

Archief van
**secundaire scholen van het GO! onderwijs
van de Vlaamse Gemeenschap**

Archiefselectielijst
[3 februari 2011]

Functioneel Model

door

Sofie DESCAMPS

m.m.v. Chantal VANCOPPENOLLE

Brussel – Bruxelles
2011

ARCHIEF VAN
SECUNDAIRE SCHOLEN VAN HET GO! ONDERWIJS
VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

ARCHIEFSELECTIELIJST
[3 FEBRUARI 2011]

FUNCTIONEEL MODEL

ALGEMEEN RIJKSARCHIEF EN RIJKSARCHIEF IN DE PROVINCIEËN
ARCHIVES GÉNÉRALES DU ROYAUME ET ARCHIVES DE L'ÉTAT DANS LES PROVINCES

ARCHIEFBEHEERSPLANNEN EN SELECTIELIJSTEN
TABLEAUX DE GESTION ET TABLEAUX DE TRI

73

ISBN : 978 90 5746 381 5

Algemeen Rijksarchief – Archives générales du Royaume

D/2011/531/079

Bestelnummer – Numéro de commande : Publ. 5021

Algemeen Rijksarchief – Archives générales du Royaume
Ruisbroekstraat 2 rue de Ruysbroeck
1000 Brussel – Bruxelles

ALGEMEEN RIJKSARCHIEF EN RIJKSARCHIEF IN DE PROVINCIEËN
ARCHIVES GÉNÉRALES DU ROYAUME ET ARCHIVES DE L'ÉTAT DANS LES PROVINCES

ARCHIEFBEHEERSPLANNEN EN SELECTIELIJSTEN
TABLEAUX DE GESTION ET TABLEAUX DE TRI

73

Archief van
**secundaire scholen van het GO! onderwijs
van de Vlaamse Gemeenschap**

Archiefselectielijst
[3 februari 2011]

Functioneel Model

door

Sofie DESCAMPS

m.m.v. Chantal VANCOPPENOLLE

Brussel – Bruxelles
2011

WOORD VOORAF

Heel wat mensen hebben direct of indirect meegeholpen aan het tot stand komen van deze lijst en verdienen zeker erkentelijkheid.

In de eerste plaats wil ik een woord van dank richten tot de scholen voor hun medewerking. Hun bereidheid om tijd vrij te maken en mijn vragen te beantwoorden was van onmisbaar belang bij de opmaak van de lijst.

De selectielijst is tot stand gekomen in samenwerking met Pavloe (project Archiefbeheer en -educatie binnen Vlaamse Onderwijsinstellingen). Ik wil hierbij Koen Verstraeten (Algemeen Rijksarchief) en Roeland Verhaert (Stadsarchief Antwerpen) danken voor de uitwisseling van gegevens en de vele momenten van overleg. Dank ook aan de Werkgroep Lokaal Overheidsarchief van de VVBAD.

Jeroen Van der Auwera, directeur van het Koninklijk Atheneum Pitzemburg (Mechelen) ben ik eveneens erkentelijk voor de hulp en samenwerking. Zijn inbreng in het aanbrengen van correcties, opvullen van lacunes en aanvullen van de lijst was van groot belang. Dank ook aan Bart Willems (Rijksarchief te Antwerpen) voor de samenwerking bij de aanvulling, verfijning en finalisering van de lijst.

De sectoren van de afdeling Onderwijsorganisatie en -personeel van het GO! die betrokken zijn bij secundair onderwijs, dank ik voor het aangeven van informatie betreffende scharniermomenten in onze geschiedenis. Urbain Lavigne, algemeen directeur van scholengroep 11, dank ik voor de informatie aangaande de scholen van het toenmalig Gemeenschapsonderwijs in Duitsland.

Heel belangrijk was de steun van Chantal Vancoppenolle voor het advies en de fijne samenwerking. Zij stond ook in voor het kritisch nalezen van de selectielijst en het vastleggen van de definitieve bestemming.

INHOUDSTAFEL

WOORD VOORAF	5
INHOUDSTAFEL	7
LIJST VAN BRONNEN EN WERKEN	9
LITERATUUR	9
WEBSITES.....	10
LIJST VAN GERAADPLEEGDE WETGEVING.....	11
LIJST VAN AFKORTINGEN	13
INLEIDING	15
HISTORISCH-INSTITUTIONEEL KADER	17
DUIDING, TERMINOLOGIE EN ANALYSE	53
PRINCIPES EN BASISBEGRIPPEN VAN DE ARCHIVISTIEK.....	53
ANALYSE VAN DE ARCHIEFVORMING	53
ARCHIEFSELECTIELIJST	55
DEFINITIE EN VOORDELEN VAN EEN SELECTIELIJST	55
GEGEVENS VERMELD IN DE LIJST	55
HET TOT STAND KOMEN VAN DE SELECTIELIJST	56
SELECTIELIJST.....	59

LIJST VAN BRONNEN EN WERKEN

LITERATUUR

- Autonomie voor het Rijksonderwijs*, Brussel, Ministerie van Onderwijs, 1985, 63 p.
- De Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs. Handleiding voor attente schoolbestuurders*, ARGO, 1990, 54 p.
- J. Backx, *Wij, BSD'ers! Het menselijk verhaal van onze legergemeenschap op Duitse bodem (1945-2000)*, Roeselare, Roularta, 2008, 463 p.
- M. Baetens, J. De Geeter, A. Eeman, e.a., *125 jaar officieel onderwijs in Geraardsbergen. Van gemeentelijk tot Gemeenschapsonderwijs*, Scholengroep 20 Zuid-Oost-Vlaanderen, 2005, 126 p.
- L. Bauwens, *Wetgeving betreffende het middelbaar onderwijs*, Lier, N.V. Jozef Van In, 1955, 436 p.
- J. Bellens-Cauwelier, L. Bogaerts-Barbe, P. Calluy, e.a., *Gedenkboek 50 jaar Koninklijk Atheneum Hoboken*, Hoboken, Koninklijk Atheneum Hoboken, 1997, 109 p.
- W. Bert, L. De Both, M. De Braekeleer, e.a., *Een halve eeuw Koninklijk Atheneum Zottegem 1952-2002*, Zottegem, Koninklijk Atheneum Graaf van Egmont, 2002, 256 p.
- J.C.H. Blom, E. Lamberts, *Geschiedenis van de Nederlanden*, Rijswijk, B.V. Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar, 1994, 549 p.
- K. De Clerck, *Cursus Educatieve Voorzieningen*, 1997.
- K. De Clerck, *Momenten uit de geschiedenis van het Belgisch onderwijs*, Antwerpen, De Sikkel, 1975, 175 p.
- T. Deleu, *Het verhaal. 50 jaar Rijks- en Gemeenschapsonderwijs Waregem*, Waregem, Lokale Raad 323 Waregem, 1999, 343 p.
- E. Deloof, *Het onderwijs in België*, Brussel, Belgisch Instituut voor Voorlichting en Documentatie, 1977, 110 p.
- H. Demoor, *Flitsen uit de geschiedenis van het Koninklijk Atheneum voor jongens te Gent in het raam van de evolutie van het Rijksmiddelbaar onderwijs in België*, Gent, 1951, 212 p.
- M. Depaepe, *De pedagogisering achterna. Aanzet tot een genealogie van de pedagogische mentaliteit in de voorbije 250 jaar*, Leuven/Amersfoort, Acco, 1998, 285 p.
- La fabrication d'honnêtes hommes : of hoe Maria-Theresia voorbeeldige burgers wilde boetseren in de colleges van de Oostenrijkse Nederlanden 1777-1789*, in: *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis van de Nederlanden*, jg 22 (2007), nr. 4, pp. 549-563.
- A. Guy, B. Raphaël, O. Caelenberghe, *Het verhaal: 50 jaar Rijks- en Gemeenschapsonderwijs Waregem*, Lokale Raad 323 Waregem, 1999, 361 p.

M. Hebette, *De inrichting van het onderwijs in België. Eerste deel*, Ministerie van Landsverdediging, 1952, 46 p.

B. Henkens, *Honderd jaar middelbaar onderwijs: van humaniora tot ASO*, in: *Leraar zijn in Vlaanderen. Terugblik op honderd jaar middelbaar onderwijs en nascholing*, Antwerpen-Apeldoorn, Garant, 2007, pp. 13-31.

Het Nederlandstalig onderwijs, Brussel, Ministerie van Nationale Opvoeding, 1981, 36 p.

Het 'Vernieuwd secundair onderwijs' in België, in: *Pedagogisch Forum*, 7 (1973), 1-2, 80 p.

U. Lavigne, *De Belgische scholen in Duitsland*, (niet uitgegeven, 2010).

N. Muys, *De leerkracht tussen norm en praktijk: geschiedenisonderwijs in Vlaanderen na WOII*, UGent, 2004, 2 vol., prom.: Prof. Dr. B. De Wever.

Onderwijs in Vlaanderen. Een brede kijk op het Vlaamse onderwijslandschap/2001, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement onderwijs, 2000, 39 p.

Onderwijs in Vlaanderen. Een brede kijk op het Vlaamse onderwijslandschap/2005, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement onderwijs, 2005, 48 p.

E. Roels (sam.), *Het Rijksmiddelbaar Onderwijs. Praktische informatie voor ouders en belangstellenden*, Brussel, Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur. Bestuur van het Middelbaar en het Normaalonderwijs, 1969, 103 p.

S. Schevenels en A. Wollants, *150 jaar Koninklijk Atheneum Diest*, Diest, Koninklijk Atheneum, 2002, 222 p.

Het secundair onderwijs hervormd, in: *Klasse*, oktober 2010, 208, p. 6.

M. Verbeke, *Rijksmiddelbaar onderwijs voor meisjes: 100 jaar geleden een werkelijkheid*, Centrum voor de Studie van de Historische Pedagogiek, Gent, 1982, 76 p.

J.C. Verhoeven en B. Verbeeck, *Vlaams Eurydice-rapport 1998*. Brussel: Afdeling Beleidsgerichte Coördinatie, Departement Onderwijs, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1999.

Zwartboek Rijksonderwijs: 5 jaar Coens, Brussel, Sevi, 1987, 70 p.

WEBSITES

Portaalsite Leren Werken, <http://www.lerenenwerken-dbo.be/>

Gewoon secundair onderwijs,
http://www.go.be/SITES/PORTAAL_NIEUW/SO/ONSAANBOD/SECUNDAIRONDERWIJS/Pages/gewoon.aspx

Hoger Beroepsonderwijs en Se-n-Se,
<http://www.ond.vlaanderen.be/wetwijs/thema.asp?id=215&fid=1>

Structuur van het gewoon voltijds secundair onderwijs,
<http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/SO/structuur.asp>

Methodescholen,

<http://www.go.be/sites/Portaal/CentraleDiensten/Stafdiensten/Communicatie/methodescholen/Welkom/Pages/default.aspx>

Leerlingenparticipatie,

http://www.go.be/sites/portaal_nieuw/OverGO/Schoolraden/Pages/Leerlingenparticipatie.aspx

Ouderparticipatie,

http://www.go.be/sites/portaal_nieuw/OverGO/Schoolraden/Pages/Ouderparticipatie.aspx

Personeelsparticipatie,

http://www.go.be/sites/portaal_nieuw/OverGO/Schoolraden/Pages/Personeelsparticipatie.aspx

Deeltijds secundair onderwijs,

<http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/dbso/default.htm>

Buitengewoon secundair onderwijs,

<http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/busso/default.htm>

Geïntegreerd onderwijs (GON),

http://www.go.be/sites/portaal_nieuw/SO/Schoolondersteuning/Zorg/Pages/Ge%C3%AFntegreerdonderwijs.aspx

Steunpunt GOK,

http://www.steunpuntgok.be/over_steunpunt_gelijke_onderwijskansen/geschiedenis/default.aspx

LIJST VAN GERAADPLEEGDE WETGEVING

Coördinatie van de wetten op het Middelbaar Onderwijs (Besluit van de Regent van 31-12-1949), Brussel, Ministerie van Openbaar Onderwijs, 26 p.

4/08/1996, Wet betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk (B.S. 18/09/1996).

14/07/1998, Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs (B.S. 30/09/0998).

14/07/1998, Decreet houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs (uittreksel) (B.S. 29/08/1998).

28/06/2002, Decreet betreffende Gelijke Onderwijskansen I (B.S.14/09/2002).

19/07/2002, Besluit van de Vlaamse regering betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs (B.S. 04/12/2002).

30/08/2005, Decreet houdende wijziging van het decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I (B.S. 30/08/2005).

30/04/2009, Decreet betreffende het secundair na secundair onderwijs en het hoger beroepsonderwijs (B.S., 20/07/2009).

30/08/1997, Omzendbrief NO/2007/04: Opvragen van leerlingenkenmerken in het kader van financiering en subsidiëring in het gewoon basis- en secundair onderwijs.

8/10/1997, Omzendbrief ON/JG/MW/9736: Veiligheid, gezondheid, hygiëne en milieuzorg in de onderwijsinstellingen.

1/02/2000, Omzendbrief 13AC/ES/SH/jh: Vakbondsonderhandelingen en -overleg in het gemeenschapsonderwijs.

03/07/2000, Omzendbrief SO 70: Registratie van leerlingen secundair onderwijs.

26/07/2001, Omzendbrief SO 76: Experimenteel secundair onderwijs volgens een modulair stelsel.

22/06/2001, Omzendbrief 13AD/CLB/O/01/3: Registratie van een aantal gegevens door de Centra voor Leerlingenbegeleiding.

16/09/2002, Omzendbrief SO/2002/09: Leerlingenstages in het voltijds secundair onderwijs.

15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.

11/09/2003, Omzendbrief GD/2003/05: Geïntegreerd onderwijs.

8/01/2004, Omzendbrief SO/2004/01: Gelijkwaardigheid van buitenlandse studiebewijzen.

2/04/2004, Omzendbrief SO/2004/04: GROS: Grensoverschrijdende Samenwerking met de buurlanden in het secundair onderwijs.

3/04/2004, Omzendbrief SO/2004/05: EUOKLASSEN: Europese samenwerking in het secundair onderwijs.

5/05/2004, Omzendbrief SO/2004/06: Extramuros activiteiten in het secundair onderwijs.

1/12/2004, Omzendbrief SO/2004/09: Opvraging leerlingengegevens in het kader van het gelijke onderwijskansenbeleid.

8/07/2005, Omzendbrief SO/2005/04: Afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het deeltijds secundair onderwijs.

22/07/2005, Omzendbrief SO/2005/06 (BUSO): Onderwijs voor zieke jongeren.

30/06/2006, Omzendbrief SO 75 (30/06/06): Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers in het gewoon voltijds secundair onderwijs.

11/07/2006, Omzendbrief 13CA/vdp: Nodige richtlijnen inzake het bijhouden van de verschillende documenten in de onderwijsinstellingen van het buitengewoon secundair onderwijs.

22/07/2008, Omzendbrief NO/2008/05 betreffende de integratie van leerlingen met een matige of ernstige verstandelijke handicap in het gewoon lager en secundair onderwijs (ION).

28/06/2002, Decreet betreffende Gelijke Onderwijskansen I, (B.S., 14-09-2002).

08/08/2008, Omzendbrief SO/2008/08: Stelsel van leren en werken.

LIJST VAN AFKORTINGEN

ARGO	Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs
ASBO	Aanvullend Beroepssecundair Onderwijs
ASO	Algemeen Secundair Onderwijs
BSO	Buitengewoon Secundair Onderwijs
BuO	Buitengewoon Onderwijs
BuSO	Buitengewoon Secundair Onderwijs
CDO	Centrum voor Deeltijds Beroepsonderwijs
CDV	Centrum voor Deeltijdse Vorming
CLB	Centrum voor Leerlingenbegeleiding
DBSO	Deeltijds Beroepssecundair Onderwijs
GO!	GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
Hbo	Hoger beroepsonderwijs
ICO	Intercultuur Onderwijs
ION	Inclusief Onderwijs
GOK	Gelijkeonderwijskansen
GON	Geïntegreerd Onderwijs
KB	Koninklijk Besluit
KMO	Kleine of Middelgrote Onderneming
KSO	Kunstsecundair Onderwijs
LOP	Lokaal Onderwijsplatform
Lorgo	Lokale Schoolraad van het Gemeenschapsonderwijs
Pavloe	Project Archiefbeheer en -educatie binnen Vlaamse Onderwijsinstellingen
PMS	psycho-medisch-sociaal
POC	Permanente Ondersteuningscel voor de CLB's van het GO!
SBO	Studie- en beroepsoriëntering
Se-n-Se	Secundair na Secundair
TOAH	Tijdelijk onderwijs aan huis
TSO	Technisch Secundair Onderwijs
VIZO	Vlaams Instituut voor Zelfstandig Ondernemen
VSO	Vernieuwd Secundair Onderwijs

INLEIDING

Het doel van deze publicatie is de scholen een instrument aan te bieden om hun archief te beheren en te selecteren.

Deze publicatie heeft ook als doel de medewerkers van een school de aard, de rijkdom en de informatieve, culturele en historische waarde van de geproduceerde documenten die in hun organisatie bewaard worden, te doen inzien. Dit willen we ook duidelijk maken aan de toekomstige gebruikers van het archief: historici, amateur- en professionele vorsers, rechtzoekende burgers, en aan andere geïnteresseerden.

In een eerste luik schetsen we de geschiedenis van het secundair onderwijs in het historisch-institutioneel kader.

In het tweede luik zetten we de stap naar het archief van de school en het beheer ervan. We wijzen op het belang van archiefbeheer en geven duiding bij een aantal archieftermen. We geven een korte stand van zaken van het archiefbeheer in de scholen.

Vervolgens leggen we uit wat een selectielijst is, hoe die moet worden gehanteerd en hoe ze tot stand gekomen is. Ten slotte volgt de eigenlijke selectielijst.

Als bijlage vindt u eveneens een overzicht van stukken die dateren uit de periode vóór 1947 en die permanent bewaard moeten worden.

HISTORISCH-INSTITUTIONEEL KADER

1. INVLOED VAN MARIA-THERESIA (OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN)

Tot de 18e eeuw was het onderwijs zo goed als volledig in handen van de clerus. In de middelbare scholen, toen colleges genoemd, lag de nadruk vooral op de studie van het Latijn. Met de Oostenrijkers aan het bewind in onze gewesten, veranderde de situatie geleidelijk.

Maria Theresia was ervan overtuigd dat onderwijs een politieke aangelegenheid was en bijgevolg onder centraal gezag moest staan. In 1764 verscheen een instructie die probeerde het onderricht in de Oostenrijkse gymnasia eenvormig te maken. Twee jaar later werd de bovenbouw van de humaniora hervormd. Tussen 1767-1768 mocht enkel nog poësis en retorica worden onderwezen in scholen die voor elk van deze vormen een leraar aanstelden en een volledig schooljaar voorzagen. Bovendien werd verboden nog langer dialecta te doceren; bij overtreding gold een boete van 1000 florijnen.

Na de opheffing van de Jezuiëtenorde en de sluiting van 17 gymnasia van de Sociëteit van Jezus bleven in 1773 nog 41 gymnasia bestaan in de Zuidelijke Nederlanden.

In 1777 werd het middelbaar onderwijs in de toenmalige Oostenrijkse Nederlanden geregeld door een keizerlijk decreet. Er werd besloten tot oprichting van 15 Theresiaanse colleges, waarvan echter slechts 3 effectief tot stand kwamen, nl. in Brussel, Antwerpen en Gent, met aan het hoofd een ‘principaal’ die steeds een geestelijke moest zijn. De katholieke godsdienst en de nadruk op het Latijn bleven behouden hoewel de grootste aandacht voornamelijk naar wetenschappen, wiskunde, aardrijkskunde en hedendaagse geschiedenis ging. In 1777-1778 bleek echter dat slechts 27% van het totaal aantal humanioraleerlingen in deze colleges les volgden. De meeste ouders bleven hun jongens naar de colleges van de augustijnen, dominicanen, franciscanen of oratorianen sturen¹.

2. FRANSE INVLOED

In 1797 vaardigden de Fransen een wet uit die de oprichting van een ‘école centrale’ oplegde in elke hoofdstad van elk departement en tevens de installatie van ‘écoles primaires’ en ‘écoles spéciales’ beval². Godsdienst kreeg allerm minst een grote rol toebedeeld; in tegendeel, de rijksinstellingen werden gelaïciseerd. De nadruk lag niet meer op godsdienst en de klassieke talen maar eerder op politieke vorming en wiskunde enerzijds en natuurkunde anderzijds.

Onder het Directoire werd de vrijheid van onderwijs geïntroduceerd³.

Onder invloed van het Concordaat van 1801 werd het programma van de ‘écoles centrales’ gewijzigd. Door de wet van 1802 voerde Napoleon Bonaparte weer lycea in, waarvan vier in België. De nadruk werd opnieuw op godsdienst en klassieke talen gelegd; wiskunde bleef deel uitmaken van het programma maar de natuurwetenschappen werden zo goed als afgevoerd. De vrijheid van onderwijs werd afgeroepen waardoor gemeenten of particulieren scholen konden oprichten, weliswaar onder toezicht van de staat. Deze ‘écoles secondaires’ waren religieus geïnspireerd en kenden vakken als godsdienst, Latijn, Frans, wiskunde, geschiedenis en aardrijkskunde.

---

¹ J.C.H. Blom, E. Lamberts, *Geschiedenis van de Nederlanden*, Rijswijk, B.V. Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar, 1994, p. 291.

La fabrication d'honnêtes hommes : of hoe Maria-Theresia voorbeeldige burgers wilde boetseren in de colleges van de Oostenrijkse Nederlanden 1777-1789, in: Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis van de Nederlanden, jg 22 (2007), nr. 4, pp. 549-563.

² De Fransen hadden de overheersing in onze gewesten overgenomen van de Oostenrijkers.

³ Het Directoire is een periode uit de Franse Revolutie die duurde van 26 september 1795 tot 9 november 1799. De uitvoerende macht bestond tijdens deze periode uit vijf directeuren, die jaarlijks werden vervangen.

3. VERENIGD KONINKRIJK DER NEDERLANDEN (1815-1830)

Na de Slag bij Waterloo ontstond in 1815 het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden onder het gezag van koning Willem I⁴. De koning en de regering wilden op vlak van onderwijs met een verlicht-centralistische aanpak vernieuwing doorvoeren. In het Noorden werd, naar de onderwijswet van 1806, verder gebouwd op het ideaal van een zo algemeen mogelijk nationaal onderwijs, in verlicht-moralistische zin. De programma's van de Latijnse scholen werden aangevuld met moderne talen, aardrijkskunde en geschiedenis.

Het Zuiden onderging dezelfde hervormingen, maar de inlijving bij Frankrijk was allerminst positief geweest voor het onderwijs. Willem I werd geconfronteerd met de katholieke kerk die haar invloed weer wou verstevigen.

Door een Koninklijk Besluit van 1825 werden 7 athenea en 40 colleges opgericht en alle middelbare onderwijsinstellingen door de regering erkend. Alle kleinseminaries, dertien colleges en enkele particuliere instellingen werden daardoor gesloten met als resultaat dat de regering haar greep op de stedelijke colleges vergrootte ten koste van de geestelijkheid.

De Koninklijke Athenea waren rijksinstellingen waarvan de structuur en het programma bepaald werden door de staat en die gecontroleerd werden via inspectie. De klemtoon lag vooral op Latijn, Grieks, Frans, Nederlands, geschiedenis, aardrijkskunde, mythologie en wiskunde. Een opleiding duurde zes jaar.

De katholieke reactie verplichtte de regering echter in 1829-1830 de particuliere of kerkelijke instellingen zoals kleinseminaries weer toe te laten⁵.

Tussen 1816-1817 werd gestart met de oprichting van athenea te Brussel, Antwerpen, Brugge, Luxemburg, Namen en Doornik en van Latijnse scholen of colleges die later tot athenea omgevormd werden⁶.

4. DE ONAFHANKELIJKE STAAT BELGIË

4.1. ONDERWIJSVRIJHEID

Na de onafhankelijkheid van België kwam een einde aan de centraliserende onderwijspolitiek van Willem I.

Bij decreet van 12 oktober 1830 werden de maatregelen die de vrijheid van onderwijs belemmerden, ingetrokken waardoor het voor de gemeenten, verenigingen en particulieren opnieuw mogelijk werd hun instellingen autonoom te beheren. De regering hield enkel nog toezicht op de instellingen die ze zelf financierde.

Artikel 17 van de Belgische grondwet (1831) verkondigde de onderwijsvrijheid en stelde: "Het onderwijs is vrij; elke preventieve maatregel is verboden; de bestraffing van misdrijven wordt alleen bij de wet geregeld. Het openbaar onderwijs, op 's lands kosten gegeven, wordt eveneens bij de wet geregeld."

Deze vrijheid van onderwijs was vooral ten nadele van het officiële net. Het aantal katholieke scholen daarentegen kende een grote uitbreiding. Deze scholen waren niet staatsgebonden en konden zelf hun onderwijsstructuren kiezen, hun leerprogramma's uittekenen en de inhoud ervan invullen. Veel gemeenten interpreteerden de vrijheid van onderwijs bovendien op hun

---

⁴ In het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden vormden de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden één staat.

⁵ J.C.H. Blom, E. Lamberts, *Geschiedenis van de Nederlanden*, Rijswijk, B.V. Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar, p. 333-335.

⁶ M. Baetens, J. De Geeter, A. Eeman, e.a., 125 jaar officieel onderwijs in Geraardsbergen. Van gemeentelijk tot Gemeenschapsonderwijs, Scholengroep 20 Zuid-Oost-Vlaanderen, 2005, p. 9.

eigen manier en schaften vaak de uitgaven voor lager en middelbaar onderwijs af. Zonder wettelijke regeling kon de staat geen nieuwe scholen oprichten.

De afgekondigde vrijheid lag echter niet op het vlak van de taal; in de athenea en colleges door de staat gefinancierd, was het Nederlands niet langer de verplichte voertaal. Bovendien werd het vak Nederlands geschrapt.

Algemeen moest het onderwijsniveau nu inboeten t.o.v. de voorgaande periode⁷.

Om het tij enigszins te doen keren, werden de gemeenten in het voorstel van de administrateur-generaal van het openbaar onderwijs (20 september 1831) verplicht een openbare school in te richten onder toezicht van de gemeente. Het middelbaar onderwijs zou worden onderwezen in de athenea, colleges en middelbare scholen met nadruk op exacte wetenschappen en levende talen.

Het wetsontwerp van Charles Rogier betreffende de regeling van het lager, middelbaar en hoger onderwijs voorzag dat de regering drie model-athenea voor het middelbaar onderwijs zou oprichten waar een algemene vorming zou worden gegeven⁸. De gemeenten konden subsidies ontvangen voor de oprichting van athenea, colleges en nijverheidsscholen. Dit ontwerp van 31 juli 1834 kwam echter niet tot een wet.

4.2. GEMEENTE- EN PROVINCIEWET

Door de gemeentewet van 30 maart 1836 kwam de verantwoordelijkheid voor het openbaar onderwijs bij de gemeenten te liggen. Het bestuur van de gemeentescholen kwam daarbij in handen van de burgemeester en schepenen die ook zorgden voor de inspectie. De gemeenteraad benoemde de leerkrachten.

Provincies mochten, in navolging van de provinciewet van 30 april 1836, op hun beurt eigen scholen oprichten en hadden het recht van inspectie in scholen die door haar gesubsidieerd werden. Verder moesten de provincies de gemeenten financieel bijspringen in het organiseren van lager en middelbaar onderwijs telkens de gemeenteraad daarom verzocht⁹.

Ondanks de wettelijke mogelijkheid tot de oprichting van scholen, was er echter nog geen sprake van een grote toeloop. Ook niet toen in 1842 een nieuwe wet voor het lager onderwijs bepaalde dat elke gemeente een lagere school moest oprichten. Er gold geen schoolplicht en het absentisme was groot. Over de kwaliteit van het verstrekte onderwijs moet men zich evenmin illusies maken: slechts 20 % van de leerkrachten beschikte over een diploma, de 'klassen' waren groot met gemiddeld zo'n 60 leerlingen per leerkracht,... Halverwege de 19^e eeuw was ruim de helft van de Belgische bevolking boven de 7 jaar volledig analfabeet.

4.3. CONVENTIE VAN DOORNIK

De band tussen onderwijs en godsdienst bleek een heikel punt. Ten gevolge van een overeenkomst tussen het atheneum van Doornik en het bisdom Doornik werd op 30 mei 1845 besloten dat de benoeming van leerkrachten in laatste instantie werd onderworpen aan de goedkeuring van het bisdom. De liberalen konden zich hier allerminst vinden en keerden zich tegen deze zogenaamde Conventie van Doornik.

In het plan voor de organisatie van het middelbaar onderwijs van de liberaal Sylvain Van de Weyer zou godsdienstonderwijs toevertrouwd worden aan leken. Op 11 februari 1846 raakte

---

⁷ N. Muys, De leerkracht tussen norm en praktijk : geschiedenisonderwijs in Vlaanderen na WOII, UGent, 2004, 2 vol., prom.: Prof. Dr. B. De Wever.

⁸ Charles Rogier was in de regering Rogier (1832-1834) minister van binnenlandse zaken.

⁹ K. De Clerck, Momenten uit de geschiedenis van het Belgisch onderwijs, Antwerpen, De Sikkel, 1975, p. 12.

dit onverwacht bekend bij de bisschoppen die hier meteen tegen van leer trokken. Conventies tussen gemeenten en derden zouden immers niet langer mogelijk zijn.

4.4. DE WET OP HET MIDDELBAAR ONDERWIJS (1850)

Het doel van het liberaal kabinet van Charles Rogier (1847) was de onafhankelijkheid van de openbare macht zoveel mogelijk te vergroten. Middelbaar onderwijs kende reeds een ruime belangstelling die in 1849 nog verder gestimuleerd werd door het tijdschrift 'Moniteur de l'enseignement' waarin gepleit werd voor een degelijke wetgeving voor het middelbaar onderwijs¹⁰.

Op 14 februari 1850 diende minister Rogier een wetsontwerp in tot regeling van het middelbaar onderwijs dat echter van meet af aan onaanvaardbaar bleek voor de katholieken met als belangrijkste woordvoerder kamerlid Dumortier. Bij de beraadslaging over het wetsontwerp in de zitting van 11 april 1850 verklaarde Charles Rogier formeel dat de geestelijkheid zou uitgenodigd worden het godsdienstonderwijs te geven en dat voor de regering de verplichting zou bestaan haar die uitnodiging toe te sturen. Godsdienst zou echter niet op het programma vermeld worden, wat immers een verplichting zou insluiten. Deze bepaling (art. 8) lokte de weigering tot medewerking van de geestelijkheid uit en bemoeilijkte de uitvoering van de wet.

Ondanks alle verzet werd de wet op het middelbaar onderwijs van kracht op 1 juni 1850. Deze wet regelde de organisatie en de programmering van het onderwijs voor de middelbare scholen en de athenea.

Er werden twee vormen van officieel onderwijs onderscheiden (uitsluitend voor jongens!):

1. Staatsinstellingen: 10 koninklijke athenea (1 in elke provinciehoofdplaats en 1 in Doornik) en 50 rijksmiddelbare scholen (een twintigtal in het Vlaamse landsgedeelte, vb. Gent, Aalst, Ronse).
2. Provinciale en gemeentelijke instellingen: met regeringstoelage maar uitsluitend van de provincies of gemeenten afhankelijk¹¹.

Opmerkelijk was dat de wetten enkel betrekking hadden op middelbare scholen voor jongens. Meisjes vielen voorlopig nog uit de boot en bleven aangewezen op privé-scholen (opgericht op particulier initiatief) en religieuze instellingen waar van degelijk onderricht nauwelijks sprake was. Vooral de katholieke meisjesscholen, geleid door zustercongregaties, waren ruim verspreid. Het hoge schoolgeld (300-450 fr.) was er mede de oorzaak van dat dit onderwijs moeilijk toegankelijk was voor iedereen¹². Pas op 15 juni 1881 werd deze leemte opgevuld en werd de oprichting van 28 middelbare scholen voor meisjes opgelegd. (zie supra)

4.5. RIJKSMIDDELBARE SCHOLEN

De wetsbepalingen van 1850 voorzagen enerzijds hogere middelbare scholen of athenea en anderzijds lagere middelbare scholen waaraan de naam Rijksmiddelbare school gegeven werd. Het beheer en toezicht berustten in handen van de staat. Het leraarschap aan de athenea werd nu tot een openbaar ambt gemaakt¹³. Enkel de regering was gemachtigd de leerkrachten voor de athenea en de rijksmiddelbare scholen te benoemen. Op die instellingen moest toezicht worden uitgeoefend door inspecteurs en een plaatselijk administratief bureau. Dit

¹⁰ Moniteur de l'enseignement' verscheen vanaf 15 mei 1849.

¹¹ M. Baetens, J. De Geeter, A. Eeman, e.a., op. cit., p. 40.

K. De Clerck, op.cit., p. 21-23.

¹² M. Verbeke, Rijksmiddelbaar onderwijs voor meisjes: 100 jaar geleden een werkelijkheid, Centrum voor de Studie van de Historische Pedagogiek, Gent, 1982, p. 23.

¹³ H. Demoor, Flitsen uit de geschiedenis van het Koninklijk Atheneum voor jongens te Gent in het raam van de evolutie van het Rijksmiddelbaar onderwijs in België, Gent, 1951, p. 87.

bureau, dat tegemoet moest komen aan de gemeentelijke vrijheden maar waarvan de leden door de regering werden aangewezen, was o.m. bevoegd voor het formuleren van opmerkingen over de gebruikte leerboeken en het verstrekken van advies bij benoemingen, waarover ook door het bureau zelf voorstellen mochten worden gedaan bij de regering. De minister werd geadviseerd door een ‘Conseil de perfectionnement’. Voor de opleiding van leerkrachten werd normaalonderwijs georganiseerd¹⁴.

Het leerprogramma omvatte: Frans, Nederlands, tekenen, landmeten en andere toepassingen op de praktische meetkunde, schoonschrift, begrippen van de natuurwetenschappen, hoofdzaken van aardrijkskunde en geschiedenis (in het bijzonder van België), zangles en lichamelijke opvoeding¹⁵.

De wet van 1850 stelde dat de leerlingen in de Humaniteiten onderwezen moesten worden in de “praecepten van de rhetorica en de dichtkunst, de Griekse taal, de Latijnse taal en de Franse taal; de Nederlandse of Duitse taal voor de twee landsdelen, waar de twee talen in gebruik zijn; de Arithmetica, de Algebra tot aan de equaties van de 2de graad inbegrepen, de Meetkunde der drie dimensies, de rechthoekige Driehoeksmeting en noties van Physica”.

Op 10 juni 1852 verscheen het organiek reglement van de rijksmiddelbare scholen. Leerlingen konden er, na slagen in het toegangsexamen, de lessen volgen vanaf 10 jaar. Elke school telde 3 klassen, maar er kon ook een voorbereidende afdeling aan toegevoegd worden voor kinderen vanaf 6 jaar. De scholen werden verdeeld in drie categorieën (een hogere, middelbare en lagere)¹⁶.

4.6. KONINKLIJKE ATHENEA

Op 1 september 1851 werd het organiek reglement uitgevaardigd over de structuur van de koninklijke athenea. Er werden twee secties opgericht: “la section des humanités” en “la section professionnelle” die respectievelijk 6 en 5 jaar studie omvatte.

De “section professionnelle” werd ingericht in 2 cycli, nl. de lagere afdeling (3 jaar) en de hogere afdeling (2 jaar) die op haar beurt verdeeld was in drie secties: de handels-, industriële en wetenschappelijke afdeling. Aan beide secties kon een voorbereidend jaar worden toegevoegd.

De structuur van de koninklijke athenea wijzigde bij koninklijk besluit van 30 juli 1860. De hogere cyclus van de “section professionnelle” omvatte voortaan nog slechts 2 afdelingen van elk jaar: de handels- en industriële sectie enerzijds en de wetenschappelijke sectie anderzijds. Op 10 november van dat jaar telden de koninklijke athenea 2.939 ingeschreven leerlingen¹⁷.

4.7. CONVENTIE VAN ANTWERPEN

Onder het gematigd liberaal zakenkabinet o.l.v. Henri de Brouckère (31/10/1852-4/03/1855) probeerde men de breuk tussen het Belgisch episcopaat en de regering te lijmen. Een nationaal akkoord met de clerus kwam er niet; het afsluiten van afzonderlijke akkoorden tussen de plaatselijke officiële onderwijsinstellingen en de bisschoppelijke overheid leek de enige haalbare oplossing. In september 1853 kwam het tot een akkoord tussen het atheneum van Antwerpen en de plaatselijke geestelijkheid. Er werd o.m. bepaald dat enkel rooms-katholieke priesters uitgenodigd zouden worden voor het geven van godsdienstlessen en dat de clerus medezeggenschap zou krijgen bij de benoeming van de leerkrachten. Deze overeenkomst, beter bekend als de Conventie van Antwerpen, werd als compromis overgenomen door de regering. Ze werd in de kamer aanvaard op 14 februari 1854 en op 5

---

¹⁴ K. De Clerck, op.cit., p. 23.

¹⁵ Baetens M., De Geeter J., Eeman A. e.a., op.cit.

¹⁶ K. De Clerck, op.cit., p. 24.

¹⁷ K. De Clerck, op.cit., p. 24, 32.

april bekrachtigd door een Koninklijk Besluit. De Conventie werd als voorbeeld gesteld voor de andere officiële instellingen.

Toch was dit geen definitieve doorbraak; er kwam namelijk tegenkanting uit liberale hoek. De Conventie werd bovendien ook niet door alle staatsscholen aanvaard. In 1857 was ze slechts in vier van de 10 athenea, in 1/3 van de rijksmiddelbare scholen en 6 gemeentelijke colleges van kracht¹⁸.

In oktober 1855 telde ons land 149 instellingen voor middelbaar onderwijs (een stijging van 35 t.o.v. 1850) waarvan o.m. 50 middelbare scholen van het rijk en 10 koninklijke athenea¹⁹.

Stilaan groeide meer aandacht voor talen in het onderwijs. Door een koninklijk besluit van 22 april 1864 mocht voortaan ook één uur per week “Vlaamsch” worden gegeven in de hoogste klas van de koninklijke athenea. Om meer aandacht te kunnen besteden aan de studie van de moderne talen werd bij koninklijk besluit van 8 mei 1874 een zesde jaar opgericht in de beroepsafdeling. Bij ministerieel besluit van 9 mei werden de wekelijkse lessen taalonderricht in de twee afdelingen bepaald²⁰.

4.8. DE TWEDE ORGANIEKE WET OP HET LAGER- EN MIDDELBAAR ONDERWIJS

Op 19 juni 1878 zag een ministerie van Openbaar Onderwijs het levenslicht. Het departement werd toevertrouwd aan Pierre Van Humbeek, die in het kabinet Frère-Orban de radicale vleugel vertegenwoordigde²¹.

In 1858 had de antiklerikale, radicale liberaal Van Humbeek voor het eerst de algemene leerplicht ter sprake gebracht in het parlement. De conservatieve liberalen en katholieken vonden dit echter een aanslag op de vrijheid van de burger. In de liberale regering van 1878 tot 1884 bracht onderwijsminister Van Humbeek de algemene leerplicht opnieuw ter sprake. De regering stemde op 10 juli 1879 de tweede organieke wet op het lager onderwijs (Wet-Van Humbeek) met als hoofdbepalingen:

- iedere gemeente moest minstens één officiële school onderhouden;
- de gemeenten mochten geen vrije school subsidiëren;
- de onderwijzers in de gemeentescholen moesten een diploma van een Rijksnormaalschool bezitten;
- godsdienstondericht kon uitsluitend buiten de lessen worden gegeven en op uitdrukkelijk verzoek van de ouders worden ingericht;
- nieuwe vakken vulden het leerplan aan en de staat controleerde de programma's en leerboeken.

Op 11 juni 1881 kwam een gelijksoortige wet op het middelbaar onderwijs tot stand. De katholieken verzetten zich hiertegen; bisschoppen schreven herderlijke brieven waarin ze opriepen tot massaal verzet. Voor de katholieken was deze schoolstrijd een gevecht om “de ziel van het kind”. Van haar kant nam de liberale regering financiële- en andere kwellende maatregelen tegen de geestelijkheid²².

In 1880 verbrak de liberale regering de diplomatieke betrekkingen met het Vaticaan, als vergelding tegen paus Leo XIII, die van 1843 tot 1846 nuntius was geweest in België en het Belgische episcopaat bleef steunen.

---

¹⁸ M. Verbeke, op. cit., p. 22.

¹⁹ K. De Clerck, op.cit., p. 26.

²⁰ K. De Clerck, op.cit., p. 35, 44.

²¹ K. De Clerck, op.cit., p. 49-50.

²² K. De Clerck, op.cit., p. 55.

4.9. ONDERWIJS VOOR MEISJES

Meisjes konden, vóór het schooljaar 1881-1882, voor het volgen van middelbaar onderwijs enkel terecht in privé-instellingen.

Het eerste initiatief op het vlak van de ontwikkeling van het gemeentelijke middelbaar onderwijs voor meisjes dateert van 1864. Isabelle Gatti de Gamond slaagde erin om in Brussel “l’Institution communale sur l’ éducation des jeunes filles” op te richten. De school wou openstaan voor alle levensbeschouwingen. Godsdienst stond bijgevolg niet op het programma. Men was namelijk van oordeel dat religieus onderricht moest worden toevertrouwd aan het gezin en de geestelijkheid, maar dat de school in deze materie volledig neutraal moest blijven. Er kwam zware kritiek van katholieke zijde. Het leerlingenaantal bleef echter stijgen. In de periode 1864-1874 werden 17 stedelijke middelbare meisjesscholen gesticht²³. Het staatsonderwijs, gebonden door de wet op het middelbaar onderwijs van 1850, bleef echter hopeloos achter.

4.10. DE WET VAN 15 JUNI 1881

Na de verkiezingen van 11 juni 1878 trad de radicaal-liberale regering Frère Orban-Van Humbeek aan en reeds in datzelfde jaar werden maatregelen getroffen om de ontwikkeling van meisjesonderwijs positief te beïnvloeden²⁴.

Op 25 februari 1880 werd door de minister van Openbaar Onderwijs een wetsontwerp ingediend ter wijziging en vervollediging van de organieke wet op het middelbaar onderwijs van 1 juni 1850.

Van Humbeek verklaarde dat zijn ontwerp de wet van 1850 op 5 punten zou wijzigen²⁵:

1. Er werd een verhoging voorgesteld van het aantal instellingen voor rijksmiddelbaar onderwijs voor jongens, niet alleen via het oprichten van nieuwe athenea maar ook door het optrekken van het aantal lagere rijksmiddelbare scholen tot ten minste 100. Het stellen van een niet-gelimiteerd aantal was nieuw waardoor de staat voor zichzelf de mogelijkheid schiep om het aantal scholen te kunnen uitbreiden naargelang de behoefte, zonder een wetswijziging nodig te hebben.
2. Er moest rijksmiddelbaar onderwijs voor meisjes worden georganiseerd.
3. De staat moest de mogelijkheid krijgen om bij te dragen in de kosten voor de oprichting van nieuwe scholen.
4. Het stelsel van ‘patroneren’ werd afgeschaft en de bestaande afspraken mochten slechts voor een termijn van 5 jaar vernieuwd worden.
5. De regels voor het aanwerven van onderwijzend personeel werden gewijzigd (voorrang aan afgestudeerden van de hogere normaalscholen).

Het voorstel lokte hevige debatten uit. Op 8 april 1881 werd het evenwel door de liberale meerderheid in de Kamer goedgekeurd en 2 maanden later, op 8 juni, werd het ontwerp ook goedgekeurd door de Senaat.

De wet van 15 juni 1881 stelde dat 12 nieuwe athenea konden worden opgericht en dat het aantal middelbare scholen voor jongens tot 100 mocht worden gebracht²⁶.

---

²³ Te Mechelen, Gent, Charleroi, Arlon, Dinant, Namur, Andenne, Antwerpen, Pecq, Ath, Tournai, Seraing, Verviers, Liège, Etterbeek, St. Joost-ten-Node en te Schaarbeek. M. Verbeke, op. cit., p. 23-24.

²⁴ Het betrof subsidies en vorming van bekwaam onderwijzend personeel.

²⁵ M. Verbeke, op. cit., p. 28.

²⁶ K. De Clerck, op.cit., p. 60.

Op 31 december 1881 telde ons land 5.519 leerlingen in 22 athenea, 12.286 leerlingen in 65 rijksmiddelbare scholen voor jongens en 3.427 leerlingen in 26 rijksmiddelbare scholen voor meisjes.

4.11. RIJKSMIDDELBARE SCHOLEN

Ter uitvoering van de wet was bij koninklijk besluit van 14 en 26 september 1881 de oprichting van veertig rijksmiddelbare scholen voor meisjes bevolen²⁷. Door gebrek aan bekwaam personeel en de afwezigheid van de nodige lokalen konden in de periode 1879-1881 echter niet alle scholen van start gaan. Op 31 december 1881 telde men 28 rijksmiddelbare scholen, nl. in Brussel, Leuven, Boom, Mechelen, Etterbeek, Laken, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Waver, Brugge, Ath, Binche, Charleroi, Jumet, Mons, Pecq, Péruwelz, Tournai, Huy, Seraing, Verviers, Hasselt, Arlon, Andenne, Dinant, Namur, Aalst en Lokeren.

De meeste waren niet nieuw maar voormalige gemeentelijke middelbare meisjesscholen die werden opgevormd tot rijksmiddelbare school. Stilaan kwam er uitbreiding en in 1884 bestonden er reeds 36 rijksmiddelbare meisjesscholen.

Een koninklijk besluit van 4 augustus 1881 regelde de organisatie van de rijksmiddelbare meisjesscholen waarin de samenstelling en functie van het onderwijzend personeel werd vastgelegd en verbonden aan de verschillende functies. Voor de verdere organisatie verwees men naar de KB's van 10 juni 1852 en 30 juni 1881. Dit hield in dat meisjesscholen op dezelfde leest geschoeid werden als de jongensscholen. Ook het studieprogramma werd overgenomen. Volgens het driejaarlijks rapport 1879-1880-1881 diende het leerprogramma niet anders te zijn dan dat opgelegd aan de jongensscholen. De inhoud verschilde echter wel degelijk. Ook het aantal lessen dat men besteedde aan bepaalde vakken verschilde. Er werd ook veel aandacht geschonken aan 2 nieuwe vakken: handwerk en huishoudkunde zodat de meisjes voorbereid konden worden op de rol die hen werd toebedeeld: huishoudster en moeder. Volgens het reglement van 4 augustus 1881 moest het lerarenkorps bestaan uit één directrice, twee of meer regentessen (waarvoor tenminste één voor het onderwijs in de moderne talen), drie of meer onderwijzeressen indien er een voorbereidende afdeling was en leraars of leraressen voor handwerk, tekenen, muziek en turnen. Het diploma van onderwijzeres was noodzakelijk voor het uitoefenen van de taak van surveillante.

De Rijksmiddelbare scholen, meisjes- en jongensscholen, konden twee afdelingen hebben: een voorbereidende afdeling en de eigenlijke middelbare school. Om toegelaten te worden tot de voorbereidende afdeling moest men tenminste 6 jaar zijn. Het programma was in overeenstemming met de voorschriften van de wet op het lager onderwijs van 1 juli 1879. Er werd wel beslist dat slechts de eerste twee graden zouden worden ingericht en dat de stof over vier leerjaren verspreid zou worden. In verscheidene scholen werd er echter een vijfde jaar aan toegevoegd waarin dan de leerstof van de derde graad onderwezen werd.

Tot de middelbare afdeling werd men toegelaten op de leeftijd van tenminste elf jaar, hoewel hierop uitzonderingen konden voorkomen. Verder moest men over een zekere kennis beschikken: noties van rekenkunde (optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen), metriek stelsel (het wettige stelsel van maten en gewichten), elementen uit de Franse spraakkunst, alsook van de Nederlandse en Duitse in gebieden waar deze taal gebruikt werd. Verder werd ook verwacht van de leerlingen dat ze leesbaar en foutloos konden schrijven.

De middelbare afdeling kende drie studie jaren: het eerste jaar of de derde klas, het tweede jaar of de tweede klas en ten slotte het derde jaar of de eerste klas.

---

²⁷ Antwerpen: Boom, Mechelen, Lier; Brabant: Diest, Etterbeek, Laken, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Tienen, Vilvoorde en Waver; West-Vlaanderen: Brugge en Nieuwpoort; Henegouwen: Ath, Beaumont, Binche, Charleroi, Flobecq, Jumet, La Louvière, Mons, Pecq, Péruwelz, Tournai; Luik: Dison, Huy, Seraing, Spa, Verviers, Waremme; Limburg: Hasselt; Luxemburg: Arlon, Marche, Virton; Namen: Andenne, Dinant, Namur; Oost-Vlaanderen: Aalst en Lokeren.

Wat betreft het godsdienstonderricht was artikel 8 van de wet van 1850 van toepassing. Als de clerus zijn medewerking wou verlenen zonder daarbij voorwaarden te stellen, konden de lessen godsdienst worden ingericht op overeen te komen uren. Als medewerking werd geweigerd of ontoelaatbare voorwaarden werden gesteld, zou de school gesloten worden voor de clerus en de lessen niet worden gegeven.

De meeste rijksscholen waren voormalige gemeentescholen en het onderwijzend personeel werd na 1881 behouden. De overheid had wel het recht een bijkomend examen te organiseren²⁸.

4.12. KONINKLIJKE ATHENEA

Het organiek reglement van 30 juni 1881 wijzigde de structuur van de koninklijke athenea. Door het inschakelen van meer keuzemogelijkheden, het oprichten van nieuwe afdelingen en het afnemen van een eindexamen hoopte men de leerlingen beter voor te bereiden op de universitaire studierichtingen. De zeven leerjaren werden verdeeld in 3 cycli en de mogelijkheid bestond om een achtste jaar, la “rhétorique supérieure”, in te richten²⁹.

4.13. DERDE ORGANIEKE WET VAN 20 SEPTEMBER 1884

Na de woelige periode van de schoolstrijd kwam in 1884 een katholieke regering aan het bewind die 30 jaar ononderbroken aan zou blijven. De nieuwe minister van Binnenlandse Zaken, Victor Jacobs, was eveneens belast met onderwijsaangelegenheden³⁰. De katholieke meerderheid herstelde nagenoeg de toestand van 1842, weerspiegeld in de derde organieke wet van 20 september 1884, ontworpen door Victor Jacobs. Wel werd de beslissing of godsdienstonderwijs deel uitmaakte van het programma, aan de gemeentebesturen overgelaten. Artikel 16 paragraaf 2 betrof het middelbaar onderwijs, wijzigde artikel 1 van de wet van 15 juni 1881 en stelde dat het aantal athenea beperkt werd tot 20, de rijksmiddelbare jongensscholen tot 100 en de rijksmiddelbare meisjesscholen tot 50³¹.

4.14. TAAL IN HET ONDERWIJS

Op 15 juni 1883 ondertekende de koning een “taalwet” betreffende de onderwijstaal in Vlaanderen die tijdens het schooljaar 1885-1886 van kracht ging. In Vlaanderen moesten de lessen bijgevolg in de voorbereidende afdeling van de middelbare school in het Nederlands worden gehouden. In de middelbare afdeling diende voortaan het Nederlands, Engels en Duits ook in het Nederlands onderwezen te worden. Vanaf 1886 moesten nog twee vakken in het Nederlands worden gegeven. Wetenschappelijke terminologie en historische en geografische namen moesten in het Frans en Nederlands worden aangeleerd. De overheid kon echter, op advies van het administratief bureau, beslissen dat de lessen die in het Nederlands werden gegeven ook in het Frans moesten worden voorzien³².

4.15. WIJZIGING VAN DE STRUCTUUR EN HET PROGRAMMA (1887-1888)

De structuur van de athenea werd vernieuwd via het organiek reglement van 31 augustus 1887. In de “humanités” werden twee afdelingen opgericht, nl. de “grecque-latine” met nadruk op literaire vakken en de “latine” met nadruk op de wetenschappelijke vakken. Deze twee afdelingen vormden samen de “humanités anciennes”. Daarnaast ontstond de

²⁸ M. Verbeke, op. cit., p. 41, 46-49.

²⁹ K. De Clerck, op.cit., p. 60.

³⁰ Het door de liberalen opgerichte ministerie van Openbaar Onderwijs werd immers afgeschaft. K. De Clerck, op.cit., p. 63-64.

³¹ K. De Clerck, op. cit., p. 42.

³² M. Verbeke, op. cit., p. 49.

“humanités modernes” door de omvorming van de “section professionnelle” met een afdeling “scientifique” en een afdeling “commerciale et industrielle”³³.

In 1888 werd het programma gewijzigd: zowel in de jongens- als meisjesscholen werd godsdienstleer terug op het programma gezet en in steeds meer scholen werd dit ook effectief onderwezen. Men ging ook meer tijd besteden aan de lessen Frans. Nederlands werd een verplicht vak in Vlaanderen; de lessen Duits of Engels waren facultatief. Geschiedenis en aardrijkskunde kwamen voor het eerst als vak afzonderlijk voor op het programma. De lessen turnen werden nu tijdens de recreatie gegeven. Het aantal lessen daalde³⁴.

4.16. “ÉCOLES ET CLASSES MÉNAGÈRES” EN DE WET OP VROUWEN- EN KINDERARBEID

In 1889 verschenen de zogenaamde “écoles et classes ménagères”. Aanvankelijk werden enkel meisjes toegelaten die zich “wensten voor te bereiden op het huwelijk” maar al snel waren ook meisjes van 12 à 13 jaar welkom de lessen te volgen³⁵.

Op 13 december 1889 werd de wet op vrouwen- en kinderarbeid ingevoerd. Voortaan mochten kinderen jonger dan 12 jaar geen industriearbeid meer verrichten. De wet kon het probleem van de kinderarbeid echter niet oplossen en na hun 12e belandde nog steeds een groot aantal kinderen in de industrie.

4.17. NIEUW ORGANIEK REGLEMENT VOOR MIDDELBARE SCHOLEN - 1897

Op 10 september 1897 werd een nieuw organiek reglement voor het middelbaar onderwijs uitgevaardigd. Het middelbaar onderwijs van de lagere graad was aan reorganisatie toe en wellicht nog dringender voor de jongens- dan voor de meisjesscholen. Tot in de jaren 1890 konden vele afgestudeerden van de lagere middelbare school terecht in de administraties van openbare diensten. Aangezien de programma's van de toelatingsexamens werden uitgebreid, konden nu nog slechts weinig gediplomeerden van het lager middelbaar in deze sectoren terecht. Men moest dus de opties wijzigen en de opleiding veranderen als men toegang tot andere beroepen wou creëren. Vandaar dat in de middelbare school voor jongens naast de richting ‘algemeen’ onderwijs een handels-, nijverheids- en landbouwafdeling in het leven geroepen werd. De opleiding kreeg daardoor een praktischer en meer beroepsgericht karakter. Om het niveau van het middelbaar onderwijs te verbeteren, werd de voorbereidende afdeling hervormd. De studieduur werd net zoals in de lagere school op 6 jaar gebracht, m.a.w. kinderen konden slechts toegelaten worden vanaf hun 6^e jaar. De tweede taal en natuurwetenschappen werden verplichte vakken in de voorbereidende afdeling, maar het programma dat was opgesteld voor de lagere school bleef behouden. Voor meisjes was huishoudkunde eveneens een verplicht vak. De middelbare afdeling werd ook voor hen hervormd. Naast ‘algemeen’ onderwijs werd een handelsafdeling opgericht (schuchtere poging om meisjes voor een beroep op te leiden)³⁶.

Het katholieke net was numeriek duidelijk het sterkst uitgebouwd. In 1899 telde het rijksmiddelbaar onderwijs (voorbereidende en middelbare afdeling samen) 5.570 leerlingen en het katholiek onderwijs 19.846 (eveneens voorbereidende en middelbare afdeling). Het gemiddeld aantal leerlingen per school was volgens ‘officiële’ cijfers groter in het rijksonderwijs. De cijfers waren echter verre van volledig.

---

³³ K. De Clerck, op. cit., p. 65.

³⁴ In het eerste en tweede jaar van 30 naar 27 uur, in het derde jaar van 30 naar 28.

M. Verbeke, op. cit., p. 50.

³⁵ K. De Clerck, op. cit., p. 66.

³⁶ M. Verbeke, op. cit., p. 50.

5. 1900-1930

5.1. 'BIJZONDER' ONDERWIJS

Er groeide ook stilaan aandacht voor kinderen die eerder een speciale vorm van onderwijs nodig hadden. Op 1 mei 1897 reeds werd in Brussel een 'bijzondere' school voor geestelijk afwijkende jongens geopend. Dit initiatief was gebaseerd op de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek van 'abnormale' kinderen van de Brusselse hoogleraar J. Demoor. De school telde onmiddellijk 321 leerlingen. Er werd zoveel mogelijk met homogene groepen gewerkt ('passieve' leerlingen werden gescheiden van 'ongedisciplineerde' leerlingen), het programma en lessenrooster werden telkens aangepast en handenarbeid, gymnastiek en euritmie werden als zeer belangrijk beschouwd³⁷.

Vanaf september 1901 nam Ovide Decroly³⁸, geneesheer met grote interesse voor kinderpsychologie, enkele 'abnormale' kinderen op in zijn gezin. Zijn doelstelling was deze kinderen dagelijks te observeren en te begeleiden waardoor ze beter voorbereid zouden zijn op het leven (principe van 'école pour la vie'). Verder wou hij zijn principes over achterlijkheid via experimenten toetsen aan de praktijk. Samen met J. Demoor, T. Jonckheere, A. Sluys en nog enkele anderen richtte hij in die periode ook 'la Société protectrice de l'enfance anormale' op³⁹.

5.2. TECHNISCH EN BEROEPSONDERWIJS

Anno 1903 omvatte het technisch onderwijs voor jongens drie graden, namelijk de lagere, de middelbare en de hogere graad. De industriële, beroeps- en handelsleergangen behoorden tot de lagere graad; de industriële en beroepsscholen en de 'écoles d'apprentissage' behoorden tot de middelbare graad. De hogere graad was toegankelijk voor jongens vanaf 16 jaar die een vorm van hoger onderwijs wilden genieten.

Het beroepsonderwijs voor meisjes bestond eveneens uit drie categorieën⁴⁰:

- de laagste graad omvatte de 'écoles ménagères-professionnelles' die twee jaar duurde en waar meisjes na de lagere school direct toegang hadden;
- de middelbare graad bestond uit de 'écoles professionnelles-ménagères' die drie jaar duurde;
- de hogere graad omvatte de eigenlijke beroepsscholen en duurde vier jaar.

Bij KB van 25 juni 1906 werd, in opdracht van het ministerie van Industrie en Arbeid, een 'Conseil supérieur de l'enseignement technique' opgericht om vraagstukken i.v.m. het industrieel, beroeps-, handels- en huishoudonderwijs te onderzoeken⁴¹.

5.3. ALGEMENE LEERPLICHT EN DE WET POULLET

Op 14 maart 1911 diende Frans Schollaert, minister van Wetenschappen en Kunsten, een wetsontwerp in dat de leerplicht tot 14 jaar wou invoeren en de vierde graad (voor kinderen van 12 tot 14 jaar) wou veralgemenen. Dit voorstel kreeg echter veel tegenwind vanwege de koppeling aan de mogelijkheid tot subsidiëring⁴².

Prosper Pouillet diende op 20 juni 1913 een nieuw wetsvoorstel in betreffende de leerplicht. Na verhitte discussies zal het parlement uiteindelijk op 19 mei 1914 de wet-Pouillet stemmen,

³⁷ K. De Clerck, op. cit., p. 74-75.

³⁸ Decroly studeerde af aan het KA Pitzemburg.

³⁹ K. De Clerck, op. cit., p. 80.

⁴⁰ K. De Clerck, op. cit., p. 81.

⁴¹ K. De Clerck, op. cit., p. 84.

⁴² K. De Clerck, op. cit., p. 90-91.

die de algemene leerplicht invoerde "gedurende een periode van 8 jaar, te beginnen van de zomervakantie van het jaar waarin het kind de leeftijd van 6 jaar heeft bereikt". Hoofdbedoeling was het analfabetisme in België helemaal uit te roeien. Ouders of plaatsvervangende personen waren vanaf nu verplicht hun kinderen een "voldoende lager onderwijs" te laten verstrekken. In principe mochten ze pas omstreeks de leeftijd van 14 jaar tot het arbeidsproces worden toegelaten. Ten minste acht jaar voltijds onderwijs waren vereist, hetzij thuis, hetzij op school⁴³.

Deze wet maakte kinderarbeid onmogelijk; iedereen van 6 tot 14 jaar was verplicht onderwijs te volgen. Dat de wet er kwam, had veel te maken met de veranderende economische situatie. Door de toenemende industrialisatie ontstond steeds meer behoefte aan geschoolde en gespecialiseerde arbeidskrachten. Deze wet was een eerste stap in de democratisering van het onderwijs. Echter, enkel de kinderen uit beter gegoede gezinnen, studeerden verder na hun 14 jaar en voltooiden de middelbare school. Veel kinderen uit gewone gezinnen daarentegen trokken naar de fabriek om hun brood te verdienen.

De toepassing van de leerplicht werd echter uitgesteld door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Bovendien gingen de inspecteurs pas in de jaren 1920 uitdrukkelijk op pad om de aanwezigheden op scholen na te gaan.

5.4. *ORGANIEK REGLEMENT KONINKLIJKE ATHENEA - 1924*

Bij koninklijk besluit van 24 september 1924 werd een nieuw organiek reglement uitgevaardigd voor de koninklijke athenea. De athenea telden nu drie afdelingen: de Grieks-Latijnse humaniora, de Latijnse humaniora en de nieuwe humaniora. Het aantal studiejaren was op 6 gesteld, maar een voorbereidende klas mocht daaraan worden toegevoegd. In de athenea konden ook een aantal meisjes worden toegelaten. Afzonderlijke rijksinstellingen voor meisjes die volledig middelbaar onderwijs wilden volgen, waren immers nog steeds niet voorhanden. Tegelijk verschenen een nieuw lessenrooster en leerplan. Opvallend was de daling van het aantal uren Latijn en Grieks ten voordele van de moedertaal, de wetenschappen en de wiskunde⁴⁴.

Het organiek reglement van de koninklijke athenea werd opnieuw gewijzigd op 1 mei 1928. Voortaan werd een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de oude humaniora (met een Grieks-Latijnse en een Latijns-wiskundige afdeling) en de nieuwe humaniora (met een wetenschappelijke en een handelsafdeling)⁴⁵.

5.5. *EEN NIEUWE TAALWET - 1927*

Via een rondschriften van 13 september 1927 verstrekke Camille Huysmans nieuwe onderrichtingen betreffende het taalstelsel van de in Vlaanderen gelegen athenea. De regelingen van 1883 en 1910 werden uitgebreid zodat nu twee derden van de lessen in het Nederlands werd gegeven en slechts nog één derde in het Frans. Dit lokte reactie uit van zowel de Frans- als de Vlaamsgezinden voor wie deze maatregel te ver respectievelijk niet ver genoeg ging. Uiteindelijk werd op 14 juli 1932 de wet houdende de taalregeling in het bewaarschool-, lager en middelbaar onderwijs ondertekend. Vanaf nu moest in het kleuter-,

---

⁴³ In 1953 werd de leerplicht verlengd tot 15 jaar, twintig jaar later tot 16 jaar. De wet van 29 juni 1983 ten slotte bracht de leerplicht op 18 jaar, met de nuance dat vanaf 16 jaar ook deeltijds onderwijs mag worden gevolgd. Vandaag behoort de scholingsgraad in België tot de hoogste van Europa. Zowat alles wat met onderwijs te maken heeft, is nu de bevoegdheid van de Gemeenschappen. Eén van de weinige uitzonderingen daarop is de leerplicht: alleen de federale overheid kan de duur daarvan veranderen.

K. De Clerck, op. cit., p. 93.

⁴⁴ K. De Clerck, op. cit., p. 106.

⁴⁵ K. De Clerck, op. cit., p. 110.

lager en middelbaar onderwijs de voertaal steeds dezelfde zijn als die van het taalgebied (resp. Nederlands, Frans, Duits). In het middelbaar onderwijs moest er in elk studiejaar ten minste vier uur per week besteed worden aan lessen in de tweede taal. Voor de Brusselse agglomeratie was er een aparte regeling: de moedertaal van het kind moest dezelfde zijn als deze onderwezen in de school, maar onderricht in de tweede taal was verplicht vanaf het derde jaar gedurende drie uur per week.

6. 1930-1950

6.1. KINDEREN MET EEN LEERACHTERSTAND

Stilaan begon meer aandacht te groeien voor kinderen met een leerachterstand. Door de wet van 25 maart 1931 werden de gemeenten aangespoord aparte klassen in te richten voor ‘achterblijvende leerlingen’. In werkelijkheid bleven de initiatieven voornamelijk van het vrij onderwijs komen. Voorlopig voorzag de wetgever nog niet in een afzonderlijke regeling van het buitengewoon onderwijs noch in de organisatie van specifieke rijksscholen⁴⁶.

6.2. VERBETERINGSRAAD VOOR HET MIDDELBAAR ONDERWIJS

De staat kreeg, bij wet van 12 juli 1934, het recht rijksmiddelbare scholen en koninklijke athenea op te richten telkens als de behoefte zich daartoe voordeed⁴⁷.

Met ingang van 29 maart 1940 werd de verbeteringsraad voor het middelbaar onderwijs opgericht met als taak⁴⁸:

- advies uitbrengen over de leerplannen en over alle kwesties die het middelbaar onderwijs kunnen aanbelangen en door de minister van openbaar onderwijs aan zijn oordeel onderworpen worden;
- onderzoeken van de schoolboeken, prijsboeken of boeken voor de bibliotheken en de leermiddelen;
- onderrichtingen aan de inspecteurs voorstellen en kennis nemen van hun verslagen;
- advies uitbrengen over de vrijstellingen van nationaliteit, diploma, examen, getuigschrift.

6.3. TECHNISCH ONDERWIJS

Door een koninklijk besluit van 20 december 1932 ontstond bij het ministerie van openbaar onderwijs een ‘dienst voor het technisch onderwijs’ die tot taak kreeg de activiteiten te coördineren van de verschillende departementen waar technische onderwijsinstellingen van afhingen (nijverheid en arbeid, middenstand en landbouw). Het technisch onderwijs kreeg een voorlopig statuut toegekend bij KB van 11 maart 1933. Het doel van deze onderwijstak werd omschreven als ‘voorbereiding verstrekken tot het uitoefenen van een beroep of van een ambacht en de algemene opleiding der arbeiders vervolledigen’. Om erkend te kunnen worden als technische school was staatstoezicht vereist. De leerplannen moesten ter goedkeuring worden voorgelegd aan de ministeriële dienst voor het technisch onderwijs. De bepalingen betreffende de voertaal golden ook hier. Voor de eerste keer kregen de technische scholen een samenhangende indeling. Het bestuur van het technisch onderwijs kwam onder de bevoegdheid van het ministerie van Openbaar Onderwijs waardoor secundair en technisch onderwijs stilaan toenadering tot elkaar konden vinden. Door het regentsbesluit van 8 januari 1946 werd het beheer volledig toevertrouwd aan het ministerie van Openbaar Onderwijs. Op die manier probeerde men het technisch onderwijs uit zijn isolement te halen en op gelijke

⁴⁶ K. De Clerck, op. cit., p. 114.

⁴⁷ Bij de regeringsswissel op 17 december 1932 werd de benaming ‘ministerie van kunsten en wetenschappen’ gewijzigd in ‘ministerie van openbaar onderwijs’.

⁴⁸ K. De Clerck, op. cit., p. 124.

voet te plaatsen met het algemeen vormend onderwijs en het van zijn 'minderwaardigheidscomplex' te verlossen⁴⁹.

6.4. *HET ONDERWIJS ONDER CAMILLE HUYSMANS (1947)*

In hoofdzaak na de Tweede Wereldoorlog zou, vooral vanuit liberale en socialistische hoek, gepoogd worden om op het veld zelf het ideologisch evenwicht te herstellen en bijgevolg het officiële onderwijs de nodige impulsen te geven. Met de naoorlogse linkse regeringen en met de katholieke partij na 61 jaar opnieuw in de oppositie, leek het nationaal tij gunstig voor de uitbouw van het Openbaar Onderwijs⁵⁰.

De zeer gespannen tijdsgeest werd geïllustreerd door het incident in de Kamer van Volksvertegenwoordigers eind 1947 waar Camille Huysmans⁵¹, tijdens de bespreking over de onderwijsbegroting, zwaar onder vuur werd genomen door de katholieke Charles du Bus de Warnaffe. Huysmans werd verweten overal scholen op te richten waar de noodzaak zich niet deed voelen en de grondwet te overtreden door naast het vrije onderwijs, waar relatief hoge inschrijvingsgelden werden gevraagd, een voor de ouders kosteloos net van officiële scholen uit te bouwen. Vanaf de katholieke regeringsdeelname van 1947 en vooral bij het aantreden van de homogeen katholieke bewindsploeg van Jean Duvieusart kreeg het vrije onderwijs opnieuw de wind in de zeilen met de Harmel-onderwijswetten en bijna een verdubbeling van de toelage voor het vrije net⁵².

Door de wet van 14 augustus 1947 werd een poging ondernomen de horizontale doorstroming in het middelbaar onderwijs vlotter te laten verlopen. Voortaan konden de leerlingen van de lagere cyclus van afdeling veranderen⁵³.

Op 20 september 1948 bracht minister Huysmans verslag uit over de bevindingen en bedoelingen van de hervormingscommissies die hij had opgericht om het middelbaar onderwijs in nieuwe banen te leiden. Er werd vooral gestreefd naar een betere aansluiting van het middelbaar bij het lager onderwijs, een gemakkelijker doorstroming van het middelbaar naar het hoger onderwijs, een vernieuwde aanpak van de programma's en methodes, een meer geschikt onderwijs voor meisjes en een hervorming van de lerarenopleiding⁵⁴.

6.5. *STRUCTUUR VAN DE RIJSMIDDELBARE SCHOLEN EN ATHENEA*

De structuur van het rijksmiddelbaar onderwijs wijzigde opnieuw door het regentsbesluit van 20 juni 1949⁵⁵. Er bestonden twee graden in de instellingen voor middelbaar onderwijs van de regering. Enerzijds waren er hogere middelbare scholen, koninklijke athenea genoemd, en anderzijds lagere middelbare scholen, waaronder de scholen voor meer uitgebreid lager onderwijs, alsook de scholen bekend onder de benaming nijverheids- en handelsscholen. Zij

---

⁴⁹ K. De Clerck, op. cit., p. 117, 129.

⁵⁰ W. Bert, L. De Both, M. De Braekeleer, e.a., Een halve eeuw Koninklijk Atheneum Zottegem 1952-2002, Zottegem, Koninklijk Atheneum Graaf van Egmont, 2002, p. 17.

⁵¹ Op 20 maart 1947 kwam C. Huysmans weer aan het hoofd van het departement van Openbaar Onderwijs. Zijn ministerschap zou vooral gekenmerkt worden door een stimuleren van het rijksonderwijs.

⁵² W. Bert, L. De Both, M. De Braekeleer, e.a., op. cit., p. 17.

De wetten voorzagen in ruime subsidies voor vrij en officieel gesubsidieerd onderwijs (incl. middelbaar) en expansiemogelijkheden voor rijksonderwijs (enkel na advies gemengde commissies).

⁵³ K. De Clerck, op. cit., p. 132.

⁵⁴ K. De Clerck, op. cit., p. 133.

⁵⁵ De organisatie van het middelbaar onderwijs wordt geregeld door de organieke wetten op het middelbaar onderwijs waarvan de coördinatie dd. 31 december 1949 verschenen is in het Staatsblad van 1 maart 1950.

zouden de titel van middelbare scholen dragen. De middelbare school kon verbonden zijn aan het atheneum⁵⁶.

De regering kon middelbare scholen en koninklijke athenea voor jongens en meisjes oprichten. Waar nodig kon ze internaten hechten aan de rijksinrichtingen voor middelbaar onderwijs⁵⁷.

De koninklijke athenea omvatten ten minste een volledige cyclus van zes jaar middelbare studie of humaniora.

De ‘oude humaniora’ kreeg naast een Grieks-Latijnse en een Latijns-wiskundige afdeling nu ook een Latijns-wetenschappelijke afdeling. Dit was een middelbare afdeling van de hogere graad, die de 1e, 2e en 3e klassen omvatte van een Latijns-wetenschappelijke humanioracursus en de leerlingen moest voorbereiden op studies in de geneeskunde en de natuurwetenschappen⁵⁸.

De ‘nieuwe humaniora’ werd in de hogere cyclus onderverdeeld in een wetenschappelijke en een economische afdeling en zag de lagere cyclus uitgebreid met een afdeling toegepast middelbaar onderwijs. Instellingen waar meisjes volledig middelbaar onderwijs konden volgen, heetten nu koninklijke lycea waarvan het aantal steeg⁵⁹.

Om toegelaten te worden tot een klas van de koninklijke athenea, moest iedere nieuwe leerling geslaagd zijn voor een schriftelijk examen⁶⁰.

De minister van Openbaar Onderwijs bepaalde het leerplan en stelde de lessenroosters vast zodat geen enkele leerling meer dan vierendertig verplichte of onverplichte uren les per week mocht volgen, tenzij de uitzondering voorzien voor de vierde taal in de Latijnse-wiskunde humaniora.

Het personeel van de koninklijke athenea bestond uit een studieperfect, één of meer godsdienstleraars, leraars in de algemene vakken, leraars in de bijzondere vakken en studiemeesters⁶¹.

Behalve de godsdienstleraars werden alle leden van het personeel bij koninklijk besluit benoemd.

De studieprefect was belast met de leiding van en de controle op de studies, de handhaving van orde en tucht, het inwendig bestuur van de school, ‘de plichten welke voorspruiten uit de betrekkingen van de inrichting met de onderscheiden overheden en met de ouders der leerlingen’. Alle leden van het administratief en het onderwijzend personeel, ook de bedienden van het atheneum stonden onder zijn bevelen.

---

⁵⁶ K. De Clerck, op. cit., p. 133.

⁵⁷ L. Bauwens, Wetgeving betreffende het middelbaar onderwijs, Lier, N.V. Jozef Van In, 1955, 436 p.

⁵⁸ De onderwijsvakken in deze afdeling waren: godsdienst of zedenleer, Latijn, inleiding tot de Griekse beschaving, moedertaal of eerste taal, tweede taal, derde taal, vierde taal, geschiedenis, aardrijkskunde, wiskunde, natuurkundige en natuur-wetenschappen, tekenen en lichamelijke opvoeding.

⁵⁹ K. De Clerck, op. cit., p. 133.

⁶⁰ Naar aanleiding van de collectieve (kantonnale) examens ingericht ten behoeve van de leerlingen die het zesde studiejaar van het lager onderwijs hebben doorlopen, wordt er een getuigschrift afgeleverd. De leerlingen die in het bezit van dit getuigschrift zijn dienen zonder examen in de 1^e middelbare toegelaten te worden. (Min. Omz. 23 Februari 1948 en 17 Mei 1949).

Er werden overgangsexamens afgenomen voor de leerlingen die niet van rechtswege tot een hogere klasse konden toegelaten, omdat zij het door het huishoudelijk reglement vereiste aantal punten niet hadden behaald. Deze proeven liepen over de stof van de algemene vakken, waarin de leerling niet voldaan had. Er werd een eindexamen afgenomen. Dit openbaar en mondeling examen was verplichtend voor al de regelmatige leerlingen. De inrichting van deze onderscheiden proeven werd geregeld door de minister van Openbaar Onderwijs.

⁶¹ Vgl. Art. 10 der gecoördineerde wetten.

De leraars moesten er niet alleen voor zorgen dat de programma's regelmatig afgewerkt werden in hun vakken maar ook 'het hunne bijdragen tot de handhaving der algemene tucht en telkens wanneer de studieprefect het verlangt, het extra-werk presteren dat door de regelmatige gang der studiën vereist wordt'.

Ter bevordering van de 'bloei' en de uitbreiding van het rijksonderwijs werd door de wet van 24 maart 1950 bij elke rijksschool een schoolraad opgericht, samengesteld uit gemeenteraadsleden, ouders van leerlingen of oud-leerlingen en sympathisanten. Het schoolhoofd werd belast met het secretariaat van de raad⁶².

7. 1950-1970

7.1. TECHNISCH ONDERWIJS

Op 29 juli 1953 werd de nieuwe regeling voor het technisch onderwijs bekrachtigd. Tot het technisch onderwijs rekende men voortaan:

- de technische scholen en leergangen met een lager secundaire, een hoger secundaire en een hogere cyclus (bedoeld als theoretisch-technische opleiding);
- de beroepsscholen en -leergangen met een lagere, een hogere en een aanvullende secundaire cyclus;
- de technische normaalscholen en -leergangen met een lagere, middelbare en hogere cyclus;
- de speciale technische scholen en leergangen;
- de tijdelijke technische scholen en leergangen⁶³.

De staat kon voortaan gemeentelijke, vrije en provinciale instellingen voor technisch onderwijs erkennen en subsidiëren.

In een aantal rijksinstellingen voor middelbaar onderwijs werd op 1 september 1957 gestart met een experiment dat o.m. tot doel had middelbaar en technisch onderwijs dichter bij elkaar te brengen. Naast het invoeren van vakken als technologie en handenarbeid verschenen ook keuzevakken en aanvullende activiteiten op het programma. De leerkrachten moesten geregeld in 'klasseraad' bijeen komen om de vorderingen van hun leerlingen te bespreken⁶⁴.

Ter verruiming van de doorstromingskansen in het secundair onderwijs konden, door het KB van 28 mei 1958, leerlingen van de lagere cyclus van het technisch onderwijs overschakelen naar de lagere cyclus van het middelbaar onderwijs, zonder dat de homologatie van hun diploma in het gedrang kwam.

De algemene structuur van het technisch onderwijs werd opnieuw vastgelegd bij KB van 14 november 1962. Er werden 3 graden onderscheiden. De derde graad omvatte de afdelingen die opleidden tot handelsingenieur of tot licentiaat in de handelwetenschappen, de tweede graad omvatte de afdelingen die opleidden tot technisch ingenieur of tot architect en de eerste graad omvatte de andere afdelingen⁶⁵.

⁶² K. De Clerck, op. cit., p. 134.

⁶³ De technische scholen en leergangen met een lager secundaire, een hoger secundaire en een hogere cyclus, waren bedoeld als theoretisch-technische opleiding, de beroepsscholen en -leergangen met een lager secundaire, hoger secundaire en een aanvullend secundaire cyclus als praktisch-technische opleiding, de technische normaalscholen en -leergangen met een lagere, middelbare en hogere cyclus als technische en pedagogische opleiding van toekomstige leerkrachten voor de technische en de speciale vakken, de speciale technische scholen en leergangen waren bestemd voor lichamenlijk, geestelijk of maatschappelijk geremde kinderen en in de tijdelijke technische scholen en leergangen kon experimenteel of gelegenheidsonderwijs gegeven worden.

K. De Clerck, op. cit., p. 138-139.

⁶⁴ K. De Clerck, op. cit., p. 147.

⁶⁵ K. De Clerck, op. cit., p. 154-155.

7.2. *SCHOOLSTRIJD*

De uitbreiding van het onderwijs was stilaan noodzakelijk geworden door de stijgende demografische druk, de grote vraag naar geschoolde arbeiders, de democratisering van de samenleving en de vooruitzichten om via onderwijs je positie in de maatschappij te verhogen. De grote vraag was hoe een dergelijke expansie kon worden doorgevoerd. Volgens Pierre Harmel lag de oplossing in het subsidiëren van zowel het vrij, het gemeentelijk als het provinciaal onderwijs. Daarnaast maakte hij ook een verdere uitbreiding van het rijksonderwijs mogelijk door het oprichten van een gemengde commissie (samengesteld uit vertegenwoordigers van het vrij, het officieel gesubsidieerd en het rijksonderwijs) die advies moest verlenen betreffende de aanvragen tot oprichting van nieuwe rijksscholen. De liberalen en socialisten konden zich echter niet verzoenen met het idee dat ‘de katholieken’ zich via de commissie konden bemoeien met de oprichting en organisatie van het rijksonderwijs’.

De socialisten kwamen als overwinnaars uit de parlementaire verkiezingen van 11 april 1954. Samen met de liberalen vormden ze een coalitieregering, geleid door de socialist Achiel Van Acker. In zijn regeringsverklaring op 4 mei gaf hij duidelijk te verstaan dat een constante politiek van uitbreiding en verbetering van het officieel onderwijs gevoerd zou worden. Leo Collard werd minister van Openbaar Onderwijs⁶⁶.

Meteen werd een hevige schoolstrijd ontketend. Zo werden 110 leerkrachten met een diploma in het vrij onderwijs, door P. Harmel aangesteld in rijksscholen, niet meer aangenomen. De christelijke vakbond liet dit echter niet zonder meer gebeuren en onder haar druk werd het aantal ontslagen leerkrachten beperkt. De actie van Collard lokte hevige wrevel uit aan katholieke zijde waar op 24 september 1954 het Nationaal Comité voor Vrijheid en Democratie werd opgericht dat massale protestacties op touw zette, manifesten verspreidde en aanzette tot schoolstakingen. Niettemin diende de regering een wetsvoorstel in dat een uitbreiding van het aantal rijksscholen naar voor schoof evenals een regeling van de subsidies aan andere scholen. Ondanks hevig protest werd het voorstel aangenomen en ging de nieuwe onderwijswet op 27 juli 1955 van kracht (wet-Collard). Hierin werd gestipuleerd dat de staat uitdrukkelijk het recht kreeg scholen op te richten waar de behoefte zich voor deed en dit op elk niveau⁶⁷. In de rijksscholen werd de vrije keuze aangeboden tussen godsdienst en zedenleer. De subsidiëring van vrije, gemeentelijke en provinciale scholen werd aan strengere voorwaarden gebonden en werd beperkt tot de uitbetaling van de wedden. De werkingskosten vielen volledig ten laste van de inrichtende machten. Vrije scholen konden niet langer gesubsidieerd worden door gemeenten en provincies.

Om het hoofd te kunnen bieden aan deze beknottende maatregelen startte het Belgisch episcopaat op 26 oktober 1955 de actie ‘School en Gezin’ om gelden in te zamelen en de weggevallen subsidies te kunnen compenseren en op die manier het voortbestaan van de vrije scholen te kunnen verzekeren⁶⁸.

7.3. *BIJZONDER ONDERWIJS*

Ook het gehandicapte kind kreeg steeds meer aandacht. Er werd aangedrongen op een efficiënte organisatie van het buitengewoon onderwijs en om voort te bouwen op de vooruitgang op medisch, pedagogisch, psychologisch en sociaal gebied⁶⁹.

---

⁶⁶ K. De Clerck, op. cit., p. 140.

⁶⁷ Zo werden de eerste autonome rijkslagere scholen een feit.

⁶⁸ K. De Clerck, op. cit., p. 140-144.

N. Muys, op. cit.

⁶⁹ K. De Clerck, op. cit., p. 147.

7.4. SCHOOLPACT

In 1958 kwam een CVP-minderheidsregering aan de macht o.l.v. Gaston Eyskens met als onderwijsminister Maurits van Hemelrijck. De regering moest prioriteit geven aan het tot stand brengen van een compromis rond het onderwijs dat de tegenstellingen definitief moest wegwerken. Op 8 augustus werd een Nationale Onderwijscommissie samengesteld met telkens 1 lid van de drie partijen en 3 van hun onderwijsdeskundigen. Uiteindelijk werd op 16 november een compromis goedgekeurd op de congressen van de drie partijen dat op 20 november 1958 werd ondertekend als het Schoolpact.

Dit schoolpact had betrekking op het kleuter-, lager, middelbaar, normaal-, technisch en kunstonderwijs. Volgende resoluties waren opgenomen:

1. Het onderwijs zal een ruime uitbreiding krijgen, o.m. door verlenging van de leerplicht, ondersteuning van alle erkende vormen van onderwijs, kosteloos onderwijs in de kleuter-, lagere en middelbare scholen (zowel voor het rijksonderwijs als voor het gesubsidieerd onderwijs), democratisering van het secundair onderwijs door geleidelijke verruiming van het beurssysteem.
2. Over fundamentele onderwijshervormingen zal steeds voorafgaand overleg plaatshebben tussen afgevaardigden van het rijksonderwijs, van het provinciaal en gemeentelijk onderwijs en van het privaat onderwijs. Een wettelijk vastgesteld minimum-leerplan en lessenrooster zal steeds dienen gerespecteerd te worden, maar mogelijkheid voor aanpassing en vrijheid inzake pedagogische methodes blijven voor iedere instelling bewaard. Bekrachtiging van de studiën zal bovendien volgens dezelfde regels geschieden in het officieel en in het vrij onderwijs. Verbod wordt opgelegd om op school aan politieke activiteit of propaganda te doen.
3. Ter waarborging van de 'vrije keuze' wordt o.m. het godsdienst- en het moraalonderwijs geregeld. Een 'officiële en neutrale school' eerbiedigt iedere filosofische overtuiging; twee derden van haar personeelsleden moeten in het bezit zijn van een diploma van het officieel en neutraal onderwijs. De staat richt, waar daaraan behoefte bestaat, zelf de nodige instellingen of afdelingen op en verstrekt toelagen aan de onderwijsinstellingen die aan de wettelijke normen voldoen en georganiseerd zijn door provincies, gemeenten of particulieren. De ouders moeten op een redelijke afstand voor hun kinderen een school kunnen vinden die met hun keuze overeenkomt.
4. Voor het Rijksonderwijs wordt de financiële inspanning op het gebied van scholenbouw voortgezet. Naast een jaarlijkse dotatie van 600 miljoen frank zullen kredieten worden uitgetrokken voor de oprichting van 20 middelbare onderwijsinstellingen, 16 internaten en 30 lagere scholen per jaar. Bij benoeming van de leerkrachten zal voorrang verleend worden aan de bezitters van een diploma van niet-confessioneel onderwijs.
5. Voor het provinciaal en gemeentelijk onderwijs wordt een afzonderlijk fonds voor scholengebouwen in het vooruitzicht gesteld. Dat fonds krijgt een dotatie van 600 miljoen frank. De wedden van het personeel zullen in overeenstemming worden gebracht met die van het rijkspersoneel. Per leerling zal de staat een jaarlijkse toelage verlenen tot dekking van alle werkingskosten.
6. Voor het privaat of vrij onderwijs geldt, wat betreft de wedden en de werkingstoelagen, dezelfde regeling als voor het provinciaal en het gemeentelijk onderwijs. Toelagen voor scholenbouw zijn evenwel uitgesloten. Geestelijken die les geven in het kleuter- en het lager onderwijs, krijgen een wedde die gelijk is aan 60 %

van de bezoldiging van de lekenleerkracht; in de andere takken van het onderwijs ontvangen zij de minimumwedde, met een verhoging van 15% na 15 jaar dienst.

7. Ten slotte wordt bepaald dat een vaste commissie zal toezien op de uitvoering van de resoluties en dat ten vroegste na 12 jaar, wanneer de toestand grondig zou gewijzigd zijn, kan overgegaan worden tot een herziening van het Schoolpact.

De belangrijkste resoluties werden in wetteksten gegoten die op 29 mei 1959 werden goedgekeurd (Schoolpactwet)⁷⁰.

In juni 1959 telde de lagere graad van het secundair onderwijs 372.149 leerlingen waarvan 75.993 in het Rijksonderwijs (44.888 jongens en 31.105 meisjes). De hogere graad van het secundair onderwijs kende 92.311 schoolgaande jongeren waarvan 23.857 in het Rijksonderwijs (15.614 jongens en 8.243 meisjes)⁷¹.

De differentiëring die binnen het secundair onderwijs ontstaan was, gaf volgend resultaat: naast de afdelingen Grieks-Latijn en Latijn-wiskunde bestond binnen de klassieke humaniora ook een Latijns-Wetenschappelijke afdeling. Binnen de moderne humaniora bestonden de wetenschappelijke en de commercieel-industriële sectie waarbij de wetenschappelijke werd onderverdeeld in een wetenschappelijke A (meer wiskunde) en een wetenschappelijke B (meer wetenschappen). De commercieel-industriële sectie kende op haar beurt een opsplitsing in het Economische en de Menswetenschappen⁷².

De benaming van het ministerie van Openbaar Bestuur werd op 25 april 1961 gewijzigd in ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur (regering Theodore Lefèvre-Paul-Henri Spaak) met aan het hoofd Victor Larock⁷³.

Op 8 mei 1963 maakte de permanente schoolpactcommissie een tekst bekend ter verduidelijking van het begrip 'neutraliteit'. Daarin werd beklemtoond dat de school niet alleen kennis moest verstrekken maar evenzeer bijdragen tot de persoonlijke vorming van de leerlingen. Neutraal onderwijs impliceerde volstrekte objectiviteit, bevorderen van kritisch denken en '... de geest van de jongeren aan te wakkeren en ze voor te bereiden op hun toekomstige taak van burgers die, hoewel tot verschillende filosofische en politieke gezindheden behorend, geroepen zijn om broederlijk aan de uitbouw van een betere toekomst mede te werken'⁷⁴.

Het wetsontwerp betreffende de taalregeling werd op 30 juli 1963 van kracht en gold voor de officiële, erkende en gesubsidieerde instellingen voor kleuter-, lager, middelbaar, normaal-, technisch, kunst- en buitengewoon onderwijs. Voortaan was de voertaal in het taalgebied Vlaanderen het Nederlands⁷⁵.

In 1969 werd met ingang van 1 september in 26 Nederlandstalige rijksscholen het 'associatief' beheer ingevoerd. In elk van deze scholen werd een comité opgericht met een gelijk aantal vertegenwoordigers van het onderwijzend personeel, de leerlingen, de ouders en de oudleerlingen of vriendenkringen. Het comité werd voorgezeten door het instellingshoofd, dat de school nu niet meer alleen beheerde. Voor een aantal problemen moest immers het advies van het comité ingewonnen worden en in sommige gevallen kon het comité

---

⁷⁰ K. De Clerck, op. cit., p. 148-151.

⁷¹ K. De Clerck, op. cit., p. 151.

⁷² De 'wetenschappelijke B' werd erkend bij KB van 24 maart 1961 (erkenning bij ministeriële omzendbrief van 30 mei 1958 en bij wijze van proef opgerichte richting).

⁷³ K. De Clerck, op. cit., p. 153.

⁷⁴ K. De Clerck, op. cit., p. 155.

⁷⁵ K. De Clerck, op. cit., p. 156-158.

beslissingen nemen. Vanaf 1 september 1970 werd het associatief beheer in het Rijksonderwijs uitgebreid en aangepast. Voortaan was het van toepassing in het lager, middelbaar, normaal- en technisch onderwijs⁷⁶.

Bij KB van 25 september 1969 werd het ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur gesplitst in een ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur en een 'ministère Nationale et de la Culture Française'. De ministers die deze departementen leidden, werden elk verantwoordelijk voor hun eigen taalgebied. Wederzijds overleg bleef wel nodig voor de organieke besluiten betreffende het schoolpact, de structuur van het onderwijs, de leerplicht, de diploma's, de subsidiëring, de wedden, de schoolbevolkingsnormen, de problemen betreffende het Duitse taalgebied, de vertegenwoordiging in nationale en internationale instellingen⁷⁷.

Via een omzendbrief van 24 november 1969 maakte minister P. Vermeulen zijn beslissing bekend tot veralgemening van de coëducatie en coïstructie in het rijksonderwijs. Voortaan mochten jongens en meisjes niet meer gescheiden worden in afzonderlijke afdelingen en klassen⁷⁸.

7.5. STRUCTUUR MIDDELBAAR ONDERWIJS

In 1969 omschreef het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur een Rijksinrichting voor middelbaar onderwijs als 'een veelomvattende instelling die in de eerste plaats aan de leerlingen een verzorgde opvoeding en een degelijk onderwijs verstrekt en die in bijkomende orde, door allerlei onthaaldiensten, sociale diensten en para-scolaire organismen, de leerlingen en de ouders ook buiten de eigenlijke lessen zoveel mogelijk behulpzaam wil zijn'.

In de meeste scholen voor middelbaar onderwijs bestonden ook kleuterafdelingen, lagere of voorbereidende afdelingen, afdelingen voor buitengewoon onderwijs, lagere secundaire technische afdelingen en lagere secundaire beroepsafdelingen.

Bijna alle scholen beschikten over een goed georganiseerde keuken- en refterdienst en organiseerden morgen- en middagbewaking en een niet-verplichte avondstudie.

Er bestonden twee types voor het middelbaar onderwijs:

- Koninklijke athenea en lycea, die de volledige zesjarige cyclus van het onderwijs omvatten (lagere en hogere graad);
- De rijksmiddelbare scholen, die alleen bestonden uit de eerste driejarige cyclus van het middelbaar onderwijs (lagere graad).

De koninklijke athenea en lycea stonden onder leiding van een studieprefect(e) en de rijksmiddelbare scholen onder leiding van een directeur (directrice) die verantwoordelijk waren voor het beheer en de leiding van de school en de controle op het onderwijs. Ze werden bijgestaan door vakleraars/leraressen voor de middelbare, technische en beroepsafdelingen, door een hoofdonderwijzer, onderwijzers/onderwijzeressen en kleuteronderwijzeressen voor de lagere en kleuterafdelingen en door het opvoedend hulppersoneel. In de materiële organisatie van de school werden ze bijgestaan door de leden van het administratief personeel en van het meesters-, vak en dienstpersoneel⁷⁹.

⁷⁶ K. De Clerck, op. cit., p. 162, 164.

⁷⁷ K. De Clerck, op. cit., p. 162-163.

⁷⁸ K. De Clerck, op. cit., p. 163.

⁷⁹ E. Roels (sam.), Het Rijksmiddelbaar Onderwijs. Praktische informatie voor ouders en belangstellenden, Brussel, Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur. Bestuur van het Middelbaar en het Normaalonderwijs, 1969.

8. 1970-1989

De wet van 29 juli 1983, gestemd door minister van Onderwijs Daniël Coens, verlengde de leerplicht van 14 tot 18 jaar.

Na heel wat voorafgaande moeilijkheden kon de nationale schoolpactcommissie op 10 mei 1972 bijeenkomen om het schoolpact aan te passen. Uiteindelijk konden de drie partijen op 28 februari 1973 het protocol over de herziening van het schoolpact ondertekenen⁸⁰. De regering wou nu snel een ontwerp van wet indienen waardoor enkele wijzigingen konden worden aangebracht aan de wet van 1959. De tekst van het wetsontwerp tot gedeeltelijke wijziging van het schoolpact werd goedgekeurd en ondertekend door de koning op 11 juli. De wet bevatte een nieuwe definitie van de externe criteria voor de neutraliteit, confessionaliteit en niet-confessionaliteit van de onderwijsinstellingen. Er werd eenvormigheid nagestreefd qua statuut van de personeelsleden in de verschillende onderwijsnetten. Wat de schoolgebouwen betrof, werd de bevoegdheid van het ministerie van Openbare Werken overgenomen door het ministerie van Nationale Opvoeding. Daar werden vier fondsen opgericht: een algemeen fonds voor schoolgebouwen, een gebouwenfonds voor de rijksscholen, een fonds voor provinciale en gemeentelijke schoolgebouwen en een nationaal waarborgfonds voor schoolgebouwen. De wet wijzigde ook het systeem van de weddetoelagen, paste de werkingstoelagen aan en stelde nieuwe normen vast voor subsidieerbare functies. Mogelijkheden tot meer fundamentele wijzigingen van het schoolpact werden onderzocht door de schoolpactcommissie.

8.1. *STRUCTUUR VAN HET MIDDELBAAR ONDERWIJS JAREN '70 EN '80*

Het secundair onderwijs werd verstrekt aan jongeren van 12 tot 18 jaar en kon verscheidene vormen aannemen. Sinds 1970 bestonden 2 onderwijstypes naast elkaar: het Vernieuwd Secundair Onderwijs (VSO of Type I) en de traditionele structuur (Type II). Daarnaast werd ook buitengewoon onderwijs voorzien voor kinderen voor wie het onmogelijk was gewoon onderwijs te volgen.

8.1.1. *TRADITIONEEL SECUNDAIR ONDERWIJS*

Het traditioneel secundair onderwijs omvatte zes jaar opgedeeld in een lagere en een hogere cyclus van elk 3 jaar. Er waren 3 grote richtingen te onderscheiden: het algemeen vormend, het technisch en beroepsonderwijs en het kunstonderwijs. Na het beëindigen, konden de leerlingen een getuigschrift of diploma van lager of hoger secundair onderwijs behalen.

8.1.1.1. *ALGEMEEN VORMEND ONDERWIJS*

Binnen het algemeen vormend onderwijs moesten de leerlingen aan het begin van de studies een keuze maken tussen de oude of de moderne humaniora⁸¹.

In de oude humaniora lag de nadruk op de studie van de letteren van de Oudheid. Na 2 jaar Latijn was er een splitsing tussen Latijn-Grieks en Latijn-wiskunde waarbij deze laatste vanaf het vierde jaar uiteen viel in Latijn-wiskunde en Latijn-wetenschappen.

---

⁸⁰ De Volksunie en de Parti Libéral Démocratique et Pluraliste ondertekenden op 4 april eveneens het schoolpact-protocol.

⁸¹ Tijdens de eerste twee jaren werd het Latijn aangeleerd. Vanaf het derde jaar was er een splitsing tussen de afdelingen Latijn-Grieks en Latijn-Wiskunde. Deze laatste afdeling werd vanaf het 4de jaar gesplitst in Latijn-Wiskunde en Latijn-Wetenschappen. De Latijns-Griekse afdeling was hoofdzakelijk literair maar schonk ook aandacht aan de begrippen van exacte wetenschappen. In de afdeling Latijn-Wiskunde werden wiskundige wetenschappen grondiger aangeleerd, terwijl in de Latijn-Wetenschappelijke afdeling de nadruk eerder lag op natuurkunde, scheikunde en biologie.

In de Moderne Humaniora werd vooral aandacht besteed aan de studie van moderne talen en economische vraagstukken.

Na het derde jaar moest de leerling kiezen tussen vier afdelingen:

- de wetenschappelijke afdeling A met nadruk op wiskunde;
- de wetenschappelijke afdeling B met vooral natuurkunde, scheikunde en biologie;
- de economische afdeling die meer afgestemd was op de uitvoering van een beroepsactiviteit;
- de afdeling menswetenschappen met nadruk op de sociale aspecten van de samenleving.

In het officieel onderwijs werden de scholen Atheneum (voor jongens) en Lyceum (voor meisjes) genoemd, in het vrij onderwijs Colleges (jongens) en Instituten (meisjes). In sommige scholen werd alleen de lagere cyclus ingericht; dit zijn de middelbare scholen.

8.1.1.2. *TECHNISCH EN BEROEPSONDERWIJS*

Het technisch en beroepsonderwijs zijn veel jonger dan het algemeen vormend. Het was zuiver-empirisch gegroeid uit een aantal lokale en privé-initiatieven, in functie van het industrialiseringsproces en van de maatschappelijke problematiek van het ogenblik.

Na de Tweede Wereldoorlog was er een grote vraag naar dit soort onderwijs en werd er geprobeerd orde in te scheppen en het peil te verhogen door een grotere plaats in te ruimen voor de algemene vorming. Zo kwam het los uit het beperkt kader van de loutere vakopleiding.

Het technisch en beroepsonderwijs hadden voornamelijk tot doel:

- op te leiden tot de uitoefening van een beroep;
- de algemene vorming en beroepsbekwaamheid van de jongeren te verbeteren;
- de meisjes op te leiden voor het gezinsleven en de huishouding.

Deze twee vormen van onderwijs vertoonden dezelfde structuur maar het technisch was eerder theoretisch-technisch ingericht en het beroeps eerder praktisch-technisch. De studies omvatten vier jaar, eventueel aangevuld met één specialisatie- of vervolmakingsjaar in de hogere secundaire cyclus. Na het eerste jaar moest de leerling kiezen tussen de technische richting of de beroepsrichting. Deze laatste bood minder mogelijkheden aangezien na het beëindigen van de lagere beroepsacyclus enkel kon worden overgegaan naar de hogere beroepsacyclus, terwijl na de lagere technische cyclus kon worden gekozen voor de technische of de beroepsacyclus.

Er bestonden verschillende afdelingen die in groepen werden samengebracht⁸².

Na de eerste drie jaar moest de leerling kiezen: overgaan naar de hogere cyclus ofwel beëindigen van de lagere cyclus waarna nog gedurende een jaar de uitoefening van een beroep werd aangeleerd. Eventueel kon hier nog een jaar specialisatie aan toegevoegd worden. In de hogere cyclus werd ingegaan op de materie die nodig was om een beroep te beheersen.

In de jaren '80 omschrijven we de indeling als volgt: de Lagere Secundaire Beroepsschool omvatte 4 leerjaren, eventueel gevolgd door een 5de vervolmakings- of specialisatiejaar terwijl de Hogere Secundaire Beroepsschool 3 leerjaren (4de, 5de en 6de) telde.

Het Aanvullend Secundair Beroepsonderwijs omvatte op haar beurt 2 of 3 jaargangen.

---

⁸² Afdelingen: landbouwkunde, extractieve industrieën, bouw, metaal en elektriciteit, scheikunde, boekbedrijf, textiel, kleding, lederbewerking, voeding, diensten aan personen, personenverzorging, handel en administratie, toegepaste kunsten, onaangepaste personen, e.a.

Binnen elke groep werden verscheidene specialiteiten onderscheiden, vb. in de groep metaal en elektriciteit: elektro-mechanica, fijne mechanica, mechanica, elektriciteit, elektronica, gieterij, smederij, lassen, modellering.

Technisch en Beroepsonderwijs werd gegeven in scholen die meestal ‘instituten’ werden genoemd. Soms bleven ze beperkt tot één afdeling, vb. kleding (voor meisjes) of handel, maar omvatten meestal verschillende afdelingen (vb. hout, metaal, elektriciteit).

8.1.1.3. *HET KUNSTONDERWIJS*

Het Kunstonderwijs was ingedeeld in twee grote sectoren: de muziek en de plastische kunsten.

Het muziekonderwijs werd verstrekt door drie soorten inrichtingen: de Koninklijke conservatoria, de gemeentelijke of vrije inrichtingen van eerste categorie en die van tweede categorie. Alleen de koninklijke conservatoria, waarvan er zes bestonden, hadden tot doel beroepsmusici te vormen.

Er bestonden drie graden (de lagere, de middelbare en de hogere) die elk gemiddeld 2 jaren omvatten.

Gewoonlijk werden de muziekstudies aangevat in een muziekschool, waarna de besten overgingen naar een koninklijk conservatorium.

Het secundair kunstonderwijs voor de plastische kunsten was weinig uitgebreid. Het bereidde de leerlingen voor op hogere studies voor architect of op de diverse vormen van kunstonderwijs (schilderen, beeldhouwen, graveren, toegepaste kunsten, ...). Deze vormen werden meestal gegeven in de academies die meestal opgericht werden door de gemeenten.

In het Kunstsecundair onderwijs bestonden beide onderwijstypes. Type I was wel beperkt tot de oriënterings- en determinatiegraad terwijl Type II zich beperkte tot de hogere secundaire cyclus.

8.1.2. *VSO*

Wat reeds jaren werd aangekondigd en besproken, startte uiteindelijk op 1 september 1970: het Vernieuwd Secundair Onderwijs (VSO), ook secundair onderwijs Type I genoemd. De rijksscholen van Brugge, Hasselt en Vilvoorde werden uitgekozen om, trapsgewijze, met de vernieuwing te beginnen.

Centrale doelstellingen waren het uitstellen van de studiekeuze, het ophalen van de sociaal-culturele achterstand, interpenetratie van de verschillende onderwijssoorten, herwaardering van de technische richtingen, verhoging en versoepeling van het aantal studiemogelijkheden, gelijkwaardigheid van alle secundaire studies en gelijkwaardigheid van vorming.

Binnen deze nieuwe onderwijsopvatting werd vooral gemikt op het uitstellen van de studiekeuze en het vermijden van vroegtijdige specialisatie. Naast een gemeenschappelijke vorming wou men, via een systeem van opties, de mogelijkheid bieden tot differentiatie op grond van capaciteiten en belangstelling. Dit gebeurde in cycli van telkens twee jaar, respectievelijk gewijd aan observatie, oriëntatie en determinatie. Het aantal studiemogelijkheden werd uitgebreid en de overgangen werden versoepeld. Van examens en eliminaties mocht geen sprake meer zijn; er moest integendeel gestreefd worden naar een positieve evaluatie waardoor bekwaamheid en geschiktheid van elke leerling konden worden ontdekt en bevorderd.

Het VSO werd georganiseerd in drie cycli van twee jaar: de observatie-, de oriëntatie- en de determinatiecyclus. Elk jaar werd gekenmerkt door een gemeenschappelijke vorming voor alle leerlingen, een aantal keuzevakken of fundamentele opties i.v.m. de progressieve oriëntering van de leerlingen, bijzondere opties gericht op technische of artistieke finaliteit, aanvullende opties die de vorming completeerden en facultatieve activiteiten.

In het eerste jaar van de observatiecyclus volgden de leerlingen eenzelfde lessenrooster terwijl in het tweede jaar reeds een beperkte eerste keuze moest worden gemaakt tussen twee van de

verschillende opties (oude talen, wetenschappen, techniek, kunst) of een combinatie van één fundamentele en één bijzondere optie.

In het eerste jaar van de oriënteringscyclus werden de keuzemogelijkheden groter. In de determinatiecyclus besliste de leerling of hij de finaliteits- of doorstromingsrichting (naar het hoger onderwijs) koos.

In het vernieuwd secundair onderwijs verdween het idee van de afdelingen zoals in het traditioneel onderwijs.

Door de VSO-wet (19 juli 1971) was de vernieuwing niet langer een experiment maar een deel van het systeem. Nochtans bleef het VSO een experimenteel karakter behouden. Het lag in de bedoeling van de wet van 19 juli dat de nieuwe structuur op termijn zou worden veralgemeend in alle secundaire scholen. In een – niet door de wet gelimiteerde – overgangperiode zouden het traditioneel onderwijs en het vernieuwd onderwijs naast elkaar blijven bestaan. In 1975 ging toenmalig onderwijsminister Herman De Croo over tot het institutionaliseren van het VSO in alle rijkssecundaire scholen. Het katholiek onderwijs stimuleerde eveneens de overgang naar het VSO maar legde ze niet op.

Het conflict tussen het VSO en het traditioneel onderwijs zou bekend komen te staan als de “typenstrijd” die zich vooral in de jaren tachtig liet gelden. De patstelling tussen de twee onderwijstypes kon enkel doorbroken worden door het introduceren van een nieuwe structuur die een compromis vormde tussen type I en type II: de eenheidsstructuur⁸³.

8.1.3. BUITENGEWOON ONDERWIJS

Na jarenlang aandringen werd eindelijk een officiële regeling getroffen voor het buitengewoon onderwijs. Door de kaderwet van 6 juli 1970 konden nu de nodige besluiten getroffen worden om het onderricht en de opvoeding te organiseren van ‘hen die ongeschikt zijn om in een gewone school onderwijs te volgen’. De wet wou alle gehandicapten van 3 tot 21 jaar de mogelijkheid bieden zich lichamelijk en geestelijk te ontwikkelen, zich sociaal aan te passen en zich voor te bereiden op een gezinsleven, een beroep of een bezigheid in een beschermd milieu. Het KB van 22 juni 1972 omschreef de verschillende types van het buitengewoon onderwijs en stelde de respectieve toelatingsvoorwaarden vast.

Het buitengewoon onderwijs was bestemd voor kinderen en adolescenten voor wie het fysiek of psychisch onmogelijk was het gewone onderwijs maar wel een aangepaste vorm te volgen. De structuur van het buitengewoon onderwijs werd bepaald door acht types, verdeeld in vier categorieën van mindervaliden. Het buitengewoon onderwijs werd ingericht op basis van de aard en de ernst van de handicap en de psycho-pedagogische mogelijkheden van het kind. Het werd gekenmerkt door een coördinatie tussen onderwijs en orthopedische, medische, paramedische, psychologische en sociale handelingen en door de permanente medewerking van de instelling belast met de begeleiding⁸⁴.

⁸³ B. Henkens, Honderd jaar middelbaar onderwijs: van humaniora tot ASO, in: *Leraar zijn in Vlaanderen. Terugblik op honderd jaar middelbaar onderwijs en nascholing*, Antwerpen-Apeldoorn, Garant, 2007, pp. 13-31.

⁸⁴ E. Deloof, *Het onderwijs in België*, Brussel, Belgisch Instituut voor voorlichting en documentatie, 1977, 110 p.

Categorie I: Mentaal gehandicapten

Type 1: lichte mentale stoornissen

Type 2: matige en ernstige mentale stoornissen

Categorie II: Karakterieel gehandicapten

Type 3: karakteriële stoornissen

Categorie III: Fysisch gehandicapten

Type 4: lichamelijke gebreken

Type 5: langdurige ziekten

Categorie IV: Zintuiglijk gehandicapten

Type 6: visuele stoornissen

9. VLAAMS ONDERWIJSBELEID

In de jaren '80 zette het proces van decentralisatie in het secundair onderwijs zich in. De grondwetswijziging van 8 augustus 1988 gaf de Vlaamse onderwijswereld een volledig nieuw gezicht. Vanaf dat ogenblik kwam het onderwijs, op 3 bepalingen na, volledig onder de verantwoordelijkheid van de gemeenschappen⁸⁵. Het Vlaamse onderwijsbeleid werd voortaan bepaald door de Vlaamse regering.

9.1. EENHEIDSSTRUCTUUR

De spanning tussen de twee types (VSO of Type I en ASO of Type II) nam gedurende de jaren '80 steeds meer toe, wat leidde tot wrevel in de scholen en verwarring bij ouders en leerlingen. Uiteindelijk werd op 1 september 1989 in het Vlaamse onderwijs de zogenaamde eenheidsstructuur van kracht, waardoor alle secundaire scholen opnieuw onder één structureel kader vielen. Daarmee moest een einde komen aan de dualiteit die de voorgaande twee decennia was ontstaan tussen enerzijds het traditioneel onderwijs (type II), georganiseerd in twee cycli met een strikte scheiding in onderwijsvormen vanaf het eerste jaar, en anderzijds het vernieuwd secundair onderwijs (VSO, type I), met drie graden waarvan de eerste (grotendeels) gemeenschappelijk was voor alle onderwijsvormen.

De grondslagen van de eenheidsstructuur kunnen als volgt worden samengevat:

- meer omzichtigheid bij de studie-oriëntering van de leerling: uitstel van de definitieve keuze en grote differentiatie in de mogelijke opties;
- verruiming van het vormingsproces van kennis naar vaardigheden en attitudes, die in functie gesteld worden van de individuele mogelijkheden van de leerling en van de maatschappelijke realiteit;
- vorming tot medeverantwoordelijkheid en samenwerking;
- democratisering via de mogelijkheid om jongens en meisjes van verschillende sociale stand in éénzelfde school op te nemen;
- streven naar structurele vereenvoudiging en coördinatie van het secundair onderwijs.

Om deze doelstellingen te kunnen realiseren werden een nieuwe structuur en een reeks nieuwe praktische voorzieningen uitgewerkt.

De eenheidsstructuur leunt sterk aan bij de basisstructuur van het secundair onderwijs type I. Er zijn 3 graden van telkens 2 leerjaren. De start in de eerste graad is in grote lijnen gemeenschappelijk. Pas in het derde leerjaar verschijnen de verschillende onderwijsvormen (ASO, TSO, KSO en BSO). De comprehensieve structuur wordt echter wel fel afgezwakt omdat vanaf het eerste leerjaar, afhankelijk van het aanbod van de scholen, ook al belangrijke keuzes kunnen worden gemaakt.

De leerlingen van het ASO, TSO en KSO ontvingen na het goed doorlopen van de diverse graden een diploma van het secundair onderwijs. Voor leerlingen van het BSO was een zevende specialisatiejaar mogelijk. Sommige scholen boden ook een vierde graad beroepssecundair onderwijs aan met drie afdelingen (kunst, kleding en verpleging).

De eenheidsstructuur is volledig gerealiseerd sinds 1995.

Type 7: auditieve stoornissen

Type 8: spraak, taal- en/of ernstige leerstoornissen

⁸⁵ 3 bepalingen bleven nationale aangelegenheden:

- Bepalen van het begin en het einde van de leerplicht
- Minimale voorwaarden voor het uitreiken van diploma's
- Pensioenstelsel van het onderwijspersoneel

9.2. *ARGO (1988)*

In november 1988 werd in de Vlaamse Gemeenschap een politiek akkoord gesloten dat leidde tot het speciaal decreet van 19 december 1988 betreffende de Autonome Raad van het Gemeenschapsonderwijs (ARGO). In navolging van dit decreet trad de Gemeenschap, vertegenwoordigd door de Minister, vanaf 1 januari 1989 niet meer op als inrichtende macht van het Gemeenschapsonderwijs (voorheen Rijksonderwijs). Op vraag van de Gemeenschap werd deze taak overgenomen door de ARGO.

Het beheer van het Gemeenschapsonderwijs werd bepaald door drie basisprincipes: decentralisering, democratisering en responsabilisering.

De ARGO bestond uit een Centrale Raad en 374 lokale schoolraden (voor het basis- en secundair onderwijs) of raden van bestuur (hoger onderwijs buiten de universiteit). Vanaf 1 april 1989 vormden deze organen samen de Inrichtende Macht van het Gemeenschapsonderwijs.

Elke gemeenschapsschool of elke groep gemeenschapsscholen die om geografische, infrastructurele of pedagogische redenen bij elkaar hoorden, moesten beheerd worden door een lokale raad (lorgo). De lokale raden gingen van start op 1 april 1991 en waren samengesteld uit vertegenwoordigers van de verschillende groepen die gebruik zouden maken van en geïnteresseerd waren in het Gemeenschapsonderwijs: ouders, plaatselijke economische, sociale en culturele verenigingen en het onderwijzend personeel van de betrokken school. De lokale raden beschikten over uitgebreide bevoegdheden, niet alleen materieel en financieel maar ook op vlak van pedagogisch en personeelsbeleid, waarbij ze eigen accenten konden leggen. Deze hervorming impliceerde een verregaande decentralisering van het beleid en het beheer: de lokale onderwijsinstellingen kregen een veel grotere zelfstandigheid dan voorheen.

Naast de Lokale Schoolraad en/of de Raden van Bestuur werd in elke school van het Gemeenschapsonderwijs een Pedagogisch College opgericht dat uit leden van het onderwijzend personeel bestond⁸⁶.

10. 1998-2000

10.1. *RAGO (1998)*

Op 18 juni 1998 werd een nieuw politiek akkoord gesloten⁸⁷. Het nieuwe decreet betreffende het Gemeenschapsonderwijs ging nog een stuk verder dan in 1988 en kende nu vier basisprincipes: decentralisering, responsabilisering, democratisering en professionalisering. De organisatiestructuren en verantwoordelijkheden werden aangepast waardoor de bevoegdheden voortaan op drie niveaus werden gesitueerd. Op het lokale niveau werd de lorgo vervangen door de schoolraad die een adviesbevoegdheid had. Binnen de school besliste de directeur. De belangrijkste onderwijsbevoegdheid lag op het mesoniveau, nl. in de scholengroepen, waar het onderwijsbeleid concreet gestalte werd gegeven. Het college van directeurs en de algemeen directeur verrichtten beleidsvoorbereidend en -uitvoerend werk voor een Raad van Bestuur en een Algemene Vergadering.

Op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap kwam er een Raad van het Gemeenschapsonderwijs, bestaande uit rechtstreeks gekozenen aangevuld met deskundigen

---

⁸⁶ Autonomie voor het Rijksonderwijs, Ministerie van Onderwijs, 63 p.

De Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs. Handleiding voor attente schoolbestuurders, ARGO, 1990, 54 p.

⁸⁷ CVP, VLD, SP, VU, AGALEV, de vijf partijen die samen meer dan 85% van de Vlaamse bevolking vertegenwoordigden in het Vlaams parlement

uit de universiteiten en hogescholen. Aan het hoofd staat een afgevaardigd bestuurder met een mandaatfunctie⁸⁸.

10.2. STRUCTUUR ANNO 1998

Het Decreet van 14 juli 1998 betreffende het secundair onderwijs stelde dat onderwijsvormen, studiedomeinen en studierichtingen transparanter moesten zijn. De eerste graad moest vooral een brede vorming inhouden zonder al te veel specialisatie. In de tweede en derde graad werd een aantal studierichtingen gereduceerd en gehergroepeerd⁸⁹.

Het ASO was vooral gericht op een theoretische vorming als voorbereiding op de overgang naar het hoger onderwijs. In het technisch onderwijs was de vorming vooral gericht op de praktische realisatie van de theoretische kennis ter voorbereiding op een beroep of hoger onderwijs.

Het KSO was numeriek duidelijk minder vertegenwoordigd en voorzag een eerder artistieke opleiding met aandacht voor kunst en het aanbod van artistiek en technisch-technologisch onderwijs ter voorbereiding op het hoger onderwijs.

Binnen het BSO situeerden zich het voltijds beroepssecundair onderwijs, het deeltijds beroepssecundair onderwijs, de vierde graad en het industrieel leercontract. Het Decreet richtte voor het BSO een systeem van opleidingsmodules in waarbij elke schoolopleiding opgedeeld werd in een aantal beroepsmodules die de leerling beter moesten voorbereiden op het beroepsleven.

De oprichting van het deeltijds secundair onderwijs (DBSO) werd bij de wet betreffende de leerplicht (29 juni 1983) van kracht. Een KB legde deze onderwijsvorm vast voor een experimentele periode van twee jaar die, mits wijzingen en toevoegingen, telkens verlengd werd tot het deeltijds beroepssecundair onderwijs een wettelijk statuut kreeg met het Decreet van 31 juli 1990 dat de bestaande experimentele structuur vastlegde als het Deeltijds Beroepssecundair Onderwijs (DBSO). Deze vorm van onderwijs werd verstrekt in Centra voor Deeltijds Beroepsonderwijs (CDO), verbonden met secundaire scholen die technisch en beroepssecundair onderwijs aanboden. Leerlingen konden eveneens een opleiding volgen georganiseerd door het VIZO (Vlaams Instituut voor Zelfstandig Ondernemen) binnen het kader van de leertijd van de middenstandsopleiding. Jongeren tussen 18 en 25 jaar die een leercontract hadden getekend in de industriële sector –een industrieel leercontract– en jongeren die reeds les volgden aan een CDO konden verder deeltijds beroepssecundair onderwijs volgen. Het industrieel leercontract duurde minimaal 1 en maximaal 3 jaar. Het Aanvullend Secundair Beroepsonderwijs (ASBO) werd na de fusie-operatie in 1995 in het hoger onderwijs samengebracht in de vierde graad beroepssecundair onderwijs, bestaande uit 3 afdelingen (kleding, kunst en verpleegkunde) die praktijk-georiënteerd ingericht waren⁹⁰.

Deze historische schets van het middelbaar/secundair onderwijs willen we afsluiten met een aantal recente evoluties. Sinds 5 februari 2007 wordt de term Gemeenschapsonderwijs niet meer gebruikt en noemt dit net zich GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap.

10.3. STRUCTUUR VAN HET GEWOON VOLTIJDS SECUNDAIR ONDERWIJS

De structuur van het gewoon voltijds secundair onderwijs ziet er als volgt uit: de eerste graad omvat het eerste leerjaar A, het eerste leerjaar B, het tweede leerjaar van de eerste graad en het beroepsvoorbereidend leerjaar⁹¹. Het tweede leerjaar biedt de keuze uit

⁸⁸ Op het ogenblik van publicatie is mevrouw Raymonda Verdyck de afgevaardigd bestuurder.

⁸⁹ Deze graden werden opgedeeld in 32 studiegebieden.

⁹⁰ Verhoeven, J.C. & B. Verbeeck (1999), *Vlaams Eurydice-rapport 1998*. Brussel: Afdeling Beleidsgerichte Coördinatie, Departement Onderwijs, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

⁹¹ Bij de overstap van basisonderwijs naar secundair onderwijs volgen de meeste leerlingen het eerste leerjaar A. In dit leerjaar volgen ze in eenzelfde school bijna alle vakken gemeenschappelijk, welke

verschillende opleidingen, die basisopties worden genoemd. Deze worden telkens aangevuld met een pakket vakken die elke leerling van dit leerjaar in eenzelfde school gemeenschappelijk volgt. Het beroepsvoorbereidend leerjaar is eveneens een tweede leerjaar dat de leerling voorbereidt om bij de overstap naar de tweede graad te kiezen voor één van de studierichtingen in het beroepssecundair onderwijs. Het biedt de keuze uit verschillende opleidingen, beroepenvelden genoemd, die telkens aangevuld worden met een pakket vakken die elke leerling van dit leerjaar in eenzelfde school gemeenschappelijk volgt.

In de tweede en derde graad zijn er vier onderwijsvormen, met elk een aantal studiegebieden:

- A.S.O.: algemeen secundair onderwijs waar de nadruk gelegd wordt op een ruime theoretische vorming, die vooral een stevige basis biedt voor het volgen van hoger onderwijs.
- B.S.O.: beroepssecundair onderwijs, een praktische onderwijsvorm waarin de jongere een specifiek beroep aanleert, terwijl hij/zij ook algemene vorming ontvangt.
- K.S.O.: kunstsecundair onderwijs waar een algemene, ruime vorming gekoppeld wordt aan actieve kunstbeoefening. Na het KSO kan de jongere een beroep uitoefenen of overstappen naar het hoger onderwijs.
- T.S.O.: technisch secundair onderwijs waarbij de aandacht vooral naar algemene en technisch-theoretische vakken gaat. Na het TSO kan de jongere een beroep uitoefenen of verder studeren in het hoger onderwijs. Bij de opleiding horen ook praktijklessen.

In principe zijn er in elke graad twee studie jaren⁹².

Overgaan van de ene vorm naar de andere is mogelijk na het beëindigen van eerste en de tweede graad en in mindere mate in de derde graad. Er zijn ook bruggen van het beroepsonderwijs naar andere onderwijsvormen.

Na het tweede jaar van de derde graad ASO, TSO, KSO, of na het derde jaar van de derde graad BSO, krijgt de leerling een diploma secundair onderwijs. In het BSO ontvangt de leerling geen diploma, maar een studiegetuigschrift.

Voor bepaalde specialisaties in het beroepsonderwijs bestaat er ook een vierde graad.

10.4. ONTHAALONDERWIJS

Sinds september 1991 kunnen anderstalige nieuwkomers zich inschrijven voor onthaalonderwijs in het gewoon voltijds secundair onderwijs. Sommige scholen richten een onthaalklas in voor anderstalige nieuwkomers. Het betreft jongeren van niet-Belgische of niet-Nederlandse nationaliteit, zoals migranten en asielzoekers, die nieuw binnen komen in ons land en het Nederlands onvoldoende beheersen. Het is de bedoeling dat deze leerlingen zo snel mogelijk Nederlands leren en (na maximaal één schooljaar) doorstromen naar de studierichting die aansluit bij hun mogelijkheden, interesses en vooropleiding.

---

studierichting ze later ook kiezen. Slechts een klein gedeelte van het lessenrooster is opgesplitst in verschillende keuzevakken. Het eerste leerjaar B is bestemd voor jongeren die een leerachterstand hebben opgelopen in het lager onderwijs of minder geschikt zijn voor overwegend theoretisch onderwijs. Dit leerjaar is een brugklas tussen lager en secundair onderwijs. Na het eerste leerjaar B kunnen de leerlingen ofwel naar het beroepsvoorbereidend leerjaar ofwel naar het eerste leerjaar A.

⁹² Er zijn een paar uitzonderingen: in het BSO kan er een derde jaar zijn in de tweede graad en is ook een vierde graad mogelijk voor bepaalde specialisaties, in alle onderwijsvormen kan er een derde jaar in de derde graad zijn, na de tweede graad volgt de derde graad. Hierin wordt de specifieke vorming verfijnd met het oog op de uiteindelijke beroepskeuze of de eventuele studieplannen in het hoger onderwijs. Een aantal studierichtingen gaat pas in de derde graad van start. Het is mogelijk om binnen de derde graad nog een derde jaar te volgen om zich voor te bereiden op het hoger onderwijs of om zich te specialiseren.

10.5. DBSO/LEREN EN WERKEN

Naast het voltijds secundair onderwijs bestaat voor jongeren vanaf 15 of 16 jaar de mogelijkheid om over te stappen naar een deeltijds systeem of het deeltijds secundair onderwijs. Ze kunnen een opleiding volgen in het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO) dat wordt georganiseerd in de Centra voor Deeltijds Onderwijs die autonoom kunnen zijn, maar meestal verbonden zijn aan een gewone secundaire school. In het DBSO volgen de leerlingen 15 lessen per week en is het de bedoeling de opleiding aan te vullen met een werkcomponent die - waar mogelijk- aansluit bij de opleiding in het centrum.

Het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO) kan worden ingericht op het niveau van de tweede en de derde graad van het voltijds secundair onderwijs.

Op 8 juli 2008 nam het Vlaams Parlement een nieuw decreet aan betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap⁹³. Elke jongere in dit systeem moet vanaf het schooljaar 2008-2009 op weekbasis een invulling hebben van ten minste 28 uren. Dit kan bestaan uit 15 uren leren in een CDO, gecombineerd met een persoonlijk ontwikkelingstraject of een andere vorm van werkplekleren. Pas bij de combinatie van leren en werken kan deze opleidingsvorm leiden naar een volwaardige certificering⁹⁴.

Leerlingen die een praktische opleiding wensen voor een beroep als zelfstandige, kunnen een leerovereenkomst afsluiten met een ondernemer-opleider binnen het systeem van de leertijd. De leerovereenkomst voorziet in 4 dagen praktijkopleiding bij een kleine of middelgrote onderneming (KMO) of zelfstandige en in 1 dag theoretische vorming per week in een Syntra-lesplaats. Wie op het einde van de opleiding slaagt, ontvangt o.m. een getuigschrift 'leertijd'. Ook hier kan onder bepaalde voorwaarden het diploma secundair onderwijs behaald worden, evenals andere studiebewijzen gelijkwaardig aan die uit het voltijds secundair onderwijs⁹⁵.

10.6. SE-N-SE EN HBO

Op 1 september 2009 zijn in het Vlaams onderwijsbestel twee nieuwe onderwijsvormen ingevoerd, het hoger beroepsonderwijs (hbo) en het secundair na secundair (Se-n-Se), die zich tussen het secundair en het bachelorniveau situeren. Juridisch behoort Se-n-Se tot het secundair onderwijs, hbo tot het hoger onderwijs.

Deze opleidingen zijn in de eerste plaats bedoeld om in te spelen op de behoeften van al wie na het behalen van het diploma secundair onderwijs via korte trajecten een beroepskwalificatie wil verwerven. Gemeenschappelijke kenmerken zijn o.m. hun arbeidsmarktgerichtheid (vandaar de sterke inbedding van het werkplekleren) en hun korte duur.

Se-n-Se staat voor het geheel van korte opleidingen binnen de derde graad technisch en kunstsecundair onderwijs en komen in de plaats van de vroegere specialisatiejaren. Ze zijn sterk beroepsgericht en worden georganiseerd door instellingen van het voltijds secundair onderwijs. Wie een opleiding afwerkt, behaalt er een certificaat mee.

---

⁹³ Dit stelsel heeft betrekking op de centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs (CDO), de centra voor deeltijdse vorming (CDV) en de centra voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen, i.e. de leertijd binnen Syntra.

⁹⁴ Portaal site Leren Werken, <http://www.lerenwerken-dbo.be/>

Voor de invulling van de 28 uren komen volgende trajectonderdelen in aanmerking: een voortraject, een brugproject of een tewerkstelling in het Normaal Economisch Circuit (NEC). Voor de meest kwetsbare jongeren werd het persoonlijke ontwikkelingstraject in het leven geroepen.

⁹⁵ Deeltijds secundair onderwijs, <http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/dbso/default.htm>

Hbo-opleidingen worden door centra voor volwassenenonderwijs en hogescholen georganiseerd. De enige uitzondering daarop is de opleiding hbo5 verpleegkunde (vroeger: vierde graad beroepssecundair onderwijs verpleegkunde) die door instellingen van het voltijds secundair onderwijs wordt georganiseerd. Doelgroepen voor het hbo zijn zowel jongeren als volwassenen wat het levenslang leren bevordert⁹⁶.

Voor een aantal specialisaties in het BSO bestaat nog de vierde graad. Zij behoren niet tot het hoger beroepsonderwijs⁹⁷.

10.7. METHODEONDERWIJS

Een andere dan de traditionele aanpak vind je in de zogenaamde Methodescholen. Zij streven een evenwicht na tussen projectmatig en cursorisch onderwijs. Kinderen baseren hun attitudes, nieuwe kennis en vaardigheden op wat ze al weten en kunnen, en dit in interactie met de omgeving. Leeftijdverschillen, verschillen in interesses en in aanleg worden dan ook als een meerwaarde begrepen.

Methodescholen hechten een groot belang aan groepsdynamiek. Samenwerking tussen kinderen enerzijds en tussen kinderen en volwassenen anderzijds is de regel. De kinderen worden sterk betrokken bij het hele schoolgebeuren zodat hun verantwoordelijkheidsbesef toeneemt en er ruimte ontstaat voor creativiteit, autonomie en samenwerking.

Leraren werken samen om een gezamenlijke visie te bewaken en kinderen met specifieke problemen goed te begeleiden. Ouders worden als vaste partners betrokken in de uitbouw van de school. Hun inbreng wordt georganiseerd in overleg. Daarom hebben methodescholen ook heel specifieke verwachtingen van de ouders wat hun deelname aan het schoolgebeuren betreft.

GO!-methodescholen hebben een typische filosofische en ideologische achtergrond op basis van een uitgesproken mens- en maatschappijbeeld. Ze baseren zich voor de vernieuwing van de klaspraktijk op een eigen mens- en maatschappijbeeld en/of op bestaande pedagogische ideeën van o.m. Dalton, Freinet, Steiner, Montessori, Jenaplan, Decroly, Parkhurst, Petersen en Medaer... of men werkt volgens het model van het ervaringsgericht onderwijs. Het is niet evident om basisprincipes aan te halen die voor alle methodescholen gelden. Toch kunnen een aantal gemeenschappelijke kenmerken worden opgesomd. Bij alle GO!methodescholen wordt er sterk rekening gehouden met verschillen tussen kinderen, wordt gewerkt aan het ontwikkelen van een positief zelfbeeld en aan persoonlijkheidsvorming, heerst er een grote sociale gerichtheid, speelt zich een voortdurend proces van reflectie en zelfevaluatie af en krijgt de leerkracht eerder de rol van begeleider. Bij GO! freinet-, jenaplan- en leefschole van het GO! komt het totaliteitsonderwijs door projectmatige benadering tot haar recht, vertrekt het onderwijs vanuit de ervaringen en belevenissen van kinderen, staat de groepsdynamiek centraal en komen vormen van medebeheer door kinderen, ouders en leerkrachten voor⁹⁸.

---

⁹⁶ 30/04/2009, Decreet betreffende het secundair na secundair onderwijs en het hoger beroepsonderwijs (B.S., 20/07/2009)

Hoger Beroepsonderwijs (hbo) en Secundair na Secundair (Se-n-se),
<http://www.ond.vlaanderen.be/wetwijs/thema.asp?id=215&fid=1>

⁹⁷ Structuur van het gewoon voltijds secundair onderwijs,
<http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/SO/structuur.asp>

⁹⁸ Methodescholen, <http://www.g-o.be/sites/Portaal/CentraleDiensten/Stafdiensten/Communicatie/methodescholen/Welkom/Pages/default.aspx>

10.8. BUITENGEWOON ONDERWIJS

Het buitengewoon onderwijs ontstond in de periode 1970-1980 waarbij voor leerlingen die aan bepaalde criteria beantwoordden, toegang werd gegeven tot speciale scholen. Oorspronkelijk sprak men van bijzonder onderwijs, maar tegenwoordig wordt enkel de term buitengewoon onderwijs gebruikt.

Het Buitengewoon Secundair Onderwijs (BuSO) vormt jongeren van 13 tot 21 jaar die het gewone onderwijs niet kunnen volgen vanwege leer- of gedragsproblemen of een lichamelijke, zintuiglijke of verstandelijke handicap⁹⁹.

De klasgroepen zijn kleiner dan in het gewone onderwijs en men beschikt er over speciale leermiddelen en hulpverleners (logopedist, kinesist, psycholoog, ortho-pedagoog, verpleegkundige, tolk Vlaamse Gebarentaal).

De structuur van het buitengewoon secundair onderwijs bestaat uit 4 opleidingsvormen die elk een specifieke doelstelling nastreven. Binnen elke opleidingsvorm kan men leerlingen uit verschillende types samenbrengen. In het secundair onderwijs zijn er 7 types¹⁰⁰. De overgang naar het buitengewoon onderwijs gebeurt na het afleveren van een attest Buitengewoon Onderwijs door het CLB, dat opgesteld wordt na een multidisciplinair onderzoek. Bij een visuele, auditieve of lichamelijke handicap wordt het attest ook ondertekend door een gespecialiseerde arts.

10.9. GON

Begin jaren 1980 ontstond het GON, afkorting voor Geïntegreerd ONderwijs. Via dit systeem kunnen leerlingen met een attest van het CLB in het gewoon onderwijs hulp krijgen vanuit het buitengewoon onderwijs. GON betekent dat deze leerlingen mits ondersteuning toch dezelfde leerdoelstellingen kunnen behalen als hun klasgenoten in het gewone onderwijs. In de beginjaren van GON ging het over enkele honderden leerlingen, vooral met motorische, visuele of auditieve problemen. Geleidelijk aan groeide het aantal types waarvoor GON

---

⁹⁹ Dit kan verlengd worden tot maximum 25 jaar, na goedkeuring van de Commissie van Advies voor het Buitengewoon Onderwijs.

<http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/busso/default.htm>

¹⁰⁰ Het buitengewoon onderwijs wordt georganiseerd in acht types van handicap:

- type 1: leerlingen met een lichte mentale handicap. Deze leerlingen kunnen elementaire schoolse kennis en vaardigheden verwerven.
- type 2: voor kinderen en adolescenten met een matige of ernstige mentale handicap.
- type 3: leerlingen met ernstige emotionele en/of gedragsproblemen; d.i. structurele en/of functionele stoornissen in het affectief-dynamisch en relationeel aspect van de persoonlijkheid, zodat orthopedagogische en psychotherapeutische maatregelen nodig zijn.
- type 4: voor fysiek gehandicapten, met inbegrip van motorisch gehandicapten.
- type 5: voor zieke kinderen, die opgenomen zijn in een ziekenhuis of op medische gronden verblijven in een preventorium.
- Zieke kinderen in een gewone school kunnen geholpen worden door het tijdelijk onderwijs aan huis ("TOAH").
- type 6: voor leerlingen met een visuele handicap.
- type 7: voor leerlingen met een auditieve handicap.

In het Basissecundair onderwijs bestaat ook Type 8

- type 8: voor kinderen met ernstige leerstoornis, dus normaal begaafde leerlingen met een normaal gehoor- en gezichtsvermogen met stoornissen in de taalontwikkeling of het leren spreken en/of bij het leren lezen, schrijven en rekenen die dermate ernstig zijn dat bijzondere hulp in het gewoon onderwijs niet kan volstaan. Dit type bestaat alleen op niveau lager onderwijs: Deze kinderen worden verondersteld te kunnen doorstromen naar het gewone secundair onderwijs.

De opdeling in acht types zoals hierboven beschreven staat tegenwoordig (2006-2007) wel ter discussie <http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/dbso/default.htm>

mogelijk is. Momenteel is GON mogelijk voor leerlingen met een attest-BuO voor type 3, 4, 6, 7 en 8.

10.10. ION

Eind jaren 1990 startte het ION-project. Bij inclusief onderwijs (ION) ligt de nadruk op het aanvaarden van de verscheidenheid van elk kind. Hier is het de omgeving (school) die zich aanpast aan de ION-leerling en zijn/haar mogelijkheden. Dit vertaalt zich onder andere in het uittekenen van een individueel traject voor elke ION-leerling, aangezien zij niet in staat zijn dezelfde leerdoelstellingen te behalen als hun klasgenoten zonder beperkingen¹⁰¹. Dit vormt een fundamenteel verschil met GON.

Bij GON of ION worden zowel de klasleerkracht als de leerling vanuit de school voor buitengewoon onderwijs ondersteund en begeleid.

10.11. GOK

In 1989 werd een Commissie Onderwijs Migranten opgezet die in december 1990 een eindrapport neerlegde, op basis waarvan de minister van Onderwijs een beleidsplan uitwerkte. In 1991 ontstond zo het Onderwijsvoorrangsbeleid Migranten (OVV), met als doel de integratie én het onderwijssucces van allochtone leerlingen te verhogen. In 1994 evolueerde het OVV tot een doelgroepenbeleid dat zich op kansarme allochtonen richtte. Vervolgens ontstond het project “Zorgverbreding” (ZVB), als aanvulling op het OVV met als doel de onderwijskansen van leerbedreigde autochtone leerlingen in het lager onderwijs te verhogen.

Vanaf 1995 werden het OVV en ZVB meer en meer op elkaar afgestemd, tot ze in 2001 geïntegreerd werden in het ‘Gelijke Onderwijskansenbeleid’ (GOK).

Het decreet van Gelijke Onderwijskansen (GOK) zag het levenslicht in september 2002¹⁰². Met dit beleid wil men alle kinderen dezelfde optimale mogelijkheden bieden om te leren en zich te ontwikkelen. Tegelijkertijd wil het decreet uitsluiting, sociale scheiding en discriminatie tegengaan en heeft daarom speciale aandacht voor kinderen uit kansarme milieus.

In 2005 werd het decreet gewijzigd met de voorrangsregel als één van de belangrijkste¹⁰³. Scholen kunnen aan bepaalde groepen leerlingen, of ze aan de GOK-indicatoren beantwoorden of niet, voorrang geven. Voorheen was er alleen sprake van een doorverwijzingsrecht dat eigenlijk discriminerend was. Thuis taal was daarin een belangrijk argument, terwijl de socio-economische situatie van het gezin veel belangrijker is. In 2006 en 2008 werden de gelijkekansenindicatoren nog bijgestuurd.

Vanaf 1 september 2009 werden ook in het buitengewoon onderwijs GOK-uren toegekend¹⁰⁴. De regeling komt in de plaats van het vroegere Onderwijsvoorrangsbeleid (OVV). De opzet verschilt evenwel van het gewone onderwijs¹⁰⁵.

---

¹⁰¹ [http://www.g-](http://www.g-o.be/sites/portaal_nieuw/SO/Schoolondersteuning/Zorg/Pages/Ge%C3%AFntegreerdonderwijs.aspx)

[o.be/sites/portaal_nieuw/SO/Schoolondersteuning/Zorg/Pages/Ge%C3%AFntegreerdonderwijs.aspx](http://www.g-o.be/sites/portaal_nieuw/SO/Schoolondersteuning/Zorg/Pages/Ge%C3%AFntegreerdonderwijs.aspx)

¹⁰² 28/06/2002, Decreet betreffende Gelijke Onderwijskansen I, (B.S., 14-09-2002)

¹⁰³ Wijzigingen:

- er werden nieuwe regels voor inschrijving toegevoegd;
- een voorrangsregeling kwam in de plaats van het doorverwijzingsrecht;
- er werden nieuwe bepalingen opgesteld voor het weigeren van leerlingen.

30/08/2005, Decreet houdende wijziging van het decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I (B.S. 30/08/2005)

¹⁰⁴ 30/04/2009, Decreet betreffende het onderwijs XIX (B.S. 20/07/2009)

Sinds 2008 is de GOK-begeleiding ook opgegaan in de gewone begeleiding van scholen. Specifieke GOK-begeleiders zijn er dus niet meer. Omwille van besparingsmaatregelen hield het Steunpunt GOK op 31 december 2009 op te bestaan. Scholen moeten vanaf dan ondersteuning zoeken bij de pedagogische begeleiding¹⁰⁶.

10.12. PARTICIPATIE

Scholen voorzien in participatie van verschillende actoren (leerlingen, ouders). Het Decreet betreffende participatie op school bepaalt dat in elke secundaire school een leerlingenraad wordt opgericht¹⁰⁷. De leden van de leerlingenraad worden verkozen door en onder de leerlingen. De leerlingenraad wordt om de vier jaar opnieuw samengesteld. Ze communiceren door middel van verslagen, een website, prikbord, muurkrant, schoolkrant, enquête, vergadering, ideeënbuis, radio... Ze hebben een voorzitter, secretaris en klasvertegenwoordiger. De school moet voldoende deskundige ondersteuning bieden bij het opzetten en onderhouden van deze structuren en functies.

Het Bijzonder decreet betreffende het GO! bepaalt dat in het secundair onderwijs de leerlingen bij de werking van de schoolraad betrokken kunnen worden¹⁰⁸.

Het participatiedecreet bepaalt verder dat in elke school een ouderraad kan worden opgericht¹⁰⁹. De leden worden verkozen door en uit de ouders. De ouderraad kan op verzoek en ten behoeve van de schoolraad advies uitbrengen maar kan ook een advies op eigen initiatief uitbrengen (voor zover het buiten de bevoegdheid van de schoolraad valt en enkel betrekking heeft op ouders). De ouderraad is verplicht tot informatie en communicatie over zijn activiteiten en standpunten bij alle ouders.

Ouders kunnen echter op veel verschillende manieren op school aanwezig zijn: ze nemen deel aan schoolactiviteiten (schoolfeest, kerstmarkt, werkdagen enz.) of helpen actief bij de organisatie en uitvoering (moeders aan de kassa en vaders aan de tap enz.)¹¹⁰.

In elke school kan een pedagogische raad worden opgericht¹¹¹. De leden worden verkozen door en uit het personeel. De pedagogische raad wordt om de vier jaar opnieuw samengesteld en volgt de pedagogische doelstellingen van de school op.

Inzake personeelsparticipatie zijn de schoolraad en de pedagogische raad de fora voor het pedagogisch en organisatorisch schoolbeleid.

---

¹⁰⁵ De toekenning geldt slechts voor twee schooljaren (om vanaf 2011 gelijk te lopen met de andere scholen) en enkel scholen van type 1 en 3 krijgen een ondersteuningsaanbod. Scholen die GOK-middelen krijgen, moeten een gelijkemansbeleid uitwerken vertrekkende van een beginsituatie-analyse. De doelstellingen kunnen worden geformuleerd binnen 3 thema's, met name een gericht aanbod rond functionele taalvaardigheid, het aanbieden van onderwijsgerichte opvoedingsondersteuning aan ouders en het opnemen van de (laagdrempelige) sociale functie in een netwerk met partners uit andere sectoren.

¹⁰⁶ Steunpunt Gelijke Onderwijskansen,

http://www.steunpuntgok.be/over_steunpunt_gelijke_onderwijskansen/geschiedenis/default.aspx

¹⁰⁷ Deze verplichting vervalt wanneer het schoolreglement de betrokkenheid van leerlingen bij het schoolbeleid op een andere wijze waarborgt en als minder dan tien procent van de leerlingen om de oprichting van een leerlingenraad verzoekt.

¹⁰⁸ Leerlingenparticipatie,

http://www.go.be/sites/portaal_nieuw/OverGO/Schoolraden/Pages/Leerlingenparticipatie.aspx

¹⁰⁹ De oprichting ervan is verplicht wanneer ten minste tien procent van de ouders erom vraagt, voor zover dit percentage ten minste drie ouders betreft.

¹¹⁰ Ouderparticipatie,

http://www.go.be/sites/portaal_nieuw/OverGO/Schoolraden/Pages/Ouderparticipatie.aspx

¹¹¹ De oprichting ervan is verplicht wanneer ten minste tien procent van het personeel erom vraagt.

Daarnaast bestaat het basiscomité voor de school waarin met de vakbonden wordt onderhandeld over materies waarvoor de schooldirecteur bevoegd is. In het basiscomité focust men eerder op de effecten die bepaalde beslissingen voor het personeel kunnen hebben¹¹².

11. 2010

Het secundair onderwijs werd hervormd en vanaf het schooljaar 2010-2011 verdwijnen de onderwijsvormen ASO, BSO, KSO en TSO. De drie graden daarentegen blijven wel bestaan. Het aantal richtingen in de tweede en derde graad worden beperkt. Centraal staat het verwerven van competenties. Onder competenties verstaat men “de bekwaamheid om kennis, vaardigheden en attitudes in het handelen op een geïntegreerde manier aan te wenden in de maatschappelijke activiteiten”.

In de eerste graad ligt de nadruk op een brede, algemene vorming. In het eerste jaar maken de leerlingen kennis met diverse aspecten van de samenleving via zes belangstellingsgebieden die in het tweede jaar verder worden uitgediept¹¹³.

In de tweede graad kiezen leerlingen uit domeinbrede richtingen waar sleutelcompetenties worden verworven¹¹⁴. Daarnaast zijn er ook een aantal specialiserende studierichtingen en een aantal specialiserende arbeidsmarktgerichte en kwalificerende opleidingen. In de derde graad kiezen de leerlingen voor een specifieke studierichting die ofwel arbeidsmarktgericht is ofwel toelaat om verder te studeren in het hoger onderwijs¹¹⁵.

12. DE BELGISCHE RIJKSSCHOLEN IN DUITSLAND

In de nasleep van de Tweede Wereldoorlog werden ook Belgische rijksscholen opgericht in Duitsland.

We schrijven 1946 in het na-oorlogse Duitsland. Huizen en wegen waren vernield, bruggen over de Rijn opgeblazen, de fabrieken lagen stil, waterleidingen waren gesprongen en de elektriciteit was nog lang niet hersteld. De streek rond Keulen was voor 75 % vernietigd.

In dit decor kwamen de eerste Belgische militairen aan om hun rol als bezettingstroepen te spelen in het Rijnland voor meer dan een halve eeuw, alhoewel ze dit toen niet vermoedden.

Als onderdeel van de Britse zone kregen de Belgische militairen een sector toegewezen, een gebied bijna zo groot als België. Eerst waren er de vaders-militairen en later volgden hun families. Onderwijs werd al snel een noodzaak en minister van Onderwijs Leo Collard lanceerde in België een oproep voor leerkrachten om aan de kinderen van de militairen in Duitsland les te komen geven.

Op 1 oktober 1946 begon Paul Rorive, de eerste directeur, aan zijn opdracht om de eerste klassen op te richten. Tegen 10 december 1946 waren de eerste klasjes een feit. Er kwamen 7 Franstalige en 3 Nederlandstalige klassen in de garnizoenen Bad Godesberg, Bonn, Aken, Honnef, Siegburg en Bensberg.

Bij de aanvang van het schooljaar 1948-49 waren er 22 lagere scholen opgericht. Dit betekende in totaal 72 klassen waar meer dan 1.200 leerlingen les volgden onder begeleiding van 80 onderwijzers. Het onderwijs was gratis en het leger stond in voor het vervoer, in het begin zelfs met vrachtwagens.

---

¹¹² Personeelsparticipatie, http://www.g-o.be/sites/portaal_nieuw/OverGO/Schoolraden/Pages/Personeelsparticipatie.aspx

¹¹³ Belangstellingsgebieden: “techniek en wetenschappen”, “natuur en wetenschappen”, “welzijn en sociale wetenschappen”, “handel en economische wetenschappen”, “creatie en kunst” en “taal en letterkunde”.

¹¹⁴ Domeinbrede richtingen: “economie en administratie”, “plant, dier en milieu”, “moderne vreemde talen”, “hout”,...

Sleutelcompetenties: competenties die nodig zijn om vlot in de samenleving te kunnen meespelen.

¹¹⁵ *Het secundair onderwijs hervormd*, in: Klasse, oktober 2010, 208, p. 6.

Kleine kinderen worden groot, dus werd er al tijdens het schooljaar 1947-48 gedacht aan het oprichten van een middelbare school. Na heel wat zoekwerk en verbouwingswerken werd op 6 november 1948 het “Koninklijk Atheneum te Bad-Honnef / Athénée Royal de Bad-Honnef” officieel ingehuldigd door minister van Onderwijs Camille Huysmans en minister van Landsverdediging Defraiteur. Kort na de inhuldiging volgde op 12 november 1948 een nieuw besluit van de regent waarbij de school een Atheneum werd met een lagere cyclus oude en moderne humaniora voor beide landstalen. Er werden 122 Franstalige en 80 Nederlandstalige leerlingen ingeschreven. Alle leerlingen waren verplicht in een internaat te verblijven en de leerlingen en leerkrachten droegen een soort legeruniform.

Toen de omgeving van Bonn uitgeroepen werd als een gedemilitariseerde zone, moest men op zoek naar een nieuw onderkomen. In Rösrath vond men het kasteel Venauen waaraan echter heel wat veranderingen moesten gebeuren om als school te kunnen dienen. Einde maart 1950

was het kasteel Venauen in Rösrath gebruiksklaar en na de paasvakantie konden de leerkrachten en leerlingen er starten aan het derde trimester.

Het was een tweetalige school waar bovendien meisjes en jongens in één (weliswaar gescheiden) internaat verbleven.

Op 10 juli 1952 gaf het ministerie van Onderwijs en het ministerie van Landsverdediging de toestemming tot het oprichten van een hogere

cyclus. Hij bestond uit de oude humaniora met de Grieks-Latijnse en Latijn-wiskundige en de moderne met een wetenschappelijke en economische cyclus. Er werd ook een 1ste jaar pre-industriële voor jongens en een 1ste familiale voor meisjes opgericht. Het uitgebreider aanbod resulteerde in een forse aangroei van 216 naar 319 leerlingen, waarvan 1/3 Vlamingen.

Het Atheneum van Rösrath was een goeddraaiende tweetalige rijksinstelling, in volle expansie en het prototype van pluralisme. Voor het schooljaar 1961-62 waren er al meer dan 800 inschrijvingen, waarvan 518 Walen en 292 Vlamingen. Men dacht in stilte al aan een ontubbeling, maar hoe? Twee instellingen met één voor meisjes en één voor jongens of één per taalstelsel.

In januari 1962 was men het er over eens dat er zo vlug als mogelijk een Nederlandstalig atheneum moest gevonden worden, liefst in de omgeving van Rösrath.

Omdat in Bensberg de 1ste divisie van het Belgische leger het jachtslot “Schloss Bensberg” verliet, werd daar het nieuwe Atheneum in ondergebracht. Bij aanvang van het schooljaar 1966-67 telde de school 699 leerlingen waarvan 450 internen.

Het tweede schooljaar telde ongeveer 900 leerlingen en bijkomende gebouwen werden nodig. Achter het slot lag het park en daar werden er blokken opgetrokken met in totaal 27 klassen, een studiezaal, een overdekte speelplaats en een sporthal.

In het schooljaar 1970-71 startte het K.A. Bensberg met 1.231 leerlingen en barstte de school bijna uit zijn voegen.

Onder druk van ouders en andere organisaties ging men over tot het oprichten van een bijkomend Nederlandstalig atheneum in

Soest. Daarnaast werd eveneens in september 1970 in Essentho en vanaf 1 september 1971 in Volksmarsen een middenschool opgericht. Op 1 september 1975 opende tenslotte de middenschool in Lüdenscheid haar deuren.

Bij het begin van het schooljaar 1977-78 daalde het aantal leerlingen in het K.A. Bensberg voor het eerst onder de duizend, welgeteld 989 leerlingen waren ingeschreven. Het ASO telde er 739, het TSO 134 en het BSO 129 leerlingen.

Het jaar 1994 luidde het begin in van het einde, de teleurgang van de Oosthoek. De geleidelijke troepenvermindering was al een tijdje aan de gang en de uiteindelijke val van de Berlijnse muur op 10 november 1989 had alles nog in een stroomversnelling gebracht. De ganse oostelijke sector inclusief alle basisscholen en secundaire scholen (Lüdenscheid, Volksmarsen en Soest), verdween bij het einde van het schooljaar 1993-94.

De resterende troepen bevonden zich voortaan voornamelijk in de buurt van Bensberg, hun gelederen waren echter ook fel uitgedund. Op 1 september 1998 telde men voor de middenschool 73 leerlingen, in het atheneum waren het er nog amper 88.

Op 1 september 1999 keerden de nog resterende leerlingen en leerkrachten terug naar het kasteel Venauen in Rösrath waar nog steeds een Waals atheneum was ondergebracht. Aldus kregen we een Nederlandstalig en een Franstalig atheneum op dezelfde campus in Rösrath.

In 2002 werden de laatste militairen naar België teruggeroepen en sloten ook de athenea in Rösrath definitief hun deuren¹¹⁶.

---

¹¹⁶ Bron: Urbain Lavigne, Algemeen directeur Scholengroep 11 (Leuven-Tienen-Landen), gewezen leerkracht in K.A. Bensberg en gewezen directeur in K.A. Soest.

DUIDING, TERMINOLOGIE EN ANALYSE

Archief vormt het geheugen van een instelling en is derhalve belangrijk. Archieven worden enerzijds bewaard omwille van hun administratief nut, om het functioneren van de instelling mogelijk te maken en wegens de juridische bewijskracht van bepaalde stukken. Anderzijds is er ook het cultureel-historisch/wetenschappelijk belang. De archiefstukken bieden informatie over het verleden van de instelling en vormen de verantwoording voor haar maatschappelijke rol. Ze zijn bijgevolg een belangrijke bron bij onderzoek door historici en eenieder die de geschiedenis en de werking van de instelling of de maatschappelijke context waarin ze functioneerde, wil bestuderen.

PRINCIPES EN BASISBEGRIPPEN VAN DE ARCHIVISTIEK

Het archief

Archiefstukken zijn documenten die, ongeacht hun drager, hun datum of hun materiële vorm, opgemaakt of ontvangen werden door een organisatie, een persoon of een groep personen in uitoefening van haar of zijn functies of activiteiten, en die naar hun aard bestemd zijn om te berusten onder deze organisatie, persoon of groep personen. Het betreft dus om het even welk document, zowel op papier als op een magnetische, optische, elektronische of andere drager, die bij de taakuitvoering opgemaakt of ontvangen werd. Boeken en gedrukte tijdschriften behoren daarentegen niet tot het archief, tenzij ze opgemaakt werden door de dienst.

Archiefreeksen

De archiefstukken vormen *reeksen*, m.a.w. groepen van documenten of dossiers die onder één noemer worden gebracht omdat ze een gemeenschappelijk element hebben, doorgaans van formele aard, en gerangschikt worden op basis van eenzelfde chronologisch, alfabetisch, numeriek of alfanumeriek criterium. Voorbeeld: de personeelsdossiers, de ontvangen brieven, de zakendossiers die door een dienst in het kader van een van haar specifieke competenties behandeld zijn, of de agenda's van de uitgaande brieven.

De archiefvormer

Om het even welke organisatie, persoon of groep personen die, in de uitoefening van haar of zijn functies of activiteiten, archief tot stand brengt of tot stand heeft gebracht. Hier: de school.

ANALYSE VAN DE ARCHIEFVORMING

De meeste scholen hebben geen uniform toegepast archiefbeheer. Een visie betreffende het archief van de school en het beheer ervan is doorgaans niet aanwezig. In de meeste scholen is echter wel een (heel) rudimentaire vorm van archiefbeheer aanwezig; bepaalde reeksen worden bijgehouden op zolder of in een kelder, al dan niet verpakt in archiefdozen. Doorgaans zijn de bewaaromstandigheden verre van ideaal.

Bij gebrek aan richtlijnen in het verleden werden reeds meerdere vernietigingsacties ondernomen. Er is wel een omzendbrief van kracht die de bewaring van een aantal reeksen regelt¹¹⁷, maar een totaalbeeld inzake de administratieve bewaartermijnen was niet voorhanden. Ook een aanduiding van de definitieve bestemming was tot nu toe compleet

---

¹¹⁷ 15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02 Bewaartermijn van leerlinggebonden documenten.

afwezig. Dit leidt ertoe dat enerzijds ongeoorloofde vernietigingen worden doorgevoerd en anderzijds helemaal niet wordt geselecteerd. Met het aanbieden van een selectielijst zal dit probleem in de toekomst verholpen worden.

SELECTIELIJST **[functioneel model]**

DEFINITIE EN VOORDELEN VAN EEN SELECTIELIJST

De selectielijst biedt een systematisch overzicht van de series documenten die een dienst (school) opmaakt en/of ontvangt bij de uitvoering van haar taken en is een belangrijke leidraad voor de behandeling ervan. De lijst duidt op zijn minst de aard aan van de archiefreeksen, de bewaartermijn van elke reeks en hun definitieve bestemming. De instelling weet op die manier reeds van bij de aanvang van de totstandkoming van de documenten, en zelfs nog vóór de totstandkoming ervan, welke vernietigd zullen mogen worden na het verstrijken van hun bewaartermijn en welke blijvend bewaard zullen moeten worden wegens hun historisch belang of hun bewijswaarde. Dit draagt bij tot een efficiëntere werking en tot een tijdsbesparing in de omgang met en het terugvinden van documenten. Bovendien kan plaats bespaard worden door het toepassen van deze lijst. Plaats- en tijdsbesparing impliceren kostenbesparing.

Een volgens het functioneel model opgestelde selectielijst geeft de archiefreeksen niet weer in overeenstemming met het organogram van de diensten, maar volgens de bevoegdheden en de activiteiten waarvan de uitoefening aanleiding gaf tot het ontstaan van de documenten.

GEGEVENS VERMELD IN DE LIJST

De taken (bevoegdheden en de uitgeoefende activiteiten)

De taken worden op een horizontale lijn uitgezet, die grijs wordt ingekleurd om de tabel gemakkelijker leesbaar te maken.

Archiefreeksen

De reeksen documenten die de school opmaakt bij het uitvoeren van elke taak.

Bewaartermijn

De administratieve bewaartermijn duidt aan hoe lang de documenten gebruikt worden/nodig zijn bij de uitvoering van de taken, m.a.w. administratief en juridisch nut hebben. Deze wordt vastgelegd door wettelijke bepalingen. Indien er geen wettelijke bepalingen voorhanden zijn, zijn de termijnen in overleg vastgelegd (hoe lang heeft een school de documenten minstens nodig?).

Belangrijke opmerking: de bewaartermijn wordt uitgedrukt in schooljaren. Enkel bij de reeksen inzake financieel beheer wordt gewerkt met kalenderjaren!

Definitieve bestemming

De definitieve bestemming wordt weergegeven in de derde kolom en kent twee mogelijke opties: bewaren (B) of vernietigen (V).

Bewaren moet, vernietigen mag. De reeksen die moeten worden bewaard, kunnen op termijn worden overgedragen aan een archiefinstelling. De te vernietigen documenten, kunnen door de school langer worden bewaard indien dit nodig wordt geacht.

Opmerkingen

De kolom Opmerkingen dient voor aanvullende informatie over de reeks of over de definitieve bestemming.

In voetnoot wordt soms bijkomende informatie over de taak, handeling of reeks meegegeven.

Datering (uiterste data)

We hebben ervoor geopteerd de uiterste data van de reeksen niet op te nemen in de lijst. Het betreft namelijk een selectielijst die geldt voor alle scholen van het GO! die secundair onderwijs aanbieden, waarbij de datering per school kan verschillen.

Belangrijk!

Deze selectielijst wordt toegepast op documenten die dateren uit de periode na 1947. Voor stukken die gedateerd zijn vóór 1947, vindt u een overzicht van permanent te bewaren stukken als bijlage.

Een selectielijst moet steeds up-to-date worden gehouden. Een dienst is doorheen zijn bestaansgeschiedenis constant in beweging: taken verdwijnen, nieuwe worden gecreëerd, taken of diensten vloeien samen,... Deze aanpassingen moeten hun weerslag vinden in de lijst.

HET TOT STAND KOMEN VAN DE SELECTIELIJST

De dienst Internationalisering van het GO! ving anno 2005 op een erfgoedbeurs op dat er voor de archieven van stadsscholen in Antwerpen een selectielijst werd opgemaakt. Via deze weg werd de archivaris van de POC aangesproken en werd contact gelegd met de archivariissen betrokken bij de opmaak van deze lijst. Het GO! is onmiddellijk op de kar gesprongen om mee te werken aan de opmaak van de lijst, weliswaar specifiek voor de scholen van het GO!

Er was reeds gestart met het verzamelen van gegevens voor de lijst toen binnen GO! centraal beroering ontstond i.v.m. archief. Het diensthoofd van het Rijksarchief te Leuven had het GO! aangesproken i.v.m. onwettige praktijken met schoolarchief. Op dat ogenblik werd de archivaris van de POC intern gecontacteerd om het probleem te bespreken. Dit was één van de eerste aanzetten tot bewustwording van de thematiek van 'archief en archiefbeheer'.

Bovendien stelden scholen regelmatig vragen naar de bewaartermijnen van documenten. Er werd een oproep gelanceerd naar de scholen via Dagen (voorloper van de Dagkrant van het GO!) waarin werd gewaarschuwd dat archief niet zonder meer mag worden vernietigd en waarin de opmaak van de selectielijst werd bekendgemaakt.

Ondertussen was een stuurgroep opgericht bij het project Archivering binnen Vlaamse onderwijsinstellingen (Pavloë) van het Sint-Jozef-Klein-Seminarie te Sint-Niklaas. Het GO! is zelf niet in het project gestapt, maar heeft als volwaardige partner haar steentje bijgedragen door onze informatie uit te wisselen en samen de lijst aan te vullen en uit te werken.

Om het ontwerp van de selectielijst te kunnen opmaken werden een aantal stappen doorlopen. In eerste instantie werd literatuur en de geldende wetgeving doorgenomen (decreten, omzendbrieven) om een eerste beeld te kunnen vormen van de taken en een aantal reeksen documenten op een school te kunnen definiëren. Een tweede fase –althans voor het GO!–

bestond in het aanschrijven en bezoeken van een aantal scholen waardoor de lijst a.d.h.v. gesprekken met de medewerkers en het inkijken van documenten kon worden aangevuld. Tijdens overleg met de betrokken partners werd de lijst geëvalueerd, besproken en aangevuld. Op deze vergaderingen werden ook voorstellen gedaan betreffende administratieve bewaartermijnen.

Jeroen Van Der Auwera – directeur van het KA Pitzemburg (Mechelen), van opleiding historicus én archivaris – nam n.a.v. de oproep in Dagen contact op en toonde bereidheid tot medewerking. De hulp was welkom om lacunes aan te vullen, correcties aan te brengen en realistische administratieve bewaartermijnen toe te kennen. De finalisatie van de lijst voor de scholen van het GO! werd besproken in een werkgroep bestaande uit de directeur van KA Pitzemburg, twee vertegenwoordigers van het Rijksarchief en de archivaris van de POC.

Om het thema onder de aandacht te brengen werden vertegenwoordigers van het Rijksarchief en de archivaris van het POC uitgenodigd de selectielijst en haar doel te komen toelichten op de studiedag van de VZW Atheneum (4 december 2009).

SELECTIELIJST

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
A. LEIDING VAN DE SCHOOL			
A.1. ALGEMEEN			
Verslagen van overleg		B	De overlegstructuur betreft het directieniveau. Er kunnen verschillende samenstellingen van vergaderingen voorkomen op dit niveau.
Toegangen op briefwisseling Registers voor postregistratie		B	
Inkomende brieven en afschriften van uitgaande brieven		B	E-mails vervangen hoe langer hoe meer de brieven. Daarom moeten de relevante bewaard worden. In afwachting van een sluitende procedure voor digitale bewaring, worden deze afgeprint.
A.2. SCHOOLRAAD			
Stukken betreffende de samenstelling en de verkiezingen <i>Bevat ook de stukken betreffende de verkiezingen van de leden (kandidaturen, kandidatenlijsten, stembrieven, schriftelijke bevestigingen van aanvaardden mandaat, ondertekende neutraliteits- en gehechtheidsverklaringen, verklaringen van onverenigbaarheden,...)</i>		B	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Werkingsreglement <i>Ook: Huishoudelijk reglement, reglement van orde</i>		B	
Agenda's	6 schooljaren Indien niet opgenomen in de notulen: zolang de schoolraad functioneert	V Op voorwaarde dat de notulen bewaard zijn	
Vorbereidende stukken	Zolang de schoolraad functioneert	V	Voorstel van advies
Notulen van de vergaderingen met bijhorende stukken		B	Overleg met de directeur over het vastleggen van de criteria inzake aanwending van het lestijdenpakket, de organisatie van niet-lesgebonden opdrachten, het welzijn en veiligheid op school en het schoolreglement.
Aanwezigheidslijsten	6 schooljaren Indien niet opgenomen in de notulen: zolang de schoolraad functioneert	V	
Adviezen ¹¹⁸		B	

¹¹⁸ Het betreft adviezen aan:

-de directeur inzake de algemene organisatie, werving van leerlingencursisten, organisatie van extra muros- en parascolaire activiteiten, schoolbudget en schoolwerkplan met de reactie (voorstel)

- aan de Raad van bestuur en de algemeen directeur (inzake de toewijzing van het mandaat van directeur, de programmatie van het studieaanbod, de schoolinfrastructuur en de organisatie van het leerlingenvervoer)

Facultatief advies: advies + reactie (voorstel)

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Jaarkalenders van de vergaderingen	Zolang de schoolraad functioneert	V	
Overeenkomsten tussen de directie, het schoolbestuur en de schoolraad betreffende het uitoefenen van de participatierechten <i>Bevat o.m. de procedureregels die in acht moeten worden genomen bij het uitoefenen van de participatierechten en een vergaderritme.</i>	Zolang de schoolraad functioneert	V	
Aanvragen voor informatie inzake beslissingen van de directie en de bestuursorganen van de scholengroep en bijhorende antwoorden	Zolang de schoolraad functioneert	V	
Aanvragen voor inzage in documenten	Zolang de schoolraad functioneert	V	
Evaluatieverslagen van de eigen werking	Zolang de schoolraad functioneert	V	

Verplicht advies: advies over ontwerpbeslissing van de inrichtende macht + eventueel, bij beslissing van de inrichtende macht die afwijkt van het advies van de schoolraad: motivering door de inrichtende macht.
Bevat ook de ontwerpbeslissingen die ter advies worden voorgelegd.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
A. 3. PEDAGOGISCHE RAAD			
<p>Stukken betreffende de samenstelling en de verkiezingen</p> <p><i>Bevat o.m. kandidatuurstellingen, stembrieven, briefwisseling, verkiezingsformulieren, samenstelling van het telcomité, proces-verbaal van de kiesverrichtingen, eventueel klachten over het niet-naleven van de kiesprocedure, brieven i.v.m. het voortijdig verbreken van een mandaat,...</i></p>		B	
Werkingsreglement		B	
<p>Notulen van de vergaderingen met bijhorende stukken</p> <p><i>Kan ook de agenda en de aanwezigheidslijst bevatten, evenals voorbereidende stukken en bijlagen.</i></p>		B	
Agenda's	<p>6 schooljaren</p> <p>Indien niet opgenomen in de notulen: zolang de pedagogische raad functioneert</p>	V	Kan ook opgenomen zijn in de notulen.
Briefwisseling		B	
Adviezen (t.b.v. de schoolraad)		B	Kunnen ook opgenomen zijn in de notulen.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Stukken betreffende de werking <i>Werkdocumenten, gefinaliseerde visieteksten, jaarplannen...</i>		B	
A.4. VERENIGINGEN EN VZW'S MET DE SCHOOL VERBONDEN (OUDERRAAD/OUDERCOMITÉ/OUDERVERENIGING, VRIENDENKRING, BOEKENFONDS...)			
Stukken betreffende de samenstelling en de verkiezingen <i>Bevat o.m. oproepen, briefwisseling, naamlijsten.</i>		B	
Werkingsreglement		B	
Notulen van vergaderingen met bijhorende stukken <i>Kan ook o.m. de voorbereidende stukken, agenda's en aanwezigheidslijsten bevatten.</i>		B	
Agenda's	6 schooljaren Indien niet opgenomen in de notulen: zolang de rechtspersoon bestaat	V	Kan ook opgenomen zijn in de notulen.
Jaarkalender van de vergaderingen en activiteiten	Zolang de rechtspersoon bestaat	V	
Briefwisseling		B	
Brochures		B (1 exemplaar bewaren)	
Nieuwsbrieven		B	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Convenanten ¹¹⁹		B	
Stukken betreffende de werking <i>Stukken betreffende de organisatie van activiteiten met bijhorende stukken</i>		B	
Overzichten van financiële verrichtingen <i>Kasboeken,...</i>		B	
Verantwoordingsstukken van financiële verrichtingen	Zolang de rechtspersoon bestaat met een min. van 10 j.	V	
Stukken met betrekking tot de aangifte van belastingen ¹²⁰	Zolang de rechtspersoon bestaat met een min. van 10 j.	V	
A.5. LEERLINGENRAAD			
Stukken betreffende de samenstelling en de verkiezingen <i>Bevat o.m. affiches, oproepen, foto's, stembrieven.</i>		B	
Werkingsreglement		B	
Notulen van vergaderingen met bijhorende stukken <i>Kan ook de agenda's en de aanwezigheidslijsten bevatten.</i>		B	
Briefwisseling		B	

¹¹⁹ Van toepassing bij een ouderraad die een vzw is.

¹²⁰ Van toepassing bij een ouderraad die een vzw is.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
<p>Stukken betreffende de werking en de activiteiten van de leerlingenraad</p> <p><i>Bevat o.m. overzichten van initiatieven, affiches, stukken betreffende de uitwerking van een tijdschrift of schoolkrant, spelen, filmnacht, quiz, ..., verslagen van werkgroepen met bijhorende stukken.</i></p>		B	
Stukken betreffende door de schooloverheid opgerichte of gesteunde verenigingen van leerlingen		B	
Stukken betreffende publicaties en andere initiatieven van leerlingen (bijkomende identificatie) bv. schoolkrantjes		B	
A.6. OVERLEG MET SYNDICALE ORGANISATIES (LOKAAL OVERLEGCOMITÉ)			
Reglement van orde		B	
<p>Stukken betreffende de samenstelling en de verkiezingen van de leden</p> <p><i>Bevat o.m. kandidaturen, kandidatenlijsten, stembrieven, schriftelijke bevestigingen van aanvaarden mandaat, ondertekende neutraliteits- en gehechtheidsverklaringen, verklaringen van onverenigbaarheden, de tekst van het pedagogisch project,...</i></p>		B	
Briefwisseling		B	
Notulen van de vergaderingen met bijhorende stukken		B	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Agenda's <i>Kan o.m. ook de uitnodigingen, bijhorende briefwisseling (aanvraag om een punt op de agenda te plaatsen en eventueel de reden voor weigering) en documentatie nodig voor de onderhandelingen of het overleg bevatten.</i>	Indien niet opgenomen in de notulen: zolang de school bestaat met een min. van 30 j.	V	
Aanwezigheidslijsten	Indien niet opgenomen in de notulen: zolang de school bestaat met een min. van 30 j.	V	
Protocollen van akkoord of niet akkoord met bijhorende stukken <i>Kan o.m. ook de ontwerpen van protocol, de opmerkingen van de partijen en de afschriften van de verzendbrieven bevatten.</i>		B	
Stukken betreffende klachten		B	
A.7. PREVENTIE EN BESCHERMING OP HET WERK (PBW)			
A.7.1. COMITÉ VOOR PREVENTIE EN BESCHERMING OP HET WERK			
Reglementen van orde		B	
Stukken betreffende de samenstelling		B	
Visieteksten		B	
Notulen met bijhorende stukken		B	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Agenda's	Indien niet opgenomen in de notulen: zolang de school bestaat met een min. van 30 j.	V	
Aanwezigheidslijsten	Indien niet opgenomen in de notulen: zolang de school bestaat met een min. van 30 j.	V	
Briefwisseling		B	
Adviezen en voorstellen omtrent het beleid voor het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, omtrent het globaal preventieplan en het jaarlijks actieplan		B	
Register waarin de werknemers hun voorstellen, opmerkingen of advies kunnen optekenen		B	
A.7.2. ALGEMENE COÖRDINATIE (PREVENTIEADVISEUR)			
Preventieregister en bijhorende stukken betreffende welzijn, veiligheid en hygiëne <i>Het betreft ook o.m. visieteksten, verslagen van vergaderingen met bijhorende stukken, overzichtslijsten van ongevallen, inventaris van de medicijnkast, overzichtslijsten van medicatie verstrekt aan leerlingen.</i>	5 schooljaren Uitzonderingen: Aankoopdossiers collectieve beschermmiddelen en arbeidsmiddelen, PBM's: zolang als de levensduur Arbeidsongevallensteekkaart: 10 jaar in de desbetreffende exploitatiezetel, 3 jaar na verlaten dienst	B	Zie bijlage 2

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
	Jaarlijks te vervangen documenten: na vervallen administratief nut Lijst werknemers blootgesteld aan biologische agentia: 10 jaar na einde blootstelling (uitzonderlijk: 30 jaar) Register blootgestelde werknemers aan asbest: 40 jaar na einde blootstelling		
Dossiers van de organisatie van jaarlijks wekerende projecten		B 1 jaar op zes bewaren	Bv. inenting tegen griep
Dossiers van de organisatie van eenmalige projecten		B	Bv. ontrading van roken, drinken, enz.
Dossiers inzake eenmalige onderzoeksprojecten		B Permanent te bewaren als bron voor de studie van de mentaliteitsgeschiedenis	Bv. een onderzoek naar absentisme, rookgedrag, enz.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
A.7.3. VERTROUWENSPERSOON			
Stukken betreffende preventie en bescherming tegen geweld, pesten en OSGW en psychosociale klachtendossiers		B	
Register van verklaringen inzake feiten over geweld, pesterijen of ongewenst seksueel gedrag op het werk		B	
A.8. SAMENWERKING MET CENTRA VOOR LEERLINGENBEGELEIDING			
Beleidsplan en beleidscontract met bijhorende stukken ¹²¹		B	
Afsprakennota met bijhorende stukken en stukken betreffende de evaluatie van de afsprakennota ¹²²		B	
Stukken betreffende informatieverstrekking aan ouders, leerlingen en personeel over het centrum waarmee ze samenwerkt	Na afloop van het administratief nut	V	
Dossiers inzake studiedagen georganiseerd door CLB voor de school, inzake samenwerkingsprojecten rond thema's, enz.	Na afloop van het administratief nut	V	

¹²¹ Deze overeenkomst wordt afgesloten voor een periode van 3 jaar tussen een CLB en een scholengroep, waarin wordt uiteengezet welke diensten het CLB zal verschaffen aan de scholengroep. De praktische aangelegenheden worden nader gespecificeerd in de afsprakennota's.

¹²² Deze overeenkomst wordt afgesloten voor een periode van 1 jaar tussen een CLB en een scholengroep, waarin een tijdschema is opgenomen dat verduidelijkt welke diensten het CLB zal verschaffen aan de scholengroep en vormt een geheel met het beleidsplan.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Planningen van consulten en vaccinaties	Na afloop van het administratief nut	V	
Verslagen van overleg	Na afloop van het administratief nut	V	
B. ORGANISATIE VAN DE INTERNE WERKING			
Stukken betreffende de wet- en regelgeving	Zolang de wetgeving van toepassing is	V	
Omzendbrieven en richtlijnen uitgaande van het departement, GO! centraal en de scholengroepen	Zolang de wetgeving van toepassing is	V	
Formulieren ter ondertekening van kennisname van omzendbrieven en dienstnota's	Na afloop van het administratief nut	V	
Organogram		B	
Huishoudelijk reglement <i>Ook: Werkingsreglement, intern reglement. Niet te verwarren met schoolreglement.</i>		B	
Stukken betreffende de visie en het beleid/ Beleidsverklaring		B	
Nascholingsplannen met bijhorende stukken		B	
Dienstnota's en huishoudelijke onderrichtingen		B	Richtlijnen en nota's uitgaande van de directie

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Notulen van de algemene personeelsvergaderingen met bijhorende stukken <i>Bevat ook o.m. de agenda's, aanwezigheidslijsten, verantwoordingen voor afwezigheden, vergaderkalenders, formulieren ter bewijs van een vergadering voor personeelsleden die ook in andere scholen werken, voorbereidende stukken,...</i>		B	
Verslagen van werkgroepen met bijhorende stukken		B	
Dossiers inzake de uitwerking en toepassing van kwaliteitszorg <i>Het betreft procedures, werkinstructies, het kwaliteitshandboek, verbetermaatregelen,...</i>		B	
Stukken betreffende de interne en externe evaluatie		B Alleen het syntheseverslag bewaren	Interne: het betreft o.m. de evaluatie i.k.v. kwaliteitszorg (verslagen van interne audits),... Externe: het betreft o.m. de evaluatie van de werking van de school door ouders en leerlingen
C. RAPPORTEREN			
Jaarverslagen en statistieken		B	
Tussentijdse verslagen en statistieken	6 schooljaren	V	

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
D. INSPECTIE EN BEGELEIDING VAN DE SCHOOL			
Het gaat hier over de documenten die bij de scholen berusten, niet om het archief van de inspectiediensten.			
Verslagen en adviezen van de inspectie		B	
Dossier opgemaakt op vraag van de inspectie in het kader van de doorlichting		B	
Eigen aantekeningen en verslagen van de school, naar aanleiding van inspecties		B	
Bijsturingsplan ¹²³		B	
Stukken betreffende de begeleiding door de pedagogische begeleidingsdiensten en het ondersteunen van acties en initiatieven van de school ¹²⁴		B	
Aanstiplijst opvolging doorlichting ¹²⁵		B	

¹²³ De scholen die bij een eerste evaluatie een ongunstig eindadvies kregen, zijn verplicht om een bijsturingsplan te ontwikkelen.

¹²⁴ Indien de algemeen directeur van de scholengroep begeleiding vraagt, zal de regioadviseur het proces in de school coördineren en opvolgen.

¹²⁵ In geval het verslag van de inspectie beperkt gunstig is, stuurt de algemeen directeur het betrokken formulier naar de Pedagogische Begeleidingsdienst. Dit formulier wordt ingevuld in samenspraak met de directeur van de betrokken school. Met dit formulier geeft de algemeen directeur aan welke acties zullen ondernomen worden door de school en/of de scholengroep. Daarenboven wordt aangeduid voor welke punten pedagogische begeleiding en/of administratieve ondersteuning gevraagd wordt.

Reeks	Bewaar-termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
E. ADMINISTRATIEF BEHEER			
E.1. FINANCIEEL BEHEER			
Inzake het bewaarniveau van financiële documenten moeten afspraken worden gemaakt met de scholengroepen.			
Bij de administratieve bewaartermijn wordt hier niet in schooljaren gerekend zoals elders in de selectielijst. Bij de reeksen vermeld onder financieel beheer wordt in kalenderjaren gerekend!			
10 jaar = 10 jaar, te rekenen van de eerste januari van het jaar dat op de afsluiting volgt.			
Stukken betreffende giften en legaten		B	
Begroting	10 jaar	V	
Jaarrekening		B	Financiële jaarverslagen
Semesterrekeningen	10 jaar	V	Afsluiting van de boekhouding
Tussentijdse financiële verslagen en staten	1 jaar	V	
Balansen	10 jaar	V	
Grootboek		B	
Journal, centraal dagboek, factuurboek, aankoopdagboek, verkoopdagboek, kasboek en hulpkasboek, crediteurenboek, debiteurenboek, kwitantieboek, geldvoorschottenregister, depositoboek, postchequeboek, postzegelboek, diversenboek, bankboek, kostgeldenregisters	10 jaar	V Tenzij de grootboeken of rekeningen niet bewaard zijn	
Inventarisboek		B	

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Betalings- of afrekeningsstaten	10 jaar	V	
Bijlagen en bewijsstukken bij de rekeningen <i>Facturen, bestelbonnen, leveringsnota's, onkostennota's, rekeninguittreksels en stortingsbewijzen.</i>	10 jaar	V	
Stukken betreffende de aangifte van belastingen	10 jaar	V	
E.2. MATERIEEL BEHEER			
E.2.1. VERZEKERINGEN			
Dossiers inzake de afsluiting en de opvolging van verzekeringen	Minstens tot het verval van de verzekering Opgelet: de contracten worden lang genoeg bewaard door de school of scholengroep want soms slepen schadegevallen jarenlang aan, ook na vervallen van de polis	V Verzekeringen afgesloten door de school en niet via/door de scholengroep: B Afschriften van contracten bij verzekeringen afgesloten door scholengroep: V	
Verzameldossiers inzake de verzekering van de dienstverplaatsingen met het eigen voertuig	Tot de vernieuwing van de lijst verzekerde voertuigen	V	

Reeks	Bewaar-termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Dossiers van de afhandeling van schadegevallen aan voertuigen, roerende goederen, onroerende goederen enz.		B	
E.2.2. BEHEER VAN ROERENDE EN ONROERENDE GOEDEREN			
Subsidiedossiers van aankoop, bouw en verbouwing van schoolgebouwen en roerende goederen		B	
Eigendomsakten		B	
Plannen van gebouwen		B	
Plannen van nutsvoorzieningen		B	
Dossiers inzake de uitvoering van kleine infrastructuurwerken en eigenaarsonderhoud	30 jaar	V	Vanaf een bepaald bedrag behoort deze taak tot die van de scholengroep.
Dossiers inzake de huur van infrastructuur	10 jaar na afloop van de huur	V	
Dossiers inzake het verhuren van infrastructuur	10 jaar na afloop van de verhuring	V	
Verhuisdossiers	Na afloop van de verhuis	V	
Inventarissen van roerende goederen		B	
Stukken betreffende het huren en verhuren van materiaal	10 jaar na afloop van de huur of verhuring	V	
Stukken betreffende het voorraadbeheer	Na afloop van het administratief nut	V	

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
E.2.3. ORGANISEREN VAN VERVOER, MAALTIJDEN EN OPVANG VAN LEERLINGEN			
Dossiers inzake de organisatie van leerlingenvervoer <i>Bevat o.m. aanwezigheidslijsten, rekenbladen, het reisboek, lijsten van abonnementen, aanvragen voor intern vervoer, onderrichtingen ter ondertekening door ouders, onderrichtingen ter ondertekening van busbegeleiders, verslagen, stukken betreffende onderhoud van de bus, financiële stukken.</i>	10 jaar	V	
Stukken betreffende het keukenbeheer <i>Bevat o.m. refterbladen, menu's, requisitiebladen, leveringsnota's, overzichten van bestellingen, tabellen van verstrekte maaltijden, tabellen van verkochte dranken, magazijnboeken, verslagen van vergaderingen, richtlijnen en documenten inzake de toepassing ervan, maaltijdbonnen.</i>	Na afloop van het administratieve nut	V de menu's van 1 schooljaar op 5 bewaren zodat het menu van 1 schooljaar kan worden gereconstrueerd	
Dossier inzake de vergunningsaanvraag bij het Voedselagentschap		B	
Fiches en lijsten van controles	Na afloop van het administratieve nut	V	Controle van de temperatuur, beoordeling van verse producten, beoordeling van diepgevroren grondstoffen, kwaliteitscontrole van geleverd voedsel, enz.
Boekhoudkundige stukken	10 jaar	V	Zie interne huishouding

Reeks	Bewaar-termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Dossiers per interne leerling <i>Bevat o.m. huurcontracten, stukken betreffende de terugbetaling van de waarborg,...</i>	Na einde van het verblijf in het internaat	V	Boekhoudkundige stukken: zie financieel beheer.
Dossiers inzake de organisatie van de voor- en naschoolse opvang en het middagtoezicht	1 schooljaar	V	
E.2.4. BEHEER VAN DE BIBLIOTHEEK			
Bibliotheekreglement		B	
Catalogus		B	
Uitleenregister en ontleningsfiches	Na afloop van het administratieve nut	V	
E.2.5. ICT-BEHEER			
Dossiers inzake het (laten) ontwikkelen van ICT-systemen <i>Bevat o.m. ontwerpdossiers, handleidingen, aankoopdossiers.</i>		B	
Dossiers inzake de implementatie van standaard kantoortoepassingen	Tot de installatie van een nieuwe versie	V	Wordt steeds actueel gehouden. Aandacht besteden aan de compatibiliteit. Bevat ook de handleidingen.
Dossiers inzake de implementatie van op maat gemaakte applicaties <i>Bevat ook de handleidingen.</i>		B	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Dossiers inzake de nazorg, het onderhoud en het beheer van ICT-systemen (soft- en hardware) <i>Bevatten onder meer documenten m.b.t. systeem- en netwerkbeheer zoals verslagen en interventienota's.</i>	Na afloop van het administratief nut	V	
Back-ups	Na afloop van het administratief nut	V	
Website	Na afloop van het administratief nut	V	
Licenties	10 jaar na het vervallen van de licentie	V	
Stukken betreffende het gebruik van de ICT-lokalen <i>Logboeken van het gebruik van de ICT-lokalen</i>	Na afloop van het administratief nut	V	
E.2.6. BEHEER VAN HET ARCHIEF			
Stukken betreffende het beheer en de ontsluiting van het archief <i>Stukken betreffende de overdracht van archief, overdrachtslijsten, stukken betreffende de vernietiging van archief (vernietigingslijsten), dossierinventarissen, inventarissen van het archief, depotlijsten, nadere toegangen...</i>		B	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
E.3. PERSONEELSBEHEER			
Verzameldossiers van de vaststelling van het lestijdenpakket door het Ministerie van Onderwijs		B	
Dossiers inzake de bepaling van de personeelsbehoeften en de vaststelling van de personeelsformatie		B	
Stukken betreffende de werking van het mentoraat en het onthaal van nieuwe medewerkers <i>Bevat o.m. briefwisseling met nieuwe leerkrachten, verslagen van vergaderingen.</i>		B: verslag	Het betreft het mentorschap t.a.v. nieuwe leerkrachten.
Werkingsreglement <i>Ook: Vademecum voor nieuwe medewerkers</i>		B	
Arbeidsreglement ¹²⁶	Na afloop van het administratief nut	V	
Reglement inzake het verplaatsen van lessen Lesverplaatsingsreglement	Zolang het reglement van toepassing is	V	Van toepassing in het deeltijds kunstonderwijs.
Stukken betreffende de aanvragen voor lesverplaatsingen	Na afloop van het administratief nut	V	Van toepassing in het deeltijds kunstonderwijs. Bevat o.m. aanvraagdocumenten voor lesverplaatsingen, afschriften van schriftelijke meldingen aan ouders en een lesverplaatsingsregister.

¹²⁶ In principe door de scholengroep behandeld en goedgekeurd. De school kan deze versie aanvaarden of een aanpassing doorvoeren. In dit geval bevat het arbeidsreglement dus een bijlage door de school zelf.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Personeelsregister		B	
Personeelsoverzichten/ Personeelslijsten	Na afloop van het administratief nut	V	
Personeelsstatuten	Na vervanging door een nieuw statuut	V	
Personeelsdossiers van leerkrachten en ondersteunend personeel <i>Bevat o.m. documenten betreffende de aanstelling, persoonlijke informatie, ziekte, verloven, afwezigheden, evaluaties, gevolgde nascholing, stukken betreffende stakingen, bewijsstukken voor bijzonder verlof, verslagen van de arbeidsgeneesheer, stukken betreffende arbeidsongevallen.</i>	50 jaar na pensionering	V Dossiers van personen die een belangrijke rol in het maatschappelijk leven spelen (politiek, cultureel,...) kunnen worden bewaard.	Deze dossiers kunnen geschoond worden.
Personeelsdossiers van contractuelen <i>Bevat o.m. stukken betreffende verlof, vorming, ziekte, staking.</i>	50 jaar na pensionering	V Deze dossiers moeten worden bewaard op het niveau van de scholengroepen.	
Stukken betreffende het functioneren en de evaluatie van het personeelslid <i>Het betreft o.m. functionerings- en evaluatieverslagen, functie- en taakbeschrijvingen.</i>	even lang als personeelsdossier = 50 jaar na pensionering	V	
Sollicitatiebrieven	Na afloop van het administratief nut	V	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Formulieren van kennisname van omzendbrieven	1 jaar	V	
Stukken betreffende de vorming	1 jaar	V	
Overzichtslijsten van aanwezigheden	1 jaar	V	
Uurroosters	1 jaar	V	Vb. van het dienstpersoneel
Overzichtslijsten van ziekteverloven	1 jaar	V	
Overzichtslijsten van verlof	1 jaar	V	
Stukken betreffende de jaarlijkse inlichtingen		B	
Series dubbels van rekeningen per maand per onderwijzend personeelslid van de hen door het ministerie van Onderwijs verschuldigde betoelaging	10 jaar	V	Loonadministratie
Dossiers inzake de afhandeling van een arbeidsongeval	even lang als personeelsdossier = 50 jaar na pensionering	V	Dossiers inzake werkongevallen met blijvende werkonbekwaamheid kunnen ev. bewaard worden.
E.4. PUBLIC RELATIONS/PROMOTIE VAN DE SCHOOL			
Dossiers inzake de praktische organisatie van activiteiten <i>Het betreft de voorbereiding en evaluatie van de activiteiten. Deze dossiers bevatten o.m. verslagen van werkgroepen, teksten van tentoonstellingen, formulieren voor in te vullen opdrachten.</i>	Na afloop van het administratief nut	V Teksten van de tentoonstellingen en activiteiten, formulieren met opdrachten voor de bezoekers,...: B	Onder activiteiten verstaan we o.m. opendeurdagen, schoolfeesten, etentjes, beurzen, quiz,...

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Vorbereidingsdossiers voor de uitgave van publicaties <i>Bestaan onder meer uit ontwerp teksten, contacten met drukker, vergaderingen van redactiecomités en werkgroepen.</i>	Na het verschijnen van de volgende publicatie	V	
Stukken betreffende de administratieve organisatie <i>Bevat o.m. inschrijvingsformulieren, deelnemerslijsten.</i>	Na afloop van het administratief nut	V	
Stukken betreffende de aankondiging van activiteiten en publicaties <i>Bevat o.m. affiches, flyers, infobrochures.</i>		B	
Periodieken <i>Bevat o.m. schooltijdschriften, nieuwsbrieven.</i>		B	
Informatiebrochures		B	
Gelegenheidspublicaties <i>Bevat o.m. jubileumboeken.</i>		B	
Persmappen		B	
Persmededelingen		B	
Lijsten en aankondigingen van persconferenties	Na afloop van het administratief nut	V	
Stukken betreffende het werven van leerlingen	1 schooljaar	V	Briefwisseling aan ouders, verslagen van huisbezoeken,...

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
F. INRICHTING EN ORGANISATIE VAN ONDERWIJS			
F.1. VASTLEGGEN VAN AFSPRAKEN EN REGELS MET DE LEERLINGEN			
Schoolreglementen, internaatsreglementen, centrumreglementen <i>Kunnen ook intentieverklaringen of charters bevatten. In een centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs geldt een centrumreglement.</i>		B	
Reglement inzake het gebruik van werkplaatsen <i>Werkplaatsreglementen bijv. voor labo's, ateliers, turnzaal.</i>		B	
Contracten tussen een leerkracht en een klas <i>Klascontracten, specifieke afspraken tussen een leerkracht en een klas.</i>	Na vervanging door een nieuw contract	V	
F.2. REGISTREREN VAN LEERLINGENGEDEEVENS EN INSCHRIJVEN VAN LEERLINGEN			
Dossiers inzake de organisatie van de inschrijvingen <i>Bevat o.m. stappenplan, checklist voorbereidingen, enz.</i>	1 schooljaar	V	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
<p>Stukken betreffende testen afgelegd door leerlingen als voorwaarde voor de inschrijving</p> <p><i>Bevat o.m. sollicitatieformulieren van kandidaat-leerlingen, de uitnodiging voor de test, de test zelf, het verslag van de jury.</i></p>	1 schooljaar	V	Bijvoorbeeld: toelatingsexamens voor kunstonderwijs, zomercursussen bij het veranderen van richting,...
Verslagen van de toelatingsklassenraad met bijhorende stukken		B	
Beslissingen/adviezen van de toelatingsklassenraad		B	De beslissing van de toelatingsklassenraad wordt aan het leerlingendossier toegevoegd.
Inschrijvingsformulieren	1 schooljaar	V	Documenten gebruikt op de inschrijvingsdagen (inschrijvingsfiche,...)
Formulieren voor de motivering van een weigering van inschrijving	1 schooljaar	V	Zie afspraken met het LOP
<p>Inschrijvings- en aanmeldingsregister</p> <p><i>Register met het oog op de toepassing van het inschrijvingsrecht als onderdeel van het gelijkekansendecreet.</i></p>	<p>1 schooljaar</p> <p>tot en met 31 augustus van het schooljaar dat volgt op het schooljaar waarop het register betrekking heeft</p>	V	15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.
<p>Stukken betreffende de aanvraag van documenten over de leerling op de vorige school</p> <p><i>Omvat o.m. de opvraging van attesten van de vorige jaren en eerder behaalde getuigschriften, het instellingsnummer van de school en het nummer van de administratieve groep die de leerling in de</i></p>	5 schooljaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft	V	

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
<i>school volgde gedurende het laatste jaar, eventueel andere documenten die nuttig zijn voor het dossier van de leerling zoals het begeleidingsdossier en een bestand of register met afwezigheden bij veranderingen gedurende het schooljaar.</i>			
Lijsten van vrijstelling van vakken	Zolang de leerling les volgt	V	DKO
Formulieren van vrijstelling van vakken	zolang de leerling les volgt	V	DKO
Stamboekregister		B	
Individuele leerlingensteekkaart <i>Loopbaanfiche</i>		B	
Minuten van de jaarlijkse lijsten van ingeschreven leerlingen, verzonden aan het departement onderwijs, ter opvolging van de leerplicht	1 schooljaar	V	
Periodieke rapporten aan diverse instanties <i>Het betreft zendingen o.m. van gegevens i.v.m. de thuistaal van de leerlingen, de leerlingenaantallen, afwezigheden aan het Departement en de scholengroepen, inzake afwezigheden bij veranderen van school aan de nieuwe school, inzake leerlingen die een Franstalige achtergrond hebben aan het Federaal Wetenschapsbeleid, gegevens t.b.v. stad/gemeente,...</i>	1 schooljaar	V	Deze kunnen op schoolniveau worden vernietigd omdat de gegevens bij andere instanties of in andere rapporten te vinden zijn.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Administratief leerlingendossier ¹²⁷	5 kalenderjaren te rekenen vanaf 31 augustus van het schooljaar waarin de leerling de school definitief verlaten heeft	V	15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.
Naamlijsten en formulieren betreffende de keuze van de gezinshoofden inzake godsdienst of niet-confessionele zedenleer	5 kalenderjaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft	V	Kan onderdeel zijn van het leerlingendossier.
Lijsten en formulieren betreffende de taalverklaring van de gezinshoofden	15 kalenderjaren	V	Kan onderdeel zijn van het leerlingendossier. 15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.
Stukken betreffende de verklaringen op eer inzake het opleidingsniveau van de moeder	15 kalenderjaren		15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.
Tucht- en ordedossiers van leerlingen	5 kalenderjaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft	V Eventueel een steekproef/selectie bewaren	Kan onderdeel zijn van het leerlingendossier.
Individueel dossier van leerlingen houdende een verzoek tot gelijkwaardigheid van buitenlandse diploma's en studiegetuigschriften	5 kalenderjaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft	V	Kan onderdeel zijn van het leerlingendossier.

¹²⁷ Over de schooljaren heen wordt per leerling progressief een dossier opgebouwd dat alle relevante informatie over de studieloopbaan van die leerling bevat. Dit impliceert dat de samenstelling van dit dossier voor een stuk analoog zal zijn voor alle leerlingen (bv. instemming schoolreglement en pedagogisch project door betrokken personen, ...), maar daarnaast ook sterk kan variëren (bv. eventuele beslissing van toelatingsklassenraad, gelijkwaardigheidsbeslissing, keuze godsdienst/zedenleer...).

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
<p>Staat van de leerlingen opgedeeld per klasgroep</p> <p><i>Bevat ook o.m. de lijsten van regelmatig ingeschreven leerlingen. Synoniemen: naamlijsten per klas, per school, ventilatieroosters, overzichtlijsten van de klasgroepen.</i></p>	1 schooljaar	V Per schooljaar 1 overzicht bewaren	
F.3. OPVOLGEN VAN AAN- EN AFWEZIGHEDEN VAN DE LEERLINGEN			
Aanwezigheidsregister	5 kalenderjaren te rekenen vanaf 31 augustus van het schooljaar in kwestie DBSO: 6 schooljaren	V	15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.
Aanwezigheidslijsten	1 schooljaar	V	
<p>Afwezigheidsattesten/afwezigheidsbewijzen</p> <p><i>Verantwoordingsbewijzen voor afwezigheden van leerlingen: medische attesten, attesten van ouders voor afwezigheid of ziekte, door de school gewettigde afwezigheden (vb. culturele opdrachten,...) en alle mogelijke andere attesten.</i></p>	1 schooljaar tot en met 31 augustus van het schooljaar dat volgt op het schooljaar waarop ze betrekking hebben DBSO: 2 schooljaren	V	15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.
<p>Fiche om de afwezigheden van een leerling op te volgen</p> <p><i>Registratiefiche</i></p>	5 kalenderjaren te rekenen vanaf 31 augustus van het schooljaar in kwestie DBSO: 6 schooljaren	V	15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.

Reeks	Bewaar-termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
<p>Stukken betreffende de problematische afwezigheden, zoals spijbelen</p> <p><i>Het betreft o.m. de meldingen aan het Departement, briefwisseling, stappenplannen,... Deze stukken kunnen onderdeel zijn van het leerlingendossier.</i></p>	<p>5 schooljaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft</p>	<p>V</p>	
F.4. SOCIALE EN MEDISCHE MAATREGELEN VOOR LEERLINGEN			
<p>Stukken betreffende medische verzorging van leerlingen</p> <p><i>Het betreft o.m. overzichtslijsten van ongevallen, inventaris van de medicijnkast, verzekeringsdocumenten.</i></p>	<p>5 schooljaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft</p> <p>Inventaris: Na afloop van het administratief nut</p> <p>Verzekeringen: zie E.2.1.</p>	<p>V</p>	
<p>Stukken betreffende het begeleiden van leerlingen door vertrouwenspersonen</p> <p><i>Bevat o.m. leerlingvolgsysteem, (meldings)fiches van de leerlingen met gegevens over het gedrag, medische fiches, contracten i.v.m. sancties (begeleidingscontracten, verwijderingscontracten,...), verslagen van gesprekken met bijhorende stukken, nota's, overzichten, begeleidingsfiches, stappenplannen, leerlingenvolgsystemen, overzichtslijsten van te begeleiden leerlingen n.a.v. een klassenraad...</i></p>	<p>5 schooljaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft</p>	<p>V</p>	<p>Vertrouwenspersonen voor de leerlingen: leerlingenbegeleider en zorgcoördinator; de groene leerkracht.</p>

Reeks	Bewaar-termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
F.5. MAATREGELEN TER VOORKOMEN VAN LEERACHTERSTAND			
<p>Stukken betreffende de opvraging door de school van leerlingengegevens i.k.v. het gelijkeonderwijskansenbeleid</p> <p><i>Het betreft o.m. een brief van de school aan de ouders met een blanco verklaring op eer. De ingevulde verklaringen op eer worden ter beschikking gehouden op de school.</i></p>	1 schooljaar	V	Deze kunnen deel uitmaken van het administratieve leerlingendossier.
Stukken betreffende de invulling en organisatie van de GOK-werking	5 schooljaren	V	
Stukken betreffende de evaluatie van de GOK-werking ¹²⁸	5 schooljaren	V	
<p>Stukken betreffende de organisatie van onderwijs voor anderstalige nieuwkomers</p> <p><i>Ook: onthaalonderwijs. Kan o.m. bevatten: aanvraag van de scholengroep/scholengemeenschap; schriftelijke verklaring op eer van de voogd; raamplan van de school; documenten van het leertraject voor elke anderstalige nieuwkomer; tellingsdocument van het totale aantal ingeschreven anderstalige nieuwkomers.</i></p>	5 schooljaren	V	

¹²⁸ De scholen werken mee aan driejaarlijkse evaluaties aan de hand van steekproeven die het departement Onderwijs van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap uitvoert. De evaluaties meten de doelmatigheid, op macroniveau, van het geïntegreerd ondersteuningsaanbod.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
<p>Stukken betreffende de organisatie en uitvoering van acties in kader van het onderwijsvoorrangsbeleid¹²⁹</p> <p><i>Bevat o.m. het aanwendingsplan, stukken voor de uitwerking van het intercultureel onderwijs (ICO), verhogen taalvaardigheid Nederlands, preventie en remediëring van leer- en ontwikkelingsproblemen, stimuleren van de betrokkenheid van ouders en leerlingen.</i></p>		B	
<p>Stukken betreffende de organisatie van onderwijs voor langdurig zieke jongeren</p> <p><i>Bevat o.m. de aanvraag, het advies van de Commissie van advies voor het buitengewoon onderwijs, melding aan de verificateur, documenten m.b.t. de aanpassing van het lesprogramma.</i></p>	5 schooljaren	V	
<p>Stukken betreffende integratie van leerlingen met een handicap in het gewone onderwijs</p> <p><i>Ook: GON. Het gaat onder meer om een inschrijvingsverslag (= attest en protocol), een integratieplan én een uurrooster van de GON-begeleider(s).</i></p>	5 schooljaren	V	

¹²⁹ Dergelijke acties zijn bedoeld om de achterstand van migrantenkinderen en kansarme kinderen weg te werken.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
F.6. OPVOLGEN VAN OUD-LEERLINGEN			
Lijsten met de resultaten van de oud-leerlingen aan het hoger onderwijs	Na afloop administratief nut	V	
Stukken betreffende het opvolgen van oud-leerlingen <i>Het betreft o.m. lijsten met de resultaten van oud-leerlingen aan het hoger onderwijs, de organisatie van oud-leerlingendagen.</i>	Na afloop administratief nut	V	
F.7. ORGANISEREN EN PLANNEN VAN DE KLASSEN EN LESSEN			
F.7.1. ORGANISEREN VAN KLASSEN EN STUDIERICHTINGEN – PLANIFICATIE EN COÖRDINATIE			
Stukken betreffende de oprichting of afschaffing van studierichtingen, klassen, cursussen, ... <i>Programmatie en organisatie. Bevat voor centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs een afschrift van de inventaris DBSO.</i>		B	Deze taak behoort tot die van de scholengroep.
Stukken betreffende de organisatie van experimenteel onderwijs ¹³⁰		B	
Leerplannen van het net	Na vervanging door een nieuw leerplan	V	

¹³⁰ Er worden vaak experimenten uitgevoerd om het onderwijs aan te passen. Deze worden meestal eerst opgestart in een beperkt aantal scholen. Bijvoorbeeld: modulair onderwijs.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Eigen leerplannen van de school		B	Worden formeel door de inrichtende macht vastgesteld.
Vorbereidings- en goedkeuringsdossiers voor eigen leerplannen	Na vervanging door een nieuw leerplan	V	
Toelichting van het net per studierichting bij de te geven vakken en het aantal uur per gegeven vak <i>Ook: Lessentabellen van het net.</i>	Na vervanging door een nieuw exemplaar	V	
Toelichting van de school per studierichting bij de te geven vakken en het aantal uur per gegeven vak <i>Eigen lessentabellen van de school. Bevat ook de interne lessentabellen opgesteld door de centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs.</i>		B	
Profiel opgesteld voor elke opleiding binnen het DBSO die leidt tot een kwalificatiegetuigschrift <i>Synoniem: opleidingskaarten van het net. Deze documenten bevatten een omschrijving van de doelstellingen en het basispakket. Deze kaarten moeten gevoegd worden bij het document "inventaris opleidingen D.B.S.O."</i>		B: enkel de kaarten waarvoor nog geen door de onderwijsminister goedgekeurde exemplaren bestaan	
Eigen profielen opgesteld voor elke opleiding binnen de school die leidt tot een kwalificatiegetuigschrift <i>Synoniem: eigen opleidingskaarten van de school; deze documenten bevatten een omschrijving van de doelstellingen en het basispakket.</i>		B	

Reeks	Bewaar-termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Opleidingsprogramma's ¹³¹		B	
Handelingsplannen ¹³² Het betreft o.m. het orthopedagogisch handelingsplan, individueel handelingsplan, handelingsplan van een leerlingengroep, groepswerkplannen.		B Steekproef bewaren	Dit is van toepassing in het BuSO.
Stukken betreffende het individuele leertraject in centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs ¹³³		B Steekproef bewaren	Dit is van toepassing in het BuSO.
Begeleidingsplan ¹³⁴		B Steekproef bewaren	Van toepassing op het Deeltijds Kunstonderwijs.
Schoolwerkplan <i>Document waarin de scholen hun pedagogisch project (geheel van fundamentele uitgangspunten dat door het schoolbestuur voor de school is vastgelegd) beschrijven.</i>		B	
Stukken betreffende toelatingen in verband met afwijkingen op de groeiperingsnormen	1 schooljaar	V	DKO

¹³¹ Een centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs maakt een opleidingsprogramma voor elk van de opleidingen. Dit programma is niet onderworpen aan goedkeuring van de overheid (geen leerplan in de strikte zin van het woord).

¹³² Van iedere leerling wordt er een individueel handelingsplan opgemaakt dat als het ware een leerprogramma is op zijn / haar maat.

¹³³ Het individueel leertraject is de gesubjectieerde invulling van het onder andere op basis van de opleidingskaart uitgeschreven opleidingsprogramma.

¹³⁴ “Keuze-atelier” betekent dat de leerling tijdens de betrokken lestijd het vak 'specifiek artistiek atelier' volgt van een andere optie dan deze waarvoor hij is ingeschreven. De leraar maakt samen met de leerling een begeleidingsplan op, rekening houdend met de reeds verworven technische vaardigheden en het artistiek inhoudelijk niveau van de leerling.

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
F.7.2. PLANNEN VAN DE LESSEN DOOR DE LEERKRACHTEN			
Jaarplannen van de leerkrachten of vakgroepen	2 schooljaren (huidig en vorig schooljaar)	V 1 schooljaar op 6 alle plannen bewaren	
Jaarvorderingsverslagen van de leerkrachten <i>Synoniem: jaarvorderingsplannen. In deze verslagen staat wat de leerkrachten effectief gedaan hebben.</i>	1 schooljaar	V 1 schooljaar op 6 alle plannen bewaren	
Agenda's en weekplannen van de leerkrachten	1 schooljaar	V	
Verslagen van vakgroepen, vakoverschrijdend overleg met bijhorende stukken		B	
Lessenroosters <i>Schema van te geven lessen, opgesteld per week en per klas. Ook: uurroosters</i>	Na afloop van het administratief nut	V	
Stukken betreffende de praktische schikkingen <i>Overzichten van bezetting van lokalen, overzichten van klastitularissen, vervangingsroosters, permanentieroosters,...</i>	Na afloop van het administratief nut	V	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Dossiers inzake de voorbereiding van lessen en projecten <i>Lesvoorbereidingen</i>	1 schooljaar	V Indien mogelijk: steekproef bewaren	
F.7.3. LESGEVEN			
Schriften, huistaken en werkstukken	tot en met 31 augustus van het schooljaar dat volgt op het schooljaar waarop de stukken betrekking hebben	V	15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.
Klasagenda's <i>Ook schoolagenda genoemd.</i>	tot en met 31 augustus van het schooljaar dat volgt op het schooljaar waarop de agenda's betrekking hebben	V	15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.
Cursussen en ander didactisch materiaal	Na vervanging	V	
Enquêteformulieren betreffende de evaluatie van leerkrachten en vakken door leerlingen	1 schooljaar	V	Afhankelijk van het soort enquête en van de soort informatie die de enquête oplevert over leerkrachten en/of het leven op school kan het aangewezen zijn om deze formulieren toch te bewaren.
Verwerkte gegevens van enquêtes betreffende de evaluatie van leerkrachten en vakken door leerlingen		B	

Reeks	Bewaar- termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
F.8. OPVOLGEN VAN DE STAGE			
Algemeen stagedossier	3 schooljaren	V	
Stagedossier per leerling	6 schooljaren	V	
Stageregister	6 schooljaren	V	
Stageschrift	3 schooljaren	V	In het stageschrift noteert, becommentarieert, evalueert de leerling de dagelijkse activiteiten op de stageplaats
<p>Stukken betreffende de organisatie van de alternerende beroepsopleiding voor leerlingen buitengewoon secundair onderwijs en de verwerving van financiële steun van het Europees Sociaal Fonds</p> <p><i>Bevat o.m. het individueel transitieplan (bevat de online-trajectfiche ABO BuSO OV3, chronologische registratie van iedere actie in de trajectbegeleiding, verslagen in functie van begeleiding naar tewerkstelling, document met resultaten intake, screening, observatie/inventarisatie werkpunten, document inzagerecht (format VDAB/BGDA in de bijlage van de CVS-handleiding), document trajectadvies, trajectovereenkomst, verslagen</i></p>	Nadat de leerling de school verlaten heeft	V	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
<i>functioneringsgesprekken, overleg, evaluatievergaderingen, inschakeling CLB of externe organisaties, opleidingsplan BGV en alternerende werkervaring, werkervaringsovereenkomst alternerende beroepsopleiding, verslagen bedrijfsbezoeken, behaalde getuigschriften, attesteringen of certificaten), het werkboekje</i>			
F.9. EVALUATIE VAN DE LEERLINGEN			
Agenda's van de begeleidende klassenraad	Tot na de volgende vergadering	V	
Verslagen van de begeleidende klassenraad met bijhorende stukken	5 schooljaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft	V	Onder bijhorende stukken vallen o.m. stukken i.v.m. het bestuderen van observatie- en cijfergegevens; de evaluatie van de gegevens en de voorbereiding van mogelijke oplossingen en adviezen; de analyse van de attitudegegevens; de selectie van de te bespreken leerlingen en aandachtspunten; aantekeningen over de gesprekken met ouders; registratie van voorafgaande gesprekken met leraar(s), klassen, en individuele leerlingen.
Briefwisseling van de begeleidende klassenraad aan de ouders	5 schooljaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft	V	Deze worden bij de verslagen van de begeleidende klassenraad bewaard.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
<p>Stukken betreffende het opvolgen van problemen en oplossingen m.b.t. individuele leerlingen door de begeleidende klassenraad</p> <p><i>Registratie van gesprekken met leerlingen, ouders, ..., planningen, ... Deze stukken kunnen onderdeel zijn van het leerlingendossier.</i></p>	<p>5 schooljaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft</p>	<p>V</p>	
<p>Checklist voor de begeleidende klassenraad over studieresultaten en over de evaluatie van vaardigheden en attitudes m.b.t. individuele leerlingen</p>	<p>5 schooljaren nadat de leerling de school definitief verlaten heeft</p>	<p>V</p>	<p>Deze stukken kunnen onderdeel zijn van het leerlingendossier.</p>
<p>Evaluatiedocumenten</p> <p><i>Kopijen van schriftelijke examens of proeven en de opgaven van mondelinge examens en proeven</i></p>	<p>3 schooljaren</p> <p>Minstens t.e.m. 31/8 van het schooljaar dat volgt op het schooljaar waarop de stukken betrekking hebben</p>	<p>V</p>	<p>15/04/2003, Omzendbrief SO/2003/02: Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.</p>
<p>Examenroosters</p>	<p>Na afloop van het administratieve nut</p>	<p>V</p>	
<p>Examenopgaven</p>	<p>3 schooljaren</p>	<p>V</p>	
<p>Modeloplossingen van examens en evaluatieschema's voor het verbeteren van examens</p>	<p>1 schooljaar</p>	<p>V</p>	
<p>Stukken betreffende de praktische schikkingen inzake de evaluatie van leerlingen</p> <p><i>Dag- en uurregelingen van de deliberaties, permanentieroosters van toezicht, deliberatieroosters, ...</i></p>	<p>Na afloop van het administratieve nut</p>	<p>V</p>	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Stukken betreffende de samenstelling van de delibererende klassenraad	Tot de herziening van de samenstellingswijze	V	
Stemprocedure van de delibererende klassenraad	Tot de herziening van de stemprocedure	V	
Agenda's van de delibererende klassenraad of kwalificatiecommissie	1 schooljaar	V	
Aanwezigheidslijsten van de delibererende klassenraad of kwalificatiecommissie met de bijhorende bewijzen van afwezigheden	1 schooljaar	V	
Stukken betreffende de deliberatienormen		B	
Notulen van de delibererende klassenraden		B	
Processen-verbaal met de lijst van de geslaagde en niet geslaagde leerlingen		B	
Dossier per kwalificatieproef in de onderwijsinstellingen van het buitengewoon secundair onderwijs ¹³⁵	6 schooljaren	V	
Verslagen van de vergaderingen van de kwalificatiecommissie met bijhorende stukken		B	BuSO en DBSO
Processen-verbaal van de kwalificatiecommissie		B	

¹³⁵ Per kwalificatieproef moet er een dossier worden opgemaakt met de gedetailleerde beschrijving van de opgave, het tijdschema, de puntenverdeling, de door de leerlingen behaalde punten en de criteria voor de beoordeling. Indien het niet mogelijk is enkele werkstukken te bewaren, kunnen foto's ervan in het dossier opgenomen worden.

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Samenvattende staten van de klassikale schoolresultaten <i>Overzichten per klas van de behaalde resultaten (%) van de leerlingen. Ook: Palmares</i>		B bewaren als de processen-verbaal met de lijst van de geslaagde en niet geslaagde leerlingen niet bewaard zijn.	
Samenvattende staten van de individuele schoolresultaten <i>Dubbels van rapporten, de originele exemplaren werden met de leerlingen meegegeven.</i>	2 schooljaren	V	
Samenvattende staten van de gehomologeerde diploma's, van maturiteitsgetuigschriften en van bekwaamheidsdiploma's ¹³⁶		B	
Afschriften van diploma's, getuigschriften, attesten, certificaten ¹³⁷ <i>Bevat ook de documenten opgemaakt bij verlies of vernietiging van het origineel. De originele exemplaren werden met de leerlingen meegegeven.</i>	Na afloop van het administratieve nut	V	

¹³⁶ Enkele jaren na de hervorming van het secundair onderwijs werd de homologatiecommissie afgeschaft. Men heeft die bevoegdheid in 1996 overgeheveld naar de respectieve onderwijsinstellingen. Elke erkende onderwijsinstelling heeft het recht en de kwalificatie om een diploma uit te reiken. Een duplicaat van diploma's tot en met het schooljaar 1993-1994 moeten worden aangevraagd bij het schoolbeheerteam van de provincie van de school. Diploma's vanaf het schooljaar 1994-1995 worden in principe door de scholen zelf opgesteld. Voor dit diploma wordt een duplicaat aangevraagd bij de school zelf.

¹³⁷ Getuigschrift basisonderwijs, getuigschrift over basiskennis van het bedrijfsbeheer, getuigschrift van de 2e graad van het secundair onderwijs, attest van verworven bekwaamheden, kwalificatiegetuigschrift van het deeltijds beroepssecundair onderwijs, attest van regelmatige lesbijwoning; deelcertificaat na elke module van het modulair beroepsonderwijs, certificaat na de modules van een leertraject; oriënteringsattest: A-attest, B-attest, C-attest.

Reeks	Bewaar-termijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
Stukken betreffende de prijsuitreikingen en promoties		B 1 exemplaar bewaren van programmaboekjes, uitnodigingen en redevoeringen	
Dossiers inzake de participatie aan extern georganiseerde examens		B	Bijvoorbeeld kantonnale/interdiocesane examens, examens voor de centrale examencommissie, olympiades,...
F.10. ORGANISEREN VAN INTRAMUROS, EXTRAMUROS EN PARASCOLAIRE ACTIVITEITEN			
Intramuros: voor de leerlingen verplichte activiteiten op de schoolterreinen. Extramuros: Bv. studie-uitstappen, sportdagen, museumbezoek, toneel- en filmbezoek, bedrijfsbezoeken,... Parascolaire activiteiten: Voor de leerlingen geplande activiteiten door of in participatie met de school georganiseerd, vb. reizen, scholierenparlement, groene school,...			
Dossiers inzake de organisatie van activiteiten <i>Bevat o.m. briefwisseling, verslagen van werkgroepen, planningen, inschrijvingsformulieren, deelnemerslijsten, uitnodigingen, infobrochures, affiches, verslagen van activiteiten, evaluatiedocumenten.</i>		B	
Stukken betreffende de opdrachten voor de leerlingen <i>Documentatiemap voor de leerlingen. Bevat o.m. programmaboekjes, teksten, opdrachtformulieren,...</i>	Gedurende de schoolloopbaan van de leerling	V	

Reeks	Bewaartermijn	Definitieve bestemming	Opmerkingen
F.11. ORGANISEREN VAN INTERSCOLAIRE SAMENWERKING			
Protocollen en afspraken		B	B.v. protocol studiegebied sport, protocol herstructurering, protocol publiciteit scholengemeenschap enz.
Overeenkomsten met andere scholen		B	
Dossiers inzake de aanvraag en organisatie van onderwijsprojecten met scholen uit andere landen		B	Bv. "EUROKLASSEN" (Europese samenwerking in het secundair onderwijs) en "GROS" (GrensOverschrijdende Samenwerking met de buurlanden in het secundair onderwijs)
Dossiers inzake de organisatie van activiteiten <i>Bevat o.m. briefwisseling, verslagen van werkgroepen, planningen, inschrijvingsformulieren, deelnemerslijsten, uitnodigingen, infobrochures, affiches, verslagen van activiteiten, evaluatiedocumenten, ...</i>		B	
F.12. SAMENWERKEN MET EXTERNE DIENSTEN IN KADER VAN EDUCATIEVE ACTIVITEITEN			
Met politie, bibliotheek, ... Bijvoorbeeld dossiers inzake preventiecampagnes in het onderwijs			
Dossiers inzake de organisatie <i>Bevat o.m. briefwisseling, verslagen van werkgroepen, planningen, inschrijvingsformulieren, deelnemerslijsten, uitnodigingen, infobrochures, affiches, verslagen van activiteiten, evaluatiedocumenten.</i>		B	

BIJLAGE 1

VOLGENDE STUKKEN DIE DATEREN UIT DE PERIODE VÓÓR 1947 WORDEN PERMANENT BEWAARD

Algemeen beheer en organisatie van de school

- Jaarverslagen
- Jaarboeken
- Schoolreglementen
- Notulen (personeels)vergaderingen (*conseil des professeurs*, Personeelsraad, Schoolraad (dit is niet de huidige schoolraad))

Financieel beheer

- Boeken van de stand van de begroting (registers)
- Dagboeken voor uitgaven (registers)

Personeelsadministratie

- Stamboeken van het personeel
- Voorstellen tot het verkrijgen van eervolle onderscheidingen voor het personeel
- Mededelingen en dienstnota's van het schoolhoofd aan het personeel

Leerlingenadministratie

- Aanvragen voor kosteloos onderwijs
- Registre d'inscription* (chronologische inschrijvingsregisters, later stamboek)
- Registre matricule* (leerlingen worden hier per klas opgetekend)
- Alfabetische inschrijvingsregisters
- Uitschrijvingregisters
- Retenues* (registers van de strafstudies)

Onderwijs, didactische begeleiding en leermiddelen

- Leerprogramma's van de school (heel vroeger werden die op niveau van de school opgemaakt, ongeveer tot ca. 1914)

- Registers van geziene leerstof
- Verslagen opgemaakt door het schoolhoofd naar aanleiding van klasbezoeken
- Registers met waarderingscijfers van de inspectie
- Verslagen stagelessen
- Verslagen coördinatievergaderingen
- Lijsten van gebruikte schoolboeken

Evaluatie van leerlingen

- Registers met uitslagen van de leerlingen
- Registers van toelatings- en bevorderingsexamens
- Registers met de verslagen van de commissie van het eindexamen
- Palmaressen

Na- en buitenschoolse activiteiten, herdenkingen, plechtigheden en jubilea

- Stukken betreffende het Comité voor Associatief Beheer (dit was een overkoepelend orgaan van verschillende verenigingen die aan de school verbonden waren (schoolraad, oud-leerlingenbonden, oudercomité, leerlingenraad, ca. jaren 1970-1980)
- Schoolkranten
- Leerlingentijdschriften
- Stukken betreffende oud-leerlingenbonden
- Foto's

BIJLAGE 2: Preventieregister

Bestaat uit: documenten, inventarisatie, keuringen en periodieke controles, vergunningen en verslagen.
Bevat o.m.

A	Documenten
A1	Bestelbon
A2	CE-attesten/Conformiteitsattesten
A3	Globaal preventieplan
A4	Infrastructuurplannen – interventiedossier
A5	Identificatiedocument
A6	Jaarlijks actieplan
A7	Noodprocedures en interen noodplannen
A8	Onderhoudssteekkaarten
A9	Onthaalbrochure
A10	Opleiding
A11	Preventiebeleidsverklaring
A12	Veiligheidsinstructiekaarten
A13	Legionella (Veteranenziekte)
A14	Werken met derden
A15	Stagedoende jongeren
A16	Centrum leerlingenbegeleiding (CLB)
A17	Arbeidsreglement
A18	Explosieveiligheidsdocumenten
A19	Rookbeleid
A20	Andere...

B	Inventarisatie
B1	Asbest
B2	EHBO

B3	Gevaarlijke stoffen en preparaten
B4	Machines, arbeidsmiddelen, persoonlijke en collectieve beschermingsmiddelen
B5	Ongevallen
B6	Risico's
B7	Speeltoestellen en speelterreinen
B8	Andere...

C	Keuringen & Periodieke controles
C1	Brandalarminstallatie
C2	Brandbestrijdingsmiddelen
C3	Centrifuges
C4	Hefwerktuigen
C5	Hoogspanning
C6	Laagspanning
C7	Gasinstallatie
C8	Gasopslagplaats
C9	Ladders + verplaatsbare trappen
C10	C10.1: Goederenliften
	C10.2: Personenliften
C11	Luchtcompressoren
C12	Persoonlijke beschermingsmiddelen en collectieve beschermingsmiddelen
C13	Rood- en gasdetectoren
C14	Stellingen
C15	Stookolietanks
C16	Veiligheidsverlichting
C17	Verwarmingsinstallaties
C18	Lasmateriaal
C19	Andere...

D	Vergunningen
D1	Keukens

D2	Milieuvergunning
D2.1	Vlarem
D2.2	B.I.M.
D3	Ioniserende stralingen
D4	Zoneringsplannen
D5	Andere

E	Verslagen
E1	Evacuatieoefening
E2	Jaarverslag
E3	Brandveiligheidsverslag
E4	Indienststellingsverslagen
E5	Inspectieverslagen (technische-medische en sociale inspectie, eetwaren- en gezondheidsinspectie, milieu-inspectie, onderwijsinspectie)
E6	Basiscomité/Tussencomité
E7	Preventiedienst
E8	Externe dienst/arbeidsgeneesheer
E9	Andere...

Concreet: het preventieregister bevat o.m.:

- maandverslagen of driemaandelijke verslagen
- verslagen van intern overleg met bijhorende stukken (uitnodigingen, agenda's, aanwezigheidslijsten, bijlagen,...)
- infrastructuurplannen (plattegronden met aanduiding van de vluchtwegen)
- procedures (richtlijnen bij gevaar, noodprocedures)
- onderhouds-, ongevallen- en veiligheidsinstructiesteekkaarten
- stukken betreffende de aanvraag en het bekomen van vergunningen (Het betreft o.m. aanvraagformulieren voor vergunningen en erkenningen, briefwisseling, vergunningen, controlelijsten, verslagen van vergaderingen (vb. i.v.m. milieu, chemielokaal), verslagen van controle, documentatie)
- stukken betreffende keuringen en periodieke controles door externe diensten/firma's (het betreft o.m. briefwisseling, facturen (dienen als bewijs), attesten, controleverslagen, onderhoudsdossiers (registratie van preventie en onderhoud, verslagen, documenten betreffende moderniseringsprogramma's)
- voorstellen en adviezen van de preventieambtenaar in het kader van het preventieplan
- programma tot vorming inzake het welzijn van de werknemers

- dossiers inzake de veiligheidscoördinatie van een gebouw (gebouwendossier): plattegrond, aanduiding van pictogrammen, instructies in geval van brand, brandweerverslagen, periodieke keuringsverslagen, inspectieverslagen, adviezen, vergunningen, verslagen van plaatsbezoeken, ...
- inventarissen: asbestinventaris, inventaris van de chemische, kankerverwekkende, biologische en fysische agentia die op de arbeidsplaats aanwezig zijn of kunnen zijn, inventaris van de toestellen en machines die door de erkende organismen gecontroleerd moeten worden krachtens de reglementaire bepalingen, inventaris van de gebruikte gevaarlijke stoffen en preparaten, inventaris van de aanwezige emissiepunten m.b.t. lucht- en waterverontreiniging
- inspectieverslagen opgesteld door externen: Ethias, Technische Inspectie, Medische inspectie, Voedingsinspectie,...
- legionellabeheersplan
- Veiligheidsinformatiebladen, inlichtingen- en instructienota's m.b.t. chemische, kankerverwekkende, mutagene, biologische en fysische agentia, mechanische trillingen,...
- meetrappen en meetgegevens betreffende chemische, kankerverwekkende, mutagene, biologische en fysische agentia, mechanische trillingen
- rapporten van een risicoanalyse
- dossiers per arbeidsmiddel (machines, apparaten, gereedschappen en installaties) (bevat o.m. de bestelbon, document waarin de naleving van de bij bestelling geformuleerde vereisten inzake veiligheid en hygiëne verantwoord worden door de leverancier, het indienststellingsverslag, de gebruiksaanwijzing, de onderhoudsinstructies, de veiligheidsinstructies, interne en externe controleverslagen, keuringsverslagen, ...)
- algemene informatie betreffende persoonlijke beschermingsmiddelen die in een instelling gebruikt of kunnen worden gebruikt
- inventaris van de gevaren met het oog op het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen
- dossier per persoonlijk beschermingsmiddel (bestelbons, document waar de leverancier verklaart dat de bij wet opgelegde verplichtingen nageleefd werden, de gebruiksaanwijzingen en onderhoudsinstructies, het indienststellingsverslag, de instructienota; de controleverslagen, ...)
- inventaris van de gevaren met het oog op het gebruik van collectieve beschermingsmiddelen
- dossier per collectief beschermingsmiddel (bestelbons, document waar de leverancier verklaart dat de bij wet opgelegde verplichtingen nageleefd werden, de gebruiksaanwijzingen en onderhoudsinstructies, het indienststellingsverslag, de instructienota, de controleverslagen, ...)
- document ter identificatie van de gevaren voor het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk
- dossiers inzake de gevarenkenmerken van een product

ISBN : 978 90 5746 381 5

9 7 8 9 0 5 7 4 6 3 8 1 5

5 0 2 1